

K A R Y S

1988

RUGPJŪTIS - RUGSĒJIS — AUGUST - SEPTEMBER

Nr. 7

2
KARYS

1988
Nr. 7 (1644)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: **KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA**

Čekius arba Money Orders adresuoti tik **KARYS** vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite **KARIUI**, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. **RAMOVĖ**, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: **KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207**

TURINYS

Viršelio 1-mas psl. — Lietuvos kariuomenės kūrėjo muz. Broniaus Jonušo paminklas
Evergreen Memorial Park kapinėse Omaha, NE.

Viršelio 4-tas psl. — 1546 m. žemėlapis.

Zigmas Raulinaitis — Daumanto keršto žygiai į Nalšią	289
Dr. K. Ėringis — Lietuvos karių mirtis	293
J. Klimas — Paskutinio kariūno odisėja	300
Alg. G — Ieškantiem papildomų duomenų apie Salaspilio kautynes	304
V. Slatkus — Lietuvos generolai	307

KARIO SKYRIAI:

Karinės žinios	310
Mūsų spaudoje pasižvalgius	313
Žvilgsnis į politiką	316
Iš grožinės literatūros — A. Norimo "Savanorio sūnus"	319

KARIO PRIEDAS

Tremties trimitas	321
-------------------------	-----

MŪSŲ MIRUSIEJI	331
-----------------------------	-----

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARIYS

Atgaivintas Juginėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1644)

RUGPJŪTIS – RUGSĖJIS — AUGUST – SEPTEMBER

1988

DAUMANTO KERŠTO ŽYGLIAI Į NALŠIĄ

ZIGMAS RAULINAITIS

Palikę griausmingų debesų gaubiamus Prūsų kraštus,¹ grįšime į Vaišvilko užvaldytą Lietuvą, kur kariniai žygiai tebenaikino jos šiaurės rytų žemes. Vaišvilko valdymo neilgas laikotarpis, 1264 m. antroji pusė, 1265 ir 1266 metai ir didesnė 1267 m. dalis, labai menkai atspindi istoriniuose šaltiniuose. Tuos laikus tyrinėjęs lenkų istorikas H. Paškevičius pabrėžė: “Vaišvilko valdymas yra tik fragmentinis epizodas tamsioje 1263-1270 m. įvykių eigoje”, (Jag. i Moskva, 115 p.).

Kiek daugiau žinių iš to laikotarpio randame apie Daumanto suruoštus Nalšios krašto užpuolimus. Daumantui pasprukus į Pskovą, vyriausią valdžią Nalšioje įgijo kunig. Gerdenis. Yra manoma, kad jis tuo pat metu valdė dar ir Polocką, ten pasiūstas Vaišvilko. Gerdenio žmona Eupraksija buvo Daumanto teta. Ta giminystė, žinoma, nesutrukdė abiem kunigaikščiams, Gerdeniui ir Daumantui, smarkiai kovoti dėl valdžios Nalšioje. Laiku stojęs Vaišvilko pusėn, Gerdenis netruko ten įsigalėti ir net įsikurti Daumanto paliktoje Utenoje. Daumantas gi, likimui lėmus, atsidūrė Pskovo kniazių soste, išstūmęs Tverės globotinį kniazių Sviatoslavą Jaroslavičių (V. Pašuto, Liet. Valst. Susidarymas, 284 p.).

Tvirtai įsitaisęs Pskovo soste, Daumantas pasijuto esąs pajėgus keršyti Gerdeniui, užvaldžiusiam Nalšią ir jo tėvoniją Uteną, kur buvusi jo pilsis.

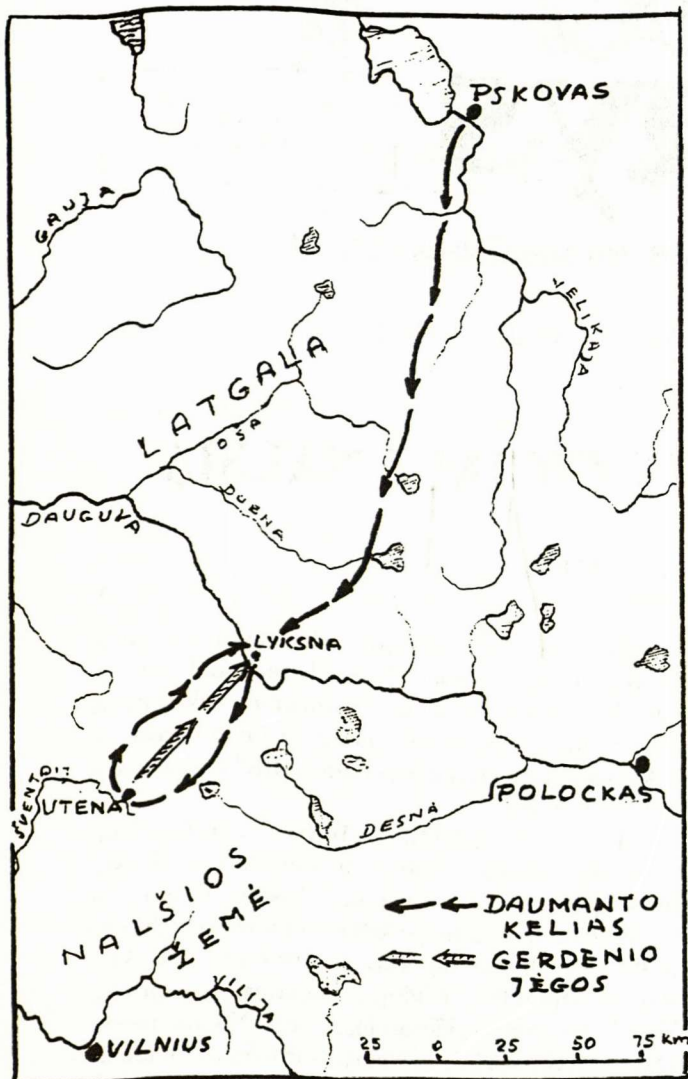
Daumanto užpuolimas 1266 m. vasarą. Daumanto pirmasis žygis į Nalšią prieš Gerdenį yra gan iškalbingai aprašytas Pskovo, Naugardo ir

kituose rusų metraščiuose, plačiausiai — bene Pskovo II metraštyje. Ten sakoma, kad vos tik pasodintas į Pskovo sostą, Daumantas, pakrikštytas Timotiejumi, “Po keleto dienų su savimi pasiėmė pskoviečių karių tris devyniasdešimtis² ir nužygiavo į lietuvių žemę...”

Daumanto žygio tikslas buvo užpulti Gerdenį, įsikūrusį Utenoje, išplėsti ir nuterioti jo dimstį, buvusią Daumanto tėvoniją.³ Tokiam drąšiam ir rizikingam uždaviniui įvykdyti jam reikėjo nedidelio pulko smarkių raitelių, kurie greitai žygiu, nelauktu, staigiu užpuolimu užkluptų nepasiruošusį priešą. Todėl, be savosios kariaunos, (pagal Nikono metr.) Daumantas pasirinko geriausius ir narsius (“lutčicho i chrabricho”) pskoviečius. Iš viso jis sudarė tris raitelių dalinius (vėlesnių laikų kavalerijos terminu — eskadronus) po 90 raitelių kiekviename (pagal Nikono metr. — po 100).

Žygio kelias. Šaltiniai nenurodo kuriuo keliu Daumantas pasiekė Nalšios kraštą. Tačiau žygio kelią galima apytikriai nustatyti iš keleto neryškių duomenų ir bendrų to meto politinių, geografinių ir prekybinių aplinkybių. Senas pagrindinis prekybos kelias tarp Rygos ir Polocko ėjo Dauguvos šiaurinėmis pakrantėmis. Į tą kelią įsijungė kitas kelias ėjęs iš Nalšios, iš pačios Utenos, kuri brasta per Dauguvą, ties Lyksna (Lučesna) įėjo į tą pagrindinį kelią, einantį pagal Dauguvą. Lyksnos vietovė, apie 15 km į š.v. nuo vėliau atsiradusio Daugpilio ir netoliese kiek vėliau lietuvių pastatytos Naujinio pilies, buvo žinoma XIII a. ir vėliau.,⁴

Pasiekti Dauguvos brastą ties Lyksna,

Daumanto žygis į Nalšią 1266 m. vasarą.
Braižė B. Balčiūnas

Daumantas turėjo peržygiuoti Latgalos rytine dalimi, saugodamasis livoniečių įsikišimo, miškų keliais Polocko valdų pašonėje. Polocką tuo metu valdė tas pats Nalšios kunigaikštis. Taigi pavojus grėsė ir iš rytų pusės. Atstumas tarp Pskovo ir brastos ties Lyksna, tiesia linija, yra apie 250 km. Žygio kelias besivingiuojantis Latgalos miškais buvo žymiai ilgesnis, gal apie 350 km. Žinoma, kokio vieno ištisinio kelio per tą miškingą kraštą vargu ar tada būta. Daumantui, be abejo, teko naudotis vietiniais kelių vadovais — vedliais. Tačiau žygiuojančius per Latgalą dengė tankūs miškai (senesni žemėlapiai ten rodo dar ir vėlesniais laikais

didžiuliais miškais apaugusį kraštą). Tokia aplinkybė lengvino Daumanto drąsaus užmojo pasisėkimą.

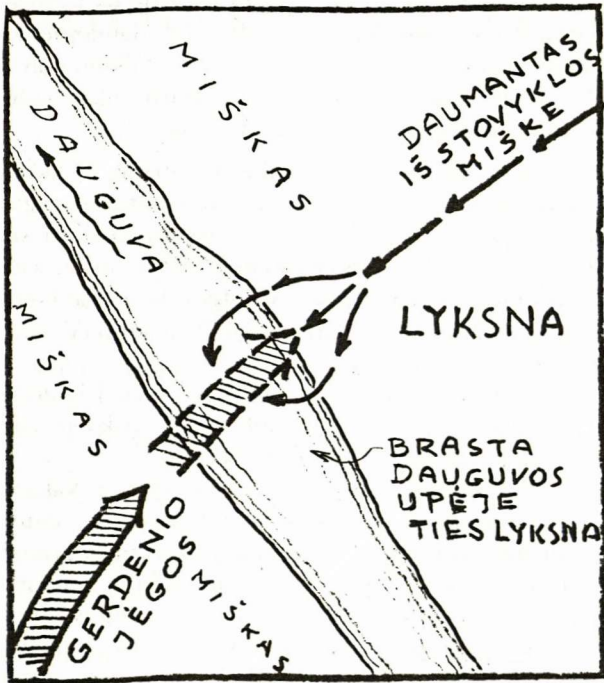
Persikėlus per Dauguvą, Daumanto raiteliams reikėjo dar žygiuoti bent 70 km iki Utenos, kur jo tėvonijoje buvo tvirtai įsikūręs Gerdenis. Perėjęs Dauguvą Lyksnos brasta, Daumantas su savo raitelių pulku skubiai “žygiavo į lietuvių žemę, kur nuterėjo savo tėvynę ir Gerdenio kunigaikštienę, savo tetą Eupraksiją, paėmė nelaisvėn ir jos vaikus bei visą jų turtą, ir grįžo su daugybe belaisvių”.

Pskovo II metr. įrašą, kad lietuvių žemėje (šiuo atveju Nalšioje) buvusi Daumanto tėvynė — “otečstvo”, reikia suprasti kaip tėvoniją. Tą patvirtina Nikono metraštis, kur vieton “otečstvo” yra rašoma “votčinu” — tėvoniją. Tuo tarpu, Daumanto tėvonija, pagal Lietuvos metraštį ir Strijkovskio kroniką yra buvusi Utena su Daumanto ten pastatyta pilimi ir plačia apygarda, Nalšios žemės centras.

Užpuolimas ir traukimas. Iš aukščiau aprašyto sprendžiame, kad Daumantas užpuolė savo tėvoniją Uteną, kuri buvo virtusiu Gerdenio dimstimi — jo gyvenvieta ir dvaru. Daumantui nepaprastai pasisekė. Šeimininko, kunigaikščio Gerdenio tuo metu Utenoje nebuvo. Pskovo II metr. įrašyta: “Gerdenio su jo kunigaikščiais namuose nebuvo, ir kai jis atvyko į savo namus, rado namus ir visą žemę (tai yra apylinkę) nuteriotą (ir visus išvestus nelaisvėn — Pskovo III metr.). Tada Gerdenis, Gatartas ir Lumbis ir Liugaila (Jugaila — Psk. III metr.) ir kiti kunigaikščiai sutelkė savo jėgas, 7 šimtus kariuomenės ir nusivijo Daumanto pėdomis, norėdami jį suimti, o jo vyrus — pskoviečius kalavijais iškirsti”.

Daumanto užpuolimas savo tėvonijos, virtusios Gerdenio dimstimi, buvo staigus netikėtas ir visiškai pasisekęs. Tačiau delsti ir užtrukti ilgėliau Utenoje jis negalėjo. Galimas dalykas jis teišbuvo dieną, daugiausia tai dvi, nes puikiai žinojo, kad neišvengs persekiojimo ir, kad gausiu grobiu apsinkinta, lėtai žygiuodama vora nepaspruks nuo skubių persekiotojų. Tokiu būdu, reikia manyti, kad iš Utenos besitraukiantį Daumanto pulką ir persekiotojus, Gerdenį ir jam pavaldžius Nalšios sritinius kunigaikštėlius ar pilių valdytojus galėjo skirti vienos ar dviejų dienų žygio tarpas, kuris gerokai sumažėjo, kol Daumanto lėta vora pasiekė Dauguvą.

Būdamas patyręs karys ir gudrus karvedys, Daumantas buvo iš anksto apgalvojęs, kad po Utenos užpuolimo ir apgrobimo, skubiai ir beatodairiškai besitraukdamas į Pskovą, turėtų atsisakyti svar-

Kautynės prie Dauguvos brastos ties Lyksna.
Braižė B. Balčiūnas

biausios grobio dalies, būtent, varomų imtinių — belaisvių. Todėl jis susidarė tokį kovos planą: pavaizduoti skubų traukimąsi su visu grobiu link Pskovo, tačiau persekiotojams nesitikint, pasitikti juos ant Dauguvos krantų, kai jie kelsis per brastą. Tada staigiu priešpuoliu suvaryti Gardenio raitelius atgal į Dauguvos srovę. Pskovo II metr. tas Daumanto planas yra trumpai aprašytas:

“Ir perbridęs Dauguvą, (Daumantas) pasitraukė per 5 verstus ir pastatė palapines šilę, o sargybinius išstatė prie Dauguvos upės, būtent, Dovydą Jakūnovičių su Luku (Lūvoju) Lietuviu (Litgvinom, ar Litovniku — Psk. III Metr.); dvi devyniasdešimtis vyrų pasiuntė su belaisviais, o su vienu devyniasdešimčiu⁵ pats pasiliko, laukdamas besivejančių.”

Kautynės prie Dauguvos brastos. Žygio kelias belaisvių vorai atgal, per latgalių miškus, buvo nesaugus ir reikalavo stipresnės palydos ir apsaugos, kad gabenamą grobį pristatčius į Pskovą. Todėl Daumantas tam reikalui paskyrė net du trečdalius savo visų jėgų.

Stovyklą savo pulkui Daumantas paskyrė tolokai, net už 5 verstų⁶ nuo Dauguvos. Taip jis padarė norėdamas apsisaugoti nuo Gardenio žvalgų, kad jie nepastebėtų stovyklos, nesuprastų jo kovos plano

ir negalėtų įspėti Gerdenį apie gresiantį pavojų keliantis per sraunią Dauguvą Lyksnos brasta.

Su nepilna šimtaine raitelių Daumantas pasiliko miške stovykloje laukdamas persekiotojų, kol jie pasieks Lyksnos brastą. Pasiliktas vos trečdalis pulko rodytų, kad ir persekiotojų, Gerdenio jėgos metraštyje nurodytos 700 raitelių, yra smarkiai padidintos. Persekiotojų turėjo būti žymiai mažiau, nes Gardenis nebeturėjo laiko šaukti visos Nalšios raitelius, jis turėjo pasitenkinti tik savo paties kariauna, kokia šimtaine, ir vienos kitos artimesnės pilies įgula. Galima spėti, kad jo jėgos buvo nedaug ką didesnės už Daumanto, gal 3-400 raitelių. Beveik kaip taisyklė, metraštininkai priešų skaičių mėgo visada padvigubinti ar patrigubinti, kai aprašydavo kautynes, kad išskeltų savųjų vadų pergales.

“Perbridę Dauguvos upę (Gardenio raiteliai) sustojo pakrantėje. Didelę kariuomenę pamatę, sargybiniai atbėgo ir pranešė Daumantui, kad (priešų) kariuomenė perbrido Dauguvą.”

Reikia atleisti metraštininkui, kuris nebuvo karys, todėl negalėjo suprasti karo vado kovos plano visų detalių. Sargybiniai įspėjo Daumantą, tikriausiai, anksčiau, persekiotojams dar nepradėjus keltis per srovbę. Tarp Daumanto stovyklos šilė ir Dauguvos buvo 5 verstų, t. y., beveik 5 km atstumas. Tokį nedidelį atstumą nugalėti zovada šuoliuojant raiteliams būtų trukę gal apie pusę valandos.⁷ Be to, pagal metraštininką, Daumantui reikėjo dar šiek tiek laiko padrąsinti savo raitelius prieš kautynes:

“O po to (Daumantas) kalbėjo: ‘Broliai, Pskovo vyrai, kuris senas tai (man) tėvas, o kuris jaunas tai man brolis, apie jūsų drąsą girdėti visuose kraštuose; dabar jums lieka pasirinkti, ar mirti ar gyventi; mano broliai, traukite kovon už Šventosios Trejybės namą ir už šventąsias cerkves, už savo tėvynę...’”

Padrąsinimo kalbą pasakęs, Daumantas “pakilo ir taip su Dievo pagalba su viena devyniasdešimčia sumušė 700 vyrų kariuomenę”.

Daumanto raitelių ataka užklupo Gardenio pulką kritišku momentu, keliantis per sraunią Brastą, ne anksčiau ir ne vėliau. Tik tada Daumantas galėjo tikėtis sumušti stipresnes Gardenio jėgas. Šioje vietoje reikia turėti omenyje, kad nuo Utenos, iš kur Gardenis pradėjo vyti Daumanto vorą, iki Lyksnos brastos persekiotojai turėjo nujoti tarp 70 - 190 km miškų keliais. Persekiotojai šuoliavo be poilsio ar ilgesnio sustojimo. Tokiais atvejais raiteliai turėdavo dar ir po atsarginį žirgą, kad pakaitomis galėtų joti tai vienu, tai kitu. Nalšioje ir iš viso

Lietuvoje tais laikais netrūko žirgų. Nežiūrinto to, Gerdenis pasiekė Dauguvą su smarkiai nuvargusiais, jei ne žirgais, tai raiteliais. Galime įsivaizduoti kokią maišatį Lyksnos brastoje sukėlė staiga pasirodę Dauguvos šiauriniame krante Daumanto budrūs ir pailsėję raiti kariai.

Iš metraštininko pasakojimo matome, kad Daumanto kautynių planas visiškai pavyko. Su daug mažesnėmis jėgomis, gražiai pravestu manevru, staigiu ir priešui netikėtą smūgiu, Daumantas ne tik sustabdė persekiotojus, bet juos visiškai sumušė. Naugardo I metr., įrašyta: "Lietuviai pradėjo bristi į šią pusę, tada pskoviečiai susikovė su jais..." Pralaimėjimą paliudija sunkūs Gerdenio pulko nuostoliai:

"Tada buvo nukautas didysis lietuvių kunigaikštis Gotartas (Goitort6), ir daug kitų kunigaikščių buvo išmušta, o kiti lietuviai Dauguvoje nuskendo, o kitus 70 Dauguva išmetė į Goidov'o⁸ salą, o dar kitus — į kitas salas, o kiti Dauguva žemyn nuplaukė." Pagal Naugardo I metr., "tik vienas kunigaikštis Gerdenis pabėgo su maža kariauna (družina)." Kad padidinus savųjų pergale, uolus metraštininkas, nežymų sritinį kunigaikštį Gotartą pakėlė į didįjį lietuvių kunigaikštį.

Smarkų lietuvių pralaimėjimą pabrėžia lengvi Daumanto raitelių nuostoliai; krito vos vienas kilmingas pskovietis, apie prastuolius, eilinius karius, metraštininkai ir kronikininkai neužsimena.

"Tada buvo nukautas vienas pskovietis Antonius, Ločkovo sūnus, o brolis Smoligovo, o visi kiti išliko nesužaloti..." O toliau, kaip ir reikėjo laukti: "...su džiaugsmu (Daumantas) sugrįžo į Pskovo miestą su daugybe grobio."

Daumantui, tokiam sėkmingam karo vadui, po tokios gražios pergalės, buvo lengviau išgauti dar ir sekančius trofėjus: "Ir po to tikratikys kniaziaus Daumantas išsiprašė iš didžiojo kniaziaus Dimitrijaus Aleksandrovičiaus išleisti už jo dukrą kunigaikštę Mariją.⁹

Antrasis Daumanto žygis į Nalšią. Sekančių metų pradžioje, tai yra 1267 m. žiemai prasidėjus, Daumantas vėl sutelkė Pskovo karius: "Tą pat metų, žiemą, pskoviečiai vėl žygiavo į Lietuvą su kunigaikščiu Daumantu." (Naugardo I metr.). Ne vien tik pskoviečiai dalyvavo antrajame Daumanto žygyje. Prisidėjo ir naugardiečių nežinomo didumo dalinys savojo vado vedamas (Naugardo IV metr.) Keista tačiau, kad apie tą žygį tyli Pskovo metraščiai.

Matyti, pirmojo žygio nepaprastas įspūdis užgožė sekančiojo, greičiausiai menkesnius laimėjimus. Tuo tarpu, kadangi naugardiečiai talkino savo kaimynui Pskovui, todėl jų metraštininkas rado svarbu užrašyti tą bendrą užpuolimą.

Nors tie du trumpi įrašai ir nepasako į kurią Lietuvos sritį Daumanto vedamas antrasis žygis taikė, tačiau, iš Daumanto nesuvestų sąskaitų su Gerdeniu ir iš to žygio pasekmių, darosi aišku, kad ir vėl buvo smogta Nalšiai ir būtent, tai pačiai Gerdenio valdytai Utenos apygardai. Naugardo IV metraštis turi tokį įrašą:

"1267. Tais metais naugardiečiai su Eleuferu Sbsylavičiumi, o Daumantas su pskoviečiais nuterčiojo Liertuvą ir nukovė Gerdenį."

Tas antrasis Daumanto vestas žygis į Nalšios žemę buvo lemtingas Gerdeniui. Nėra reikalo smulkiau aptarti tą žygį, nes jokių naujų davinųjų istoriniai šaltiniai apie jį nepateikia. Todėl galime spėlioti, kad ir tas žygis prasidėjo ir vystėsi panašiomis aplinkybėmis, kaip ir pernykštis, tik jis baigėsi, greičiausia, be Gerdenio persekiojimo, jam žuvus beginant savo valdas nuo užpuolikų.

Naujai apnaikintą Utenos apygardą, deja, nepaveldėjo Gerdenio sūnūs. Jie abu su motina tebebuvo Daumanto belaisviai Pskove. Jiem likimas lėmė visiems laikams pasilikti Rusijoje. Iš rusų metraščių sužinome, kad vienas iš sūnų vėliau buvo pakilęs į stačiatikių vyskupus; būtent, į Kijevą, pas metropolitą Maksimą buvo pasiūstas Andriejus Prečystij iš Obščaho vienuolyno vyskupo vietai užimti. "O tas Andriejus buvo kilme lietuvis, lietuvių kunigaikščio Gerdenio sūnus". (Voskresenskio metr., pagal H. Paškevičių, Jag. i Moska, 112 p.)

Išnašos

¹Žiūr. Liubavos Mūšis, Z.R. Karys 1988 m. Nr.

²Devianosto — kak edinica ščeta (po devianosto). Slovar Russkogo Jazika XI-XVII vv., Vpusk 4/G-D), Moskva, 199 p.

³Paties Gerdenio tėvonija Nalšioje nėra dar išaiškinta. Gerdenio tėvoniją, jo valdytą apygardą, ar sritį valdytą Nalšioje, įdomiai ir atrodo sėkmingai bando nustatyti istorikas E. Gudavičius: "Nalšios kunigaikščius Gerdenį (Girdenį) ir Šiukštą atitinkantys vietovardžiai yra Zarasų ir Švenčionių rajonuose (9, 29 poz.). Tai patvirtina ankstesnes prielaidas, kai Nalšiai priklausė šiaurės rytų Lietuvos žemės. Nep-

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Tęsa iš *Kario* Nr. 6)

Dr. KAZYS ĖRINGIS

Lietuviai Katyno kapinyne

Liesti lietuvių kilmės karių — sovietų išžudytų Katyno kapinyne klausimą neįprasta. Juo labiau, kad nepriklausomos Lietuvos karių tenai nėra. Betgi prieškarinės rytinės ir centro Lenkijos plotai, įskaitant užbuginę Lietuvą, **plytėjo** Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos žemėse. Anais senais laikais administracinių, karinių ir giminių ryšių gijomis srūvo lietuvių kilčių kraujas į didžiulės valstybės pietryčių ir rytų žemes ir **paliko** tenai kalbinius pėdsakus. **Neišnyko** be kalbinio ženklų ir gausūs vietiniai baltų (lietuvių, jotvingių, prūsų, latgalių, krievių, drėgnuviečių, drevelių, velynėnų) židiniai. Visa tai kažkuriuo mastu **atsispindi** ir sovietų Katyne išžudytų Lenkijos karininkų pavardėse.

Kai kas iš mūsų, dėl nepilnavertiškumo naštos, net susigūžia perskaitę Adomo Mickevičiaus žodžius „Lietuva, tu mano tėvyne“, arba Lietuvos ir Lenkijos agronomijos mokslų tėvo, Mykolo Očiapauskio (Oozapowski) raštišką asmenišką

pareiškimą Vilniaus universitetui, **jog jis esąs lietuvis**.⁵³ Kitas tūlas bauginamasis klausia savęs kaip gali būti už „Lietuvos“ ribų kažkur Naugarduke ar apie Slucką vietinių lietuvių, ir pats sau atsako, kad gal tai tik prierašumas prie buvusios Lietuvos valstybės. Bet užtenka įsigilinti į naujausius vandenvardžių tyrinėjimų duomenis ar pažvelgti į Lietuvos Bajorystės heraldiką (Bajorystės įrašų knygos) ir Lietuvos bei lietuviškumo paveldas akivaizdžiai iškyla.

Pažvelgti į sovietų žiaurumo viršūnę — išžudytų Lenkijos karininkų Katyno kapinyną per lietuvių tautos ir valstybės prisiminimų prizmę **privalu keliais požiūriais**. Visų pirma, dalis Katyne Maskvos sušaudytų Lenkijos karininkų 1939 metų rugsėjo mėn. buvo Lietuvos kariuomenės internuoti. Jie patyrę pralaimėjimą ir didįjį tėvynės nusiaubimo skausmą buvo neramūs, telkėsi į slaptas organizacijas, kartais matyt priešiškas Lietuvai. Nepriklausomos Lietuvos policijai ir val-

rieštarauja tam ir prie Tauragnų esantis Liumpiškis, sietinas su Gerdenio kaimynu Liumpiu (Liumbiu; 19 poz.). Sunkiau pasakyti, ar turi ką bendra su kitu Gerdenio kaimynu — Liugaila — esančios jau Deltuvos ar artimoje jai teritorijoje Liugailiškės (18 poz.). Tai, žinoma, ne Našios vietovė, tačiau ji ne per toliausiai nuo Našios, ir Liugaila galėjo ją užvaldyti. Ištraukoje nurodytos „pozicijos“ yra šios:

⁴Ties Lyksna keltu kėlėsi Vytauto kariuomenė žygiuodama į Naugardą (L.E. IV, 360 p.). Be to žiūr. 16. Hist.-Geogr. Grundkarte Livlands für die Zeit des Schwertrüderordens (1235), prie Fr. Benninghjovent, Der Oreden der Schwertbrüderordens, 1965.

⁵L.E. IV t., 372 pl. klaidingai nurodoma, kad „Daumantas su 180 vyrų (kitą 180 vyrų su grobiu jis buvo jau išsiuntęs į Pskovą) puolęs tuos 700 Gerdenio lietuvių...“

⁶Versta, vērsty — a measure of length, usually equal to 500 sazheni, or to 0.663 miles, or 1.067

kilometers, *Dictionary of Russian Historical Terms* from the XI cent. to 1917. Yale Univ. Press, 1970.

⁷Moderniųjų laikų Lietuvos kavalerija žygiuodavo 7 km per val. (56 km per dieną). Šuoliais trumpas atstumas nugalimas du ar tris kart greičiau.

⁸Jei kada nors pavyks nustatyti Goidovo salos vietą, tada bus galima tiksliai nurodyti ir kautynių ties brasta vietą.

⁹Aleksandro Neviečio anūkę.

9. Gerdine, Gerdenis, Girdenis, Girdėnai, Svirkos (Švenčionių raj.).

18. Liugailo, Liugaila, Liugailiškės (Liugayliszki), Gelvonai Sabališkiai, Širvintų raj.).

Gudavičius E., Bandytas lokalizuoti XIII a. lietuvių kunigaikščių valdas. Lietuvos TSR Mokslų Akad. Darbai. A. serija. 1984, t. 3/88/.

19. Liumbii, Liumbis, Liumpis, Lumbis, Lumpis, Liumpiškės, Tauragnai (Utenos raj.).

(Žvilgtelėkite į žemėlapi viršelio 4 psl.)

stybės saugumo žinybai kartais tai matyt sudarė kai kurių problemų. Dalis internuotų Lenkijos karininkų, remiant tarptautinėms organizacijoms, iš Lietuvos išvyko į Vakarų, bet Maskvai 1940 metais okupavus Lietuvą dauguma jų pateko į sovietų nagus. Atėjūnas internuotuosius lenkus iš Lietuvos paskubom išvežė ir sutelkė savo lageriuose Rusijos gilumoje sunaikinimui. Bendrai, visi Lenkijos karininkai matyt ir Rusijoje slapta būrėsi, buvo maištingi, kėlė sovietams įvairius reikalavimus. Viso to “budriems”, aikštingiems ir kraugeriškiems sovietų enkavedistams buvo perdaug.

Katyno slėpimo skraistės

Žymi dalis sovietų paimtų belaisvėn pasėkoje užpuolimo Lenkijos karininkų buvo suvaryti į Katyną (12 km į vakarus nuo Smolensko) ir sušaudyti.⁵⁴ Per praėjusius dešimtmečius Maskvos stalininiai fariziejai ir gynėsi ir bandė piršti mintį, jog Katyno tragedija neva įvyko dėl techninės klaidos sovietų biurokratinėje mašinoje. Sprendžiant kitus klausimus, sovietų NKVD viršininkas atseit paskubom paklausęs Stalino ką daryti su nerimstančiais lenkų karininkais ir neva gavęs atsakymą ir rankos žestą nykščiu žemyn, kad varžtus reikia atleisti. Gi uolusis enkavedistas iš Maskvos Olimpo suprato gavęs įsakymą šaudyti ir nieko nelaukęs sušaudė. Šia keistenybe, žinoma, patikėti neįmanoma, nes sovietų sistema teorijoje ir praktikoje nuo pat gymio buvo ypač kraugeriška. Juo labiau, kad sovietų pasiruošimas paneigti Katyną buvo sukta ir labai kryptingas. Galbūt dar net karo metais sovietų parašutininkai išprovokavo vokiečius sudeginti su visais žmonėmis kitą “Katyną”, tai yra Chatyno (Chatynės) kaimą maždaug 30 km ryčiau Minsko. Tame kaime sovietų valdžia įrengė milžinišką memorialą — lauką Baltarusijos karo aukoms atminti, kuriame įspūdingai parodo 2.3 milijono žuvusių to krašto žmonių.³² Atvykę turistai apstulbę stebi rodinius ir kai dažnas pasiteirauja ar čia yra sušaudyti ir Lenkijos karininkai, tai sovietų propagandistai svečius “su žeme sulygina” ir išvada nacių ir kapitalistų propagandos aukomis, nevekšlomis 2.3 milijono aukų akivaizdoje. Nors ši sovietų žiaurumo maskuotė yra savaip vykus, bet Katyno aukų jiems paslėpti nepasisėks.

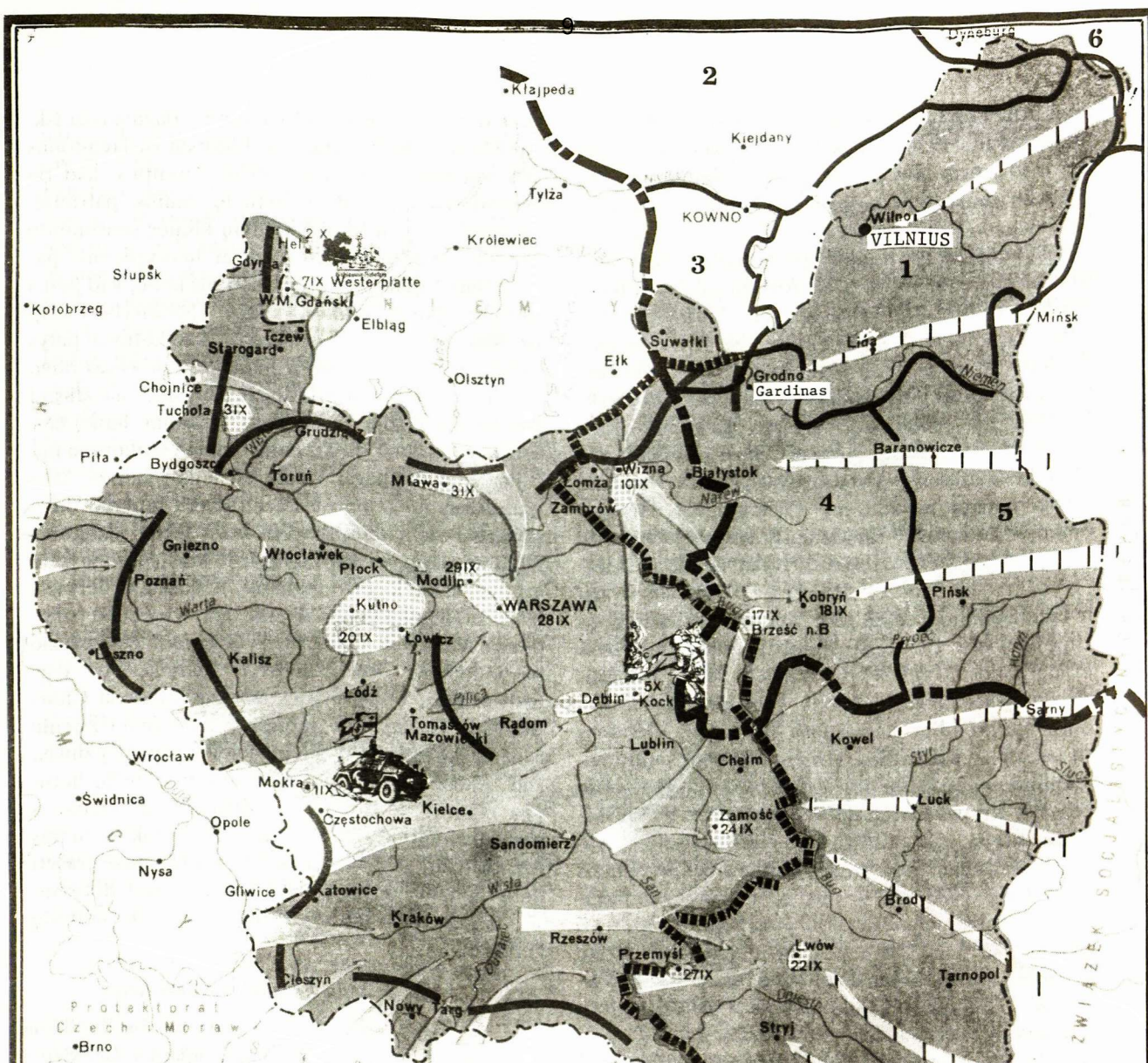
Antra, Katyne sovietų sušaudyti Lenkijos karininkai pagrindiniai yra kilę iš rytų ir šiaurričių Lenkijos, t. y. iš etnografinės ir senovinės Lietuvos,

anaiptol neneigiant kilmės fakto ir iš visos Lėknijos. Betgi vakarų Lenkijoje buvę karinės dalys vokiečių puolimo buvo pirmiausiai išblaškytos ir mažiausiai pasipildė pašauktais atsarginiais iš rytų Lenkijos.

Trečia, skaitlingesnės lenkų kolonizacijos Lietuvos niekad nebuvo, o visais laikais kaip tik vyko atvirkščias procesas į savas žemes pietryčių Lietuvos (į rytų Lenkiją), o carinės okupacijos laikais — ir į visą Lenkiją. Senaisiais laikais lenkų karo belaisviai iš Lietuvos nekartą buvo paleisti. Pasirašius 1323 m. spalio 20 d. Vilniuje daugiašalę Taikos sutartį ir 1325 metais sudarius Lietuvos-Lenkijos karinę sąjungą Lietuvos karalius Gediminas paleido apie 25,000 lenkų karo belaisvių.⁵⁵ Esama užuominų, gal prielaidų, kad tuos belaisvius paleisti iš valdovo prašė jo dukterė karalaitė Aldona, jos vestuvių su Lenkijos karaliumi Kazimieru Didžiuoju proga. Karūnavęsis Lenkijos karaliumi Jogaila taip pat paleido lenkų karo belaisvius ir buvo atsiuntęs į Vilnių ir kitur Lietuvos lenkų įgulas, kurias turėjo paskubom išvesti dėl kilusio nepasitenkinimo.

Po Vytauto mirties Lenkija jėga užgrobė Lietuvos Podolę. Jogaila, privalėdamas laikytis Kęstutaičio nužymėto kelio, buvo priverstas pripažinti savo brolių Švitrigailą Lietuvos valdovu, nes jį laikinai rėmė Lietuvos bajorai. Podolės konflikto metu Jogailai atvykus su palyda į Vilnių, ūmus Švitrigaila pastatė savo sargybas, laikydamas Lenkijos karalių savo belaisviu,⁵⁶ paskelbė Lenkijai karą.⁵⁷ Vėliau, sudarant ir redaguojant Lietuvos Statuto 1529 ir 1566 metų laidas, — naujojoje teisėje buvo įrašyti ir patvirtinti paragrafai, draudžiantieji užsieniečiams, įvardijant lenkus, Lietuvoje įsikurti ar kitais keliais įsigyti turtus. Tai ypač reikliai buvo suformuluota “pounijiniais” laikais 1588 metų parengimo trečiosios laidos Lietuvos Statute.⁵⁸ Beje, III Lietuvos Statutas Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštijoje veikė iki 1840 metų (taigi, ilgai veikė Rusijai jau okupavus Lietuvą), o Ukrainoje veikė iki 1915 metų. Visa tai byloja, kad lenkai Lietuvos niekada nekolonizavo ir į ją skaitlingiau neimigravo. Po 1831 ir 1863 metų sukilimų labai mažai lenkų Lietuvoje pasislėpė ar sukūrė šeimas apsigyveno.

Ir ketvirta, lenkų tauta ir valstybės istorijos slinkyje yra nekartą išplėtojusi fizinį ir intelektualinį agresyvumą prieš Lietuvą. (Užtenka priminti “unijines” lenkų antilietuviškas pastangas ir pasekmes, kai žymiai vėliau daug Lietuvos didikų (bajorija) iš Lenkijos perėmusi kultūrinės ir socialinės formos bei kalbą nieko naujo Lietuvai nebesukūrė ir

POLSKA W ROKU 1939
LENKIJA 1939 M.

- Polska w dniu 1 IX 1939 roku
Lenkija 1939. IX. 1 d.
- kierunki natarcia wojsk niemieckich
Vokiečių kariuomenės puolimo kryptys
- wkróczenie wojsk radzieckich 17 IX 1939 r.
Sovietų kariuomenės įžygiavimas 1939. IX. 17 d.
- stanowiska wojsk polskich w dniu rozpoczęcia wojny
Lenkų kariuomenės išdėstymas karui prasidėjus
- 5X: rejonai intensywnych walk z datą ich zakończenia
Aršių kautynių vietos ir baigmės datos
- tymczasowa granica niemiecko - radziecka z 28 IX 1939 r.
Laikina vokiečių-sovietų siena 1939. IX. 28 d.

Papildymų žemėlapyje paaiškinimai

- Lietuvos valstybės sienos 1772 m. (prieš padalinimus)
- Rusijos administraciniai vienetai (gubernijos) Rusijai okupavus Lietuvą:

1 - Vilniaus	4 - Gardino
2 - Kauno	5 - Minsko
3 - Suvalkų	6 - Vitebsko
- VILNIUS - Lietuvos sostinė,
Lenkijos okupuota 1920. X. 9 d.,
sovietų okupuota 1939. IX. 20 d.
- Gardinas - sovietų okupuotas 1939. IX. 22 d.
- Įsikuriant 1918 m. valstybėms Lenkija okupavo arba dalinai pažeidė Lietuvos valstybės visų aukščiau minėtų adm. vienetų plotus.

nueidama nuo tautos ir valstybės istorijos kelio įnirtingai talkino 1920 metais Lenkijai okupuojant Vilnių ir jo kraštą. Tai atnešė didelę nelaimę lietuvių ir lenkų tautoms ir geliančią skriaudą Lietuvai ir lietuviams). Prieškarinės nepriklausomos Lenkijos laikais nemažai buvo parengta ir paskelbta darbų, įrodinėjančių jog Lietuva, neskaitant gal Žemaitijos, yra beveik ištiesi lenkiškas kraštas. Vienas iš tokių autorių įrodinėjo,⁵⁹ jog ir Nevėžio baseinas yra gausiai lenkų apgyvendintas. Net Vytauto Didžiojo dvarai tam autoriui buvo lenkų tėvonija, nepaisant fakto, kad net Vokietijos Pirmojo pasaulinio karo žemėlapiuose (zehnte Armee)⁶⁰ tarp Naujamiesčio ir Krekenavos buvęs Vytauto dvarų centras vadaktai turėjo antrinį pavadinimą „Vytautynė“. Turimas omenyje autorius,⁵⁹ remdamasis aplenkėjusių kelių ar keliolikos lietuvių žemdirbišką liaudį paskaitė „grynakraujais lenkais“. Maža to, Dotnuvos dvarų ir baudžiauninkų savininkas Krapas, ilgainiui tapęs Chrapovickiu, į savo ištuštėjusius kaimus atvežė iš etnografinės Lietuvos šešiolika lietuviškai primiršusių, gudiškai kalbančių šeimų. Juos, po keturias šeimas, apgyvendino keturiuose kaimuose. Vienas iš tų kaimų — Vainatiškis. (Deja, kitų trijų kaimų pavadinimų nebeatsimenu). Uolus 1863 metų sukilimo rėmėjas Krapas-Chrapovickis išreikalavo iš atveštųjų sugudėjusių ir atplėštų nuo gimtinės šeimų pramokti lenkiškai. Atkeltos į derlingas žemes šeimos tapo daugiavaikėmis, susimaišė su vietiniais lietuviiais ir grabaliodamosios lenkiškai sulietuvėjo.⁶¹ Gi Wielhorski⁵⁹ visą Dotnuvos apylinkę paskaitė lenkų tvirtove, nors dvarponis jau buvo rusas. Šią „lenkiškumą“ kilmės istoriją dokumentiškai paliudijo vietinis senolis, skaičiais ir v. ietovardžiais išreiškęs prosenelių išsaugotą atmintį. Dotnuvos apylinkėse iš seno plačiai kalbama, kad dvarponis Chrapovickis atvežtuosius baudžiauninkus esąs išmainęs ant geraveislių šunų, kurių čia apščiai buvę. Gi senolis šią šnektą patvirtino, tačiau dokumentiškai negalėjo paliudyti, kiek šunų už tuos žmones buvo atiduota.

Turint visa tai omenyje, lenkiškai ar gudiškai kalbantiems rytinės ir etnografinės Lietuvos žmonėms pasakytina, kad lietuvių tauta yra daugialbė. Čia svetimas nacionalistinis angažavimasis lenkų ar gudų kalbos naudojimo pagrindu dažniausiai reiškia grubią istorinę klaidą.⁶² Gi tiems, kurie šį klausimą tylom apeina ir afišuojasi esą nelietuviai — tikrai verta priminti sovietų Katyne sušaudytų Lenkijos kariškių sąrašo pavardžių analizės duomenis. Jie rodo, kad Katyno kapinyne esama nemažai

nužudyta žmonių su lietuviškomis, dažniausiai iškraipytomis, bet būdingomis Lietuvai suslavintomis pavardėmis. Mes esane toli nuo minties, kad tie sušaudyti kariai buvo lietuvių tautos patriotai. Anaip tol ne. Tai tik gal lietuvių kilmės sentimento ar net jau ir priešiški Lietuvai lietuviškomis pavardėmis žmonės. Istorinės sąlygos lėmė, kad jiems tautybė buvo primesta jėga. Neteisybė, kaip priešingai teigia T. Wasilewski,⁶³ kad lietuviai patys nebrangino savo kalbos ir lenkėjimo procesas buvo savaiminis. Kaip tik priešingai, beraštei, mažaraštei liaudžiai ir didžiai „mokytiems“ bajorams lenkų tautybės primetimo slinktį lėmė didžioji lenkinimo politika ir jiems pagal vienintelį lenkų kalbos, šalia gimtosios, mokėjimo kriterijų lenkų tautybė buvo įbrukta. Šio pobūdžio vėliausieji faktai: dauguma 1920 m. okupavusios Vilnių ir jo kraštą Želigovskio armijos karių kalbėjo gudiškai, lenkiškai ir lietuviškai ir save laikė lietuviais, tik vadovybė buvo parsidavusi Varšuvai. Beje, žuvęs tada gen. Zeligovskio pavaduotojas buvo lietuvis Radvila. Ir dar: įsidėmėtina, kad Lenkijos atstovas Lietuvai Chorvat 1938 m. slaptame pranešime barė savo Užsienio reikalų ministeriją, jog ji praleidžia į spaudą žinias, kad Vilniaus krašte gyvena šimtai tūkstančių lietuvių. Girdi, jeigu dar suskaičiuoti gyvenančius piečiau Nemuno apie Baltstogę (Bialystok) — jų bus dar daugiau. Be to, Lenkijoje norint puse įrašyti lietuvių tautybę, reikėdavo įrodyti esant lietuviu. To negalėdavo padaryti net kai kurie lietuvių veikėjai.

Kas ir kada karaliavo Kazelske?

Maskva 1939 m. rugsėjo 17 d., besibroliuodama su Hitleriu, smogė vokiečių teriojamai Lenkijai į nugarą iš rytų ir klasingai veidmainiavo.⁵⁴ Iš vienos pusės, Sovietų armijos atsišaukimose Lenkijos armijos kariai buvo įvardijami sovietų simpatikais ir buvo kviečiami pasiduoti nelaisvėn. O iš kitos — Maskvos Kremliuje užpuolimo išvakarėse suramsčius „teoriją“, kad Lenkijos valstybė nebeegzistuoja ir vyriausybės „nebėra“, sovietai Lenkijos karo belaisviams Hagos ir Ženevos konvencijų netaikė. Pastarosios, beje, jie nebuvo ir pasirašę. Nežiūrint to, Lenkijos išblaškytų armijų vadovybė sutelkusi pajėgas bandė sovietams pasipriešinti ir Gardine, ir Dubnoje, ir kitur.⁵⁴ Tose užpuolimo operacijose sovietai paėmė 230,000 lenkų karo belaisvių, tame skaičiuje — mažiausiai 8,000 įvairaus laipsnio karininkų. Vokiečiams nepavykus pirmuoju smūgiu

užimti Lvovo, jiems į talką atskubėjo sovietai ir jungtinėmis grobikų jėgomis **Lvovą apsupo**. Pagaliau kariaujančių pusių karinės vadovybės susitarė ir surašė dokumentą, jog sudėję ginklus norintieji būti internuoti Rumunijoje Lvovo garnizono karininkai, kariai ir policija **bus praleisti per sovietų okupuotą zoną Romunijon**.⁵⁴ Gi norinčius grįžti namo lenkų karius sovietų vadovybė įsipareigojo aprūpinti maistu. Tačiau sovietai susitarimą tuoju pat sulaužė ir lenkų karo belaisvius išgabeno į kalėjimus ir koncentracijos stovyklas, juos vertindami pagal savus „įstatymus“ kaip ginkluotų bandų narius, kaip **besipriešinančius** „teisėtai“ sovietų valdžiai kriminalistus ir piktadarius. Maža to, sovietai Lvove tuoju suregistravo nepaimtus į armiją lenkų atsargos karininkus ir netrukus 2,000 jų buvo areštuota ir išsiųsta tais pačiais keliais.⁵⁴ Iš viso 14,920 Lenkijos karo belaisvių — kadro ir atsargos karininkų — **dingo be žinios**, 1939 metais patekę į sovietų nagus. Tik 448 vėliau atsirado.⁵⁴ vien Katyno aštuoniose duobėse sovietai **sušaudė 4,143** (vėliau tas skaičius pakilo iki 4,253) kadro ir atsargos karininkus bei karinius ir civilius gydytojus, kariūnus, teisininkus, inžinierius, mokytojus, žurnalistus, pramonininkus, verslininkus ir kt. Visi sušaudytieji buvo **atgabenti iš Kazelsko lagerio**.⁵⁴ Vėliau, 1944/45 metais, **Kazelske buvo marinami** Lietuvos kariai, perkelti iš sovietų atsarginių 251, 252 ir 253 pulkų, stovėjusių Ukmergėje, Pabradėje ir Jašiūnuose, kai grįžo iš Jarcevos. Skaitlingai dezertyruojant iš tų pulkų, dalis karių, taip pat sergantieji ir vėliau pagauti, **buvo išvežti į Kazelską**. Kiek lietuvių pateko į Kazelską tikslių duomenų neturiu, bet matyt nedaug. Dalis jų, labai suvargusių dėl blogo maisto, buvo atvežta į Klincus (pietinė Gudija), į gražiamų iš Vokietijos dalis, ir 1945 metų vasarą paskleista Viazmos-Briansko apylinkių atsargos pulkuose, **parengčiai** į Japonijos frontą. (Kazelskas yra Didž. Lietuvos Kunigaikštijos rytiniame pasienyje, maždaug 120 km į vakarus nuo Tulos ir 220 km į pietvakarius nuo Maskvos).

Pažymėtina, kad Lvovo garnizono lenkų karininkų pastangos būti internuotiems Rumunijoje vertos dėmesio, nes jos sovietus ir vokiečius siutino, provokavo susidorojimo kvaitulį, taigi, **gal negyvenimiškos**. Panašiai tada internuojami lenkų karininkai elgėsi Lietuvoje bei Latvijoje: jie reikalavo karines dalis praleisti su visais ginklais į Baltijos uostus, leidžiant išvykti į Vakarus. Betgi neutralių valstybių vyriausybės su tuo sutikti

negalėjo, vengdamos karinio konflikto su antrąja kariaujančia puse.

Lietuviškos pavardės kapinyne

Lietuviškų pavardžių paieškos sovietų sušaudytų Katyne Lenkijos karininkų tarpe atliktos pagal identifikuotų kariškių vardinį sąrašą, paskelbtą 1979 metais knygoje „Katyn“.⁵⁴ Sąraše — 4143 Katyne atkasti nužudyti žmonės, iš kurių 2914 identifikuoti. Nustatyta, kad į Katyno žudynes pateko **Kazelsko** stovykloje laikyti Lenkijos karininkai — karo belaisviai. Iš Kazelsko jie buvo išvežti 1940 m. balandžio 3-29 dienomis, taigi, **susidorota** Gegužės „Darbo Žmonių Šventės Garbei“, kas šventeiviškai pildoma Sovietijoje. Tuopat metu ir **tai pačiai** „Garbei“ karo belaisvius sušaudė, tačiau likučius dar šaudė ir po Gegužės pirmosios švenčių. Vokiečiai okupavę Rusijos platybes Lenkijos karo belaisvių kapinyną Katyno miške **aptiko** 1943 m. vasario mėn.⁵⁴ Wehrmachto Aukštosios vadovybės įsakymu 1943 m. kovo 29 d. užbaigus pirminius atkasimus **nustatyta** jog tai 1940 metų Lenkijos karo belaisvių aukos. Balandžio 10 dieną vokiečių karo policijos pranešime pasakyta, kad rasta ir žymiai ankstesnių žudynių kapinynas. Balandžio 13 d. Berlynas **pranešė pasauliui**, kad Katyne yra rastas didžiulis Lenkijos karo belaisvių — karininkų kapinynas, kuriame slūgso sovietų sušaudyti kariškių palaikai.⁵⁴ Vokiečiai kapinyno atkasimo, lavonų nuvalymo, tyrinėjimo ir identifikavimo darbus **baigė** 1943 m. birželio 7 d. ir birželio 10 d. pranešime plaskelbė, jog atkasta ir ištyrinėta 4143 sovietų sušaudyti Lenkijos karo belaisvių-karininkų (jų tarpe 221 civilio) palaikai, iš kurių patikimai identifikuota 2815 (vėliau iš viso buvo identifikuota 2914).⁵⁴ Pasaulinis sąmyšis ir priešų ginčas bei visuotinis sovietų kaltinimas už belaisvių žudynes Katyne ir įnirtingas jų gynimasis sumišai su tyla **tesiasi ir šiandien**.⁵⁴ Tačiau 1946 m. liepos 2 d. Niurnbergo (Nurenberg) Tribunolas **paskelbė**, jog „nesama pagrindo už Katyno žudynes kaltinti teisiams vokiečių karo nusikaltėlius“ (citatosis pabaiga).⁵⁴

Be to pažymėtina, kad 1939 metais Lietuvoje internuoti Lenkijos karininkai į Katyno kapinyną nepateko, nes 1940 m. balandyje, t.y. žudynių metu, **Lietuva dar nebuvo sovietų okupuota** ir Lietuvoje buvę Lenkijos karininkai dar **nebuvo** Maskvos paglemžti (jie tik vėliau buvo sovietijon išvežti). Tarp kitko, Lietuva **internavo** apie 13.500

lenkų kareivių ir karininkų ir priėmė apie 60,000 Lenkijos pabėgėlių.⁶³

Ką kalba pavardės ir skaičiai?

Analizuodami Katyne sovietų sušaudytų ir identifiкуotų Lenkijos karininkų — karo belaisvių vardinių sąrašą, **lietuvių grupei** priskyrėme tuos, kurių **pavardės žodžio šaknis** lietuviams suprantama arba iš galūnės ar priešdėlio nujaučiama arba vardu (Vitold, Olgerd, Dyonizy, Kajatan ir pan.) paryškinama ar būdinga rytų Lietuvai (pvz., Zyla, Pelka, Garduga, Kanopka ir pan.). Tai pavardės — Gawreys, Greudus, Bajorunas, Kalpas, Polukajtis, Karbus, Kitlas, Santarius, Bartel, Kurkiewicz, Galecki, Paprota, Pakulnis ir kt. Lietuviams priskyrėme ir **nebūdingas lenkams** “lenkiškai” skambančias pavardes, kaip Raczynski, Grucien, Jeglinski, Ciepluch, Gendzwil, Rudi ir Tylewicz ir pan. .. Lapinski ir pan., Kiersnicki ir pan. **Gudų grupei** priskyrėme tuos sušaudytus karininkus, kurių pavardės baigiasi raidėmis ir galūnėmis owicz o, l. t. z, kartais a ir tas, kurios nebūdingos nei lenkams, nei ukrainiečiams. Tai Lewkowicz, Prokopowicz, Olbrichtowicz, Zysko, Osko, Peszko, Skorko, Kaczan, Konczak, Ciekot, Dudek, Kogut, Hudec, Budzik, Nowa, Kozna, Gierka ir pan. Gi į **labai būdingų Lietuvai** ir mažiau būdingų Lenkijai “lenkiškų” su slaviškų žodžių šaknimis pavardžių grupę priskyrėme tokias kaip Kazlowski — Kazlauskas, Malinowski — Malinauskas, Pawlowski — Paulauskas, Roguzinski — Ragažinskas, Andrijewski — Andrijauskas, Doaczinski — Dučinskas, Dabrowski ir Dambrowski — Dambrauskas, Milewski — Miliauskas ir pan.

Išanalizavę ir sugrupavę Katyne sovietų nužudytų Lenkijos karininkų pavardes bendrame 4,143 aukų sąrašė, 2,914 identifiкуotų karininkų tarpe **lietuviškomis** pavardėmis radome 360, **gudiškomis** — 169 ir **būdingomis Lietuvai** slaviškomis — “lenkiškomis” pavardėmis — 480. Mums gerai žinoma, kad į prieškarinius nepriklausomos Lenkijos karo mokyklas **nepriimdavo** baigusią gimnazijas moksleivių — Vilniaus krašto lietuvių, **dalyvaujančių** nukreiptoje prieš lenkų okupaciją veikloje. Taigi į Katyno kapinyną **nepakliuvo** artimai susiję su lietuvių tauta jaunosios kartos žmonės. Be to, šie tyrimai atlikti ne lyginamosios kalbotyros metodu, o bendrosios žodžių šaknies šiandieninės prasmės sampratos ir liečiamų tautų

pažinimo pagrindu. Tad šiuo problema **tik pabandyta išspręsti**, parodyant apimtis ir reiškinio tendenciją, nepretenduojant į aukštą tikslumą. Todėl ateityje ši kupina skausmo rūškana tema **turėtų būti** nuodugniau išnagrinėta, nes bendras pasaulio sielvartas mus taip pat išskirtinai liečia.

Pažymėtina, kad Katyno kapinyne **personaliai nebuvo** identifiкуoti 1,229 lavonai. Turint omenyje mūsų aukščiau pateiktus trijų grupių skaičius 360, 169 ir 480, juos proporcingai nuo 1,229 skaičiaus atitinkamai **galima padidinti** iki 511, 236 ir 682. Pritaikome tą patį skaičiavimo būdą ir bendram Sovietų Sąjungoje sunaikintų 14,500 Lenkijos karo belaisvių, pagrindinai karininkų (14,920 - 448 = 14,472). Skaičiuojant, savaime suprantama, Katyne rastų nužudytų žmonių skaičius atmetas, nes jis jau panaudotas aukščiau pateiktuose skaičiavimuose (14,500 - 4,143 = 10,357). Tuomet Sovietų Sąjungoje Lenkijos karo belaisvių **su lietuviškomis pavardėmis** galėjo būti sunaikinta apie 2,300, **su gudiškomis** pavardėmis — 1,030 ir **su plačiai Lietuvoje paplitusiomis** slaviškomis sulen kintomis pavardėmis — 3,070. Pateiktieji skaičiai yra tik orientaciniai, pagrįsti prielaida, kad Katyno sunaikintų karių pavardžių grupėse santykis yra toks pat ir bendrame 14,500 karių skaičiuje.

Nematytos rodyklės ir ženklai žemėlapyje

Katyno klausimo užsklandai pateikiame 1981/82 metais Lenkijoje išleistą mokyklinį žemėlapi,⁶⁴ kuris yra savaip toks **gal pirmas** viešam naudojimui pasaulyje. Iki tol **rodos niekas** nei Rytuose, nei Vakaruose viešam reikalui skirtuose **žemėlapiuose nevaizdavo**, kad Sovietų Sąjunga užpuolė Lenkiją. Visur būdavo įbrėžtos tik vokiečių puolimo **riebios** kryptinės rodyklės. Juk “socializmo” šalis niekad nieko “neužpuola”, ji tik “išlaisvina” ir neva išlaisvina iš savos “engiančios” liaudį valdžios. Gi paimtus į nelaisvę užgrobtos ir “panaikintos” valstybės gynėjus **sušaudo ar kitaip tremtyje nukankina** kaip “kriminalistus” ir “piktadarius”. Todėl Lenkijoje išleistas žemėlapis savaip **išdaužė** skylę šviesiame sovietinio “socializmo” propagandos lange.

Pateikiamą žemėlapi **papildėme** mūsų temai svarbiais ženklais ir žemėlapio apačioje duodame jų paaiškinimus. Vienas iš įneštų žemėlapin ženklių — yraėjusi per centrinę ir rytų prieškarinę Lenkiją **ilgaamžė Lietuvos valstybės pietvakarių siena**. Tai padeda paaiškinti, kodėl Katyno kapinyne daug yra sušaudytų su lietuviškomis pavardėmis. Antras šiuo

požiūriu svarbus ženklas — carinės Rusijos okupacijos laikais buvusių **Lietuviškųjų** gubernijų ribos. Oficialiai **Lietuviškomis** vadinosi Kauno, Vilniaus ir Gardino (Suvalkų) gubernijos. Be to, žemėlapis įneštos datos, kuriose sovietai užpuolę Lenkiją užėmė Vilnių ir Gardiną. (Sovietų puolimo kryptinės rodyklės paryškintos mūsų).

Pateikiamas žemėlapis reikšmingas ir tuo, kad jame **atsispindi** išankstinis Berlyno ir Maskvos suokaltis pasidalinti Lenkiją. Tai ypač ryšku iš vokiečių puolimo kryptių iš Rytprusių pusės. Vokiečiai visai **nekreipė dėmesio** svarbiai Bielystoko-Baranovičių kryptiai ir Lenkijos šiaurėje (Vilniaus krašte) esančioms kariuomenės dalims, nes iš anksto **žinojo**, kad sovietai Lenkiją puls. O šiaurėje kariuomenės buvo. Vien Lietuva ir Latvija **internavo** apie 20,000 Lenkijos karių.⁵⁴ Be to, Vokietija tikėjo ir atkakliai diplomatiniais kanalais **siekė, kad Lietuva pultų Lenkiją dėl Vilniaus.**⁶⁵ Kai kas mano, kad laikydamosi neutralumo Lietuvos vyriausybė padarė klaidą. Dėl tos "klaidos" Lenkija ir lenkai už visas Lietuvai ir lietuvių tautai **padarytas piktdarybes** buvo atlyginti krikščioniška mielaširdyste.

Kai dėl Atlaso,⁶⁴ kuriame yra atspausdintas turimas omenyje žemėlapis, tai jame senovinė Lenkija vaizduojama tokia, kokia ji **niekuomet nebuvo**: "Ot Morze do morze", nuo jūrų iki jūrų. Tokia šimtmečių tėkmėje nuo jūrų iki jūrų **buvo Lietuva**, o Lenkija perėmusi dekretais pietinį Lietuvos paveldą gan greit jį prarado. Gi Rzeczypospolita (Republika", 1569 - 1792 **taip pat nebuvo** Rzeczypospolita Polska (Lenkija), **o buvo dviejų valstybių sąjunga**, kurios užsienio politika ir kariniai tikslai nevisuomet sutapo. Sąjungos istorinis unikumas — "Bendras", su dviem sostais, valdovas kas netrukė vienai iš Sąjungininkų su kaimynais kariauti ar sudarinėti naujas sąjungas, o kitai — ne. Tik sąjunginių valstybių sugriuvimo laikais "lenkiškumo" ideologijos srautas sutrikė Lietuvos valstybingumo

institūtą. Todėl dabar lenkų tautos intelektualams **priderėtų** baigti niekinti tautą ir valstybę, dėka kurios Lenkija išsiplėtė.

Š A L T I N I A I

53. K. Eringis. Lietuvos Ilgalaikės Kultūrinės Ganyklos. Vilnius. 1964, 502 psl. (Dakt. disert. rusų k., santraukos lietuvių ir anglų k.).
 54. L. F. Gibbon. Katyn. Torrance, U.S.E., Noon-tide Press, 1979, 285 psl.
 55. Gediminas. Lietuvių Enciklopedija, Boston, LEL, 1956, 9-tas tomas.
 56. Jogaila, Lietuvių enciklopedija. Boston, LEL, 1956, 9-tas tomas.
 57. Lietuvių Tautos ir Valstybės Istorija, III t. Red. V. Liulevičius, JAV LB Švietimo Taryba. Chicago, 1976, 207 psl.
 58. Lietuvos Statutas, I, II, III laidos (I. D. L. K. 1529 metų Statutas išleistas JAV, A. Mackaus Knygų Leidimo Fondo. Chicago, 1971, 261 psl.). (Be to žr. L. E. "Lietuvos Statutas").
 59. W. Wielhorsk. Litwa Etnograficzna. Wilno, 1928.
 60. Deutsche Hehreskarte der Zehnte Armee, 1915.
 61. K. Ėringio Archyvas. Dotnuva-Vilnius, 1957.
 62. T. Wasilewski. Zarys dziejów Kościoła katolickiego na Litwie w XIII-XVI wieku. Kn.: Chrzescijanin w Swiecie, Zeszyty ODISS. Warszawa, 1987, Nr. 12/171, 17 - 25 s.
 63. Pasauliniai karai. Lietuvių Enciklopedija, LEL, 1960, 22-ras t.
 64. Atlas historyczny da klasy IV "Nasza Ojczyzna", Red. T. Smyl. Minisaterstwo Oświaty i Wychowania. P P W. K. — W. P. Wroclaw, 1981/82.
 65. B. Kaslas. The USSR-German Aggression Against Lithuania. New York, R. Speller & Sons, Publishers, Inc., 1973, 543 psl.
- Pastaba:** Žemėlapyje (žr. 64) papildymus padarė inž. R. Kunčas-Žemaitaitis. (Bus daugiau)

PATIKSLINIMAI, KLAIDŲ PATAISYMAI IR PASIPIKTNIMAS LAIŠKE

Dr. K. Ėringio istorinės, dokumentinės **reikšmės** straipsnių serijoje "Lietuvos karių mirtis sovietų gretų replėse" žinias apie 9 p. LK Vytenio pulką, įsijungiant į 29-įjį korpusą, gavusį 215 šaulių pulko vardą, reikia patikslinti.

Karo išvakarėse pulkas stovyklavo ne Rokiškyje, o buvo Pabradės poligone vasaros pratimams. Rokiškis ir Obeliai tame laikotarpyje buvo nuolatinė pulko stovėjimo vieta.

Karui prasidėjus, sekančią dieną anksti rytą pul-

kas iš palapinių buvo išvestas į rytus nuo stovyklos 1-2 km ir užėmė pozicijas pietų kryptimi, kur kariai išgulėjo ištisą dieną.

Temstant pulkas gavo įsakymą trauktis Švenčionių kryptimi. Jau saulei patekėjus pasiekta Švenčionys ir į rytus nuo miesto pulkas apsisistojo.

Čia II bataliono vadas (ne štabo viršininkas) mjr. Bartkus nusišovė. Kpt. Pilvelis nėra peršovęs pulkui vadovavusio ruso. Jis buvo įtartas kitais dalykais. Kpt. Pilvelis buvo suimtas ir automobiliu bevežant Adučiškio kryptimi, lietuvis komunistų partijos atstovas prie pulko Valaitis, komisarui Dobryninui įsakius, paleido šūvį į kpt. Pilvelio galvą. Apie kpt. Pilvelio nužudymą mano smulkiau aprašyta 1981 m. "Kario" Nr. 10, psl. 450.

Vytenietis

Osvaldas Žadvydas atkreipia dėmesį į klaidą perspausdintame "Karininkų metraštyje 1939 m." 1987 m. "Kario" Nr. 19, psl. 416, pavardė Gelbavičius turi būti Geibavičius. Savo laiške jis mini tame metraštyje keletą pavardžių, kurių laipsniai vėliau buvo aukštesni. Deja, šitaip darant pataisymus, būtų to dokumentinio leidinio klastotė. Ir okupacijų metais įvairių tarnybų suteikti laipsniai ar pakėlimai "Karyje" yra ignoruojami.

XIX Laidos karininkų sąrašė (Š. M. "Kario" Nr. 3, psl. 169) išspausdinta: Strazdas Jonas, adresas nežinomas. Kario skaitytojas J. Savaitis praneša, kad Strazdas gyvena Sunny Hills, FL. Š. m. birželio 1 d. buvo ištiktas priepuolio (stroke) ir dabar sveiksta. Jo sūnus Algimantas pasižymėjo Vientamo kare kaip helikopterio pilotas ir buvo apdovanotas Distinguished Flying Cross. Pakeltas pulkininku leitenantu. Š. m. balandžio 1 d. išėjo į atargą.

Plk. Jonas Andrašūnas atsiliepė laišku į "Ramovėno" aprašymą "Įdomus gyvenimo fragmentas...", išspausdintą š. m. "Kario" Nr. 5. Jis rašo: Ten minima panašiai, kaip buvo, bet yra visai kitaip aprašyta, kaip buvo išvaryti bolševikai po mūšio iš Giedraičių. Jokio karininko lietuvio Juozapavičio ten nebuvo. Prelatas Olšauskas buvo vokiečių lagerin atvažiuavęs ir ragino stoti į Lietuvos kariuomenę ir net 19-kai, kurie pažadėjo stoti į lietuvių kariuomenę, sumokėjo čia pat algą.

Alga buvo nedidelė, nes Tarybos išdas buvo menkas. Gavome po 5 vokiškas markes.

Pridėtoje nuotraukoje aš kažkodėl pažymėtas

kaip J. Andriunas. (Red. atsiprašo už korektūros klaidą). Ten tikrai yra tarp Radvenio ir Šimoliūno mano nuotrauka.

Minimas karininkas Juozapavičius buvo į Širvintus atvykęs lenkų pulko vadas Jozefovicz. Kai mes, pasipiktinę pasakėm jam, kad mes lietuviai, labai pykštam, kad lenkai neatiduoda mums Vilniaus, jis 3 lenkų karininkų akivaizdoje man ir karininkui Dragūnevičiui, pakėlęs dešinę ranką, žiūrėdamas į Kristaus paveikslą, davė priesaiką, jog Vilnius greitai laiku mums bus grąžintas, nes gi visi žino, kad Vilnius yra Lietuvos sostinė.

Man labai malonu skaityti "Kari". Aš turiu visus "Kario" numerius: nuo 1-mo iki dabartinio.

Su pagarba

Jonas Andrašūnas"

Maloniai prašau artimiausioje "Kario" laidoje išspausdinti sekantį mano atvirą laišką:

Dr. Kęstučio Girniaus knyga "Partizanų kovos Lietuvoje" yra retas ir džiugus atvejis jau vien tuo, kad tą tragiškąjį mūsų istorijos laikotarpį ėmėsi nagrinėti jau išėvijoje gimęs JAV studijas baigęs mokslininkas, kai gausus mūsų akademinis prieauglis yra pasukęs į praktiškesnius barus.

Tai bene pirmas tokios plačios apimties veikalas, sistematingai nagrinėjas partizanų kovų epochą: priežastis, sukėlusias partizanų veiklą, foną, kuriame vyko organizavimasis, jų organizacinę struktūrą, jų veiklą, kovas, kasdieninį partizano gyvenimą ir t. t.

Veikalas akademinio lygio, bet dėl šaltinių ribotumo, ar specifinių sąlygų, be abejo, negali pretenduoti į šimtaprocentinį tikslumą.

Pvz., ar apie sovietų rankose esantį gyvą buv. partizaną galime skelbti papildomus (tikrus, teisingus) duomenis, bet kitokius, negu jis tardymo metu suteikė apie save, nepakenkdami jo asmeniškam saugumui.

Tad patikslinimai bei papildymai labai pozityvus ir sveikintinas dalykas.

Visuomenės dėmesį knygai liudija faktas, kad pirmoji laida išsemta, ir jau išleista antroji.

Kiekvienu atveju — tai vertingas indėlis į mūsų istorinę literatūrą ir tuo nusipelnė rimto-objektyvaus vertinimo.

Tiesiog koku darėsi, skaitant nepasirašiusio autoriaus (o gal "Ginklanešys" yra slapyvardis?) straipsnį "Partizanų kovos Lietuvoje" š. m. "Karys" Nr. 5, psl. 217 - 219).

PASKUTINIO KARIŪNO ODISĖJA

(Tęsa iš 1987 m. Kario Nr. 9)

J. KLIMAS

Be vertėjo pareigų, man pridėjo dar ginklininko ir motociklistų būrio vado pareigas. Taip pat tuoj sužinojau, kad man teks vertėjauti karo lauko teisme, kur netrukus teko susipažinti su pirmąja byla.

Buvo teisiamas kažkokios transporto kuopos j. ltn. už atiminėjimą iš apylinkės gyventojų gyvulių bei jų panaudojimą kareivių maitinimui. Tarp teisėjų buvo ir ltn. A., buvęs vokiečių kalbos lektoriumi karo mokykloje. Prisistatydamas padėkojau, kad iš dalies dėl gerai dėstomos karo mokykloje vokiečių kalbos gerai pasitobulinau vokiečių kalboje ir išgelbėjau gyvybę, patekdamas iš rusų į vokiečių nelaisvę, o vėliau atsirado galimybė išlįsti iš belaisvių stovyklos ir tapti vertėju štabuose. Jis džiaugėsi irgi mano perkėlimu, nes jis irgi buvo kaž kokio vokiečių aukšto pareigūno vertėjas, o jį skirdavo karo lauko teisme vertėjauti, kas jam nepriklausė.

Atsiminimų autorius leitenanto uniformoje

Tai ne objektyvus (nė vieno teigiamo žodelio apie knygą) vertinimas, o vienašališki padriki kabinėjimaisi — lyg kvepią kažkokiu asmenišku „atsiskaitymu“.

Tas straipsnį priartina prie pamfletinės literatūros, kam „Karyje“ neturėtų būti vietos.

Prašau „Karyje“ paskelbti to anoniminio, ar po slapyvardžiu pasislėpusio straipsnio autoriaus tikrą pavardę.

Su gilia pagarba

Vyt. Maželis

Red. Pastaba.

Laiško autorius, pasigrožėdamas dr. K. Girniaus istorinės reikšmės veikalu „Partizanų kovos Lietuvoje“, nesiteikė nurodyti, kurios GINKLANEŠIO pastabos yra nepagrįstos, tepavadindamas „neobjektyviu vertinimu“, „padrikais kabinėjimais“, nors, anot jo, „patikslinimai bei papildymai labai pozityvus ir sveikintinas dalykas“. Jeigu taip, tai kodėl barti „Karį“ už šitokio „pamfletą“ išspausdinimą?

„Kariui“ labai rūpėjo gauti kompetetingą autorių recenzijai, kai tik pasirodė knygų rinkoje dr. Kęstučio Girniaus „Partizanų kovos Lietuvoje“. Dr. K. Ėringio pažadą gavus, buvo atsiųstas Ginklanešio rašinys, išgulėjęs red. stalčiuje pusmetį. Užprašytosios recenzijos nesulaukiant, buvo išspausdintas Ginklanešio rašinys, kur autorius labai jau sausai, matomai nenorėdamas per daug išplėsti, nesileisdamas į pagyras autoriui, teiškėlė jo manymu trūkumus, pageidaudamas papildyti gausniais duomenimis, jeigu būtų leidžiama antroji laida.

Ir štai, Ginklanešio rašinį išspausdinus, dr. K. Ėringis pranešė kad prašytoji recenzija baigiama rašyti. Ji bus išspausdinta.

Jeigu V. Maželiui būtų žinoma spaudos etika ir iš jos išplaukiantis įpareigojimas konfidencialumui, nebūtų drįsęs reikalaujančiai prašyti paskelbti Ginklanešio tikrosios pavardės. Tegaliu pasakyti, kad jis yra keletu leidinių autorius, senokai bendradarbiauja „Karyje“, pasirašydamas įvairiais slapyvardžiais, o ilgesnius straipsnius — pavarde.

Jis paminėjo ypač nemalonią paskutinę bylą, kai buvo teisiamas 252-tro ltn. kareivis už pabėgimą. Šis sargybų batlionas buvo grąžintas į Lietuvą poilsui. Bet čia vokiečiai apgavo. Tuoj metė jį į kautynes prieš partizanus, neduodami net laiko apmokymui, todėl daug kareivių prieš išvykstant pabėgo. Vieną tokį nelaimingąjį sugavo ir tuoj nuteisė sušaudyti. Prieš išvedant vokiečiams iš kameros sušaudyti, kareivis puolė ant žemės bučiuoti vertėjui kojas, prašydamas: "Leitenante, gelbėkite... tiek daug pabėgo... kodėl tik mane sušaudo..." Žinoma, leitenantas tegalėjo išversti. Buvo nežmoniškas jausmas ne tik negalint padėti, bet dar ir sušaudymo eigą stebėti. O ltn. A. fronto patirties neturėjo, tai mane paskyrė teismo karininku, o ltn. liko tik vertėju.

Per teismo posėdį pasakiau, jog man esant fronte buvo atsitikimų, kad tikimui sutrikus, dalinio vadas įsakydavo seniūnams trūkstančių produktų pristatyti, išduodant pažymėjimus, už ką vėliau civilinė vokiečių valdžia privalėdavo sumokėti. O jeigu seniūnai nesugebėdavo pristatyti, tai iš pirmutinio pasitaikiusio gyventojų konfiskuodavo, išduodant pažymėjimą, kad bus sumokėta.

Teismui buvo pateikti paliudijimai apie nusavintus daiktus, bet nebuvo paliudijimo, kad nebuvo trūkumų tiekime. Tą dieną sprendimo nepasiekėme.

Batalionas buvo išsidėstęs plačiai po Vilniaus kraštą derliaus ir dvarų apsaugai. Kuopose problemų nebuvo, išskyrus ltn. A. kuopą, kurios ruože buvo Komaro (lenko) dvaras. Jis buvo didelis vokiečių draugas ir lenkų partizanams suteikdavo žinių apie kuopos išsidėstymą bei judėjimą. Lenkai, suorganizavo pasalas vieną kuopos skyrių paleido šaltyje nuogai išrengę. Visi vyrai pasiuto.

Vieną naktį dvarininkas Komaras grįžo naktį draudžiamu laiku. Patruliai paklausė slaptažodžio. Tas atsakė, kad "čia važiuoja Komaras" ir važiavo toliau. Patrulis paleido šūvį ir jį vietoje nušovė. Pranešė kuopos vadui ir

ten pat užkasė. Vokiečiai, apie tai sužinoję, įniršo. Patruliams, kurie nušovė, liepė su rankomis iškasti. Grase sušaudymu. Kuopos vadas tą reikalą pats sutvarkė, pranešdamas bataliono vadui žodžiu. Netrukus batalioną metė į Paberžę su uždaviniu surinkti iš apylinkės partizaninio amžiaus vyrus, kuriuos vokiečiai turėjo paimti darbams į Vokietiją.

Ėjau adjutanto pareigas. Stoviniavom su kapitonu netoli suimtų nelaimingųjų. Sargybinis priėjo ir sako, kad vienas nori su viršininku kalbėti. Kapitonas ir sako man, kad tu vertėjas, tai eik ir kalbėk. Nuėjau. Tas vienas ir sako, kad jis esąs lietuvis ir prašo paleidžiamas. Tai aš ir sakau: "Eik namo". Tada ir kiti pradėjo beveik iš karto sakyti: "Aš lietuvis... Aš lietuvis..." O aš vis tariau: "Eik namo... Eik namo..." Pastebiu, kad sargybinio veidas pasidarė neramus, ir iš to supratau, kad aš paleidžiu lenkus. Sekantį paklausiu pavardės. Paklaustasis lenkiškai atsako, kad nesuprantas. Aš jam tada paaiškinu, kad lenkų partizanai neseniai mus užpuolė, tai eik ir paprašyk lenkų partizanų, kad jie tave paleistų.

Daug teko vertėjauti fronte, apklausinėjant belaisvius. Tai buvo malonus darbas, nes belaisviai, ištrūkę gyvi iš karo nasrų, tikėjosi namo sugrįžti, o čia buvo liūdnas jausmas. Jų buvo čia pat namai, tėvai, vaikai, ir nežinia kurie iš jų buvo partizanai. Galėjai jausti, ką jie savo širdy jaučia.

Likimas lėmė, kad iki šiol kuriam daliny būčiau buvęs, vis sekėsi būti gan artimu dalinio vadui, tačiau ne su šituo. Jis buvo šaltas statutų žmogus ir visai nesidomėjo valdinio asmeniu. Kartais net mėgdavo pakartoti iš drausmės statuto pirmą paragrafą, kad karinė drausmė yra griežtas bei tikslus karinių įsakymų ir įstatymų bei statutų vykdymas, nežiūrint nei asmeninės naudos, nei pavojaus gyvybei. O čia ir buvo proga man, kaip adjutantui, su savo patyrimais pasirodyti.

Kapitonas apsigyveno pas viršaitį, o mane pakvietė kooperatyvo vedėjas.

Vakarienei kepta žąsis ant stalo, visokiųjų gėrybių, gėrimų, karčių ir saldžių. Dviese sėdime prie stalo. Vedėjas ir sako, kad lyg nuobodu dviem. Užsimena apie kapitoną. Aš sakau, kad tuoj patvarkysiu. Nuėjau pas kapitoną, bet nepatogu tiesiog prie svetimų kviesti gerai vakarienei, todėl sakau, kad yra svarbus įsakymas iš vokiečių, reikia eiti į štabą. Beieinant jis ir sako, kad ne į štabo pusę vedi. Prisipažinau, kad tai buvo tik priežastis iš namo iškviesti.

Belenkiant stikliukus iki vidurnakčio, jaučiau, kad kapitonas mane dabar pažino ir buvo patenkintas.

Motociklistų būrys neturėjo ką veikti, todėl įsakiau psk. Ž. išrikiuoti patikrinimui. Kadangi būdamas fronte išmokau motoaciklą vairuoti ir dabar, norėdamas pasirodyti savo kareiviams, paėmiau eil. Ant. motociklą patikrinimui. Užvedęs, vidutiniu greičiu važiavau plentu, kuris buvo grįstas netašytais akmenimis. Buvo pirma balandžio. Sniegas nutirpęs, bet pakelė dar pašalusi. Prie sodybos buvo staigus posūkis ir nebuvo galima matyti atvažiuojančio viduriu plento iš priešingos pusės ūkininko. Sukau pro arklį, pakliuvau ant šalikelės ledo ir slydau. Į akmenis nusibrozdinau veidą. Bekrisdamas motociklas smarkiai sumušė koją, kad net bato aulais išilgai trūko, bet laimei nesulaužė kojos. Nesudužo ir motociklas. Tačiau nuo sutrenkimo kelyje išsiliejo kraujas. Koja nepaprastai skaudėjo. Vokiečiai davė sunkvežimį nuvežti į Vilniaus ligoninę.

Belipant į sunkvežimį, priėjo kapitonas ir sako: "Tave reikia karo lauko teisman atiduoti, kad be įsakymo važiavai". Sakau: "Kapitone, neieškokit durnių. Aš esu būrio vadas ir važiavau motociklo patikrinti".

Šitaip greit baigėsi mano tarnyba gaudant nekaltus žmones... Ligoninė buvo universiteto rūmuose. Iš kelio švirkštai ištraukė kraują. Pažiūrėję į batą, stebėjosi, kaip nelūžo kaulai.

Tame pačiame kambaryje gulėjo finansų viršininkas, kuriam buvo nutraukta minos pėda. Per dienas jis

verkė lyg vaikas, aimanuodamas, kaip teks gyventi be kojos. Šalia manęs gulėjo leitenantas, kurio plaučiuose buvo kulka taip arti širdies, kad gydytojai bijojo operuoti. Per įstatytą žarnelę buvo traukiami pūliai, vis bijant, kad pajudėjusi kulka gali sudaryti pavojų gyvybei. Bet jis buvo linksmas, ir per visas dienas pasakodavom viens kitam įvairiausius nuotykius iš fronto. Tokiu būdu dienos ligoninėje neprailgdavo.

Po savaitės aš jau pradėjau vaikštinėti, bet sugebėdavau vaizduoti sunkiai sergantį, kol batalionas grįžo į Vilnių.

Gavęs atostogų sveikatai taisyti, išvažiavau į Berlyną Lalios aplankyti, kuri man siuntinėjo laiškus į frontą, kaip nepažistamam kariui. O čia jau rusai pradėjo belstis prie pat Lietuvos sienos, todėl rūpėjo susipažinti, kad žinočiau, "kur aš nukeliausiu, nakvynėlę gausiu..."

Berlyne nustebau, kad nežiūrint smarkaus bombardavimo, daug įžymių vietų buvo nepaliesta. Tai Potsdamas, Zoologijos sodas, opera. Mano mergaitė pasiėmė atostogų. Ji dirbo sekretore Lietuvos sąjungoje, Šarlotenburge. Susipažinau su jos įdomia šeima, ir dienos bėgo greit ir maloniai. Jos motina, buvusi Rusijos grafitė, buvo ištekėjusi už lietuvio ir sulietuvėjo, o jos sesuo, atsidūrusi Prancūzijoje, supranacūžėjo.

Staiga pulkininkas Škirpa gavo pranešimą iš Lietuvos, kad gen. Plechavičius ir jo štabas areštuotas, o visa rinktinė neginkluota. Tikėjosi, kad ir savisaugos dalinių bus toks pat likimas, todėl nebaigęs atostogų išskubėjau į Vilnių. Pasirodo, kad mūsų batalionas nepaliestas. Tik buvo įsakya nešaudyti į lenkų partizanus, nes juos vokiečiai apginkluoja ir jie kovos prieš rusus. Bet lenkai visgi dar užpuldinėjo mūsų kareivius. Todėl bataliono vadas supykęs nuvažiavo Kaunan pas vokiečių, savisaugos dalinių viršininką, ir užprotestavo, pareikšdamas, kad kol lenkai į mus šaudys, tai ir mes į juos šaudysime. Be to, pasiskundė dėl ryšių kari-

ninko štabo, kuris turėjo dideles maisto atsargas ir jas siuntinėjo į Vokietiją. Patikrino. Skundas, matyt, buvo su pagrindu, todėl ryšio karininką iš pareigų atleido, bet kadangi jis buvo partietis, tai ir bataliono vadą atleido. Dar paskutinę dieną tas ryšio karininkas pakvietė bataliono vadą, kuris kartu su savimi pasiėmė ir mane, bijodamas, kad kartais vokiečiai gali jį suimti. Įėjus į vokiečio butą, vokiecis paliepė man išeiti, nes jis norįs asmeniškai kalbėtis. Aš nesutikau, aiškin-damas, kad jis yra mano viršininkas, ir aš jo įsakymo klausau. Tuo tarpu lietuviškai paklausiau, ką daryti. Bataliono vadas paliepė man išeiti ir už durų klausyti. Vokiecis savo bute buvo tik vienas pats.

Vokiecis pradėjo rėkti, kodėl be jo žinios nuvažiavęs į Kauną su skundu. Stovėjau prie durų su paruoštu FN pistoletu. Jei būtų bandęs areštuoti mano vadą, buvau pasiruošęs prūša nušauti. Tačiau parėkęs, liepė išeiti. Žinoma, kapitonas manimi buvo patenkintas.

Jo vieton atkėlė kapitoną Bareišį Povilą, kurį pažinojau dar iš Pabradės poligono.

Batalioną iškėlė į Onuškę. Nebe prisimenu kunigo pavardės, kuris, mums tik atvykus, sekmdienį per pamaldas pasakė labai patriotišką pamokslą, paaiškindamas, kad nors mes dėvime vokišką uniformą, tačiau vistiek esame Lietuvos kareivėliai. Ragingo merginas kareivius pakalbinti, susipažinti.

Aš apsistojuo pas pašto viršininką. Pasirodo, kad su pašto maišais keliavo į miestą ūkiškos gėrybės, o iš ten įvairiausios prekės. Todėl kasdien vyko puotos tai pas pašto viršininką, tai pas kooperatyvo vedėją, tai pas lentpjūvės direktorių.

Dar pakeitėm vietovę porą kartų. Pagaliau gavome įsakymą pasitraukti į Raseinius. Amunicijos buvo per daug, tai vietiniai kaimiečiai buvo pavaryti vežti, o į Raseinius atstumas buvo didelis. Laimė prie Trakų sulaukė rusų šoferį belaisvį su sunkvežimiu. Mane pakvietė, kaip

vertėją, perskaityti kelionlapio, išduoto kažkokio aukšto vokiečių pareigūno, kad to sunkvežimio niekas negali sulaikyti. Aš tam vyrui ir sakau, kad tu pabėgai, ir mes turime tave sušaudyti, bet kadangi mes esame lietuviai, tai — bėk į mišką. Mes tave paleidžiame. Miške lauk savųjų. rusas padėjo ir nukeliavo miškan.

Sunkvežimis buvo rusiškas. Nulupom numerius, suradom iš kareivių šoferį ir, kurie norėjo, vežėjai sukarovė šovinius ir pasuko atgal namo.

Ryšininku sau pasiėmiau motociklistą psk. Zažeką. Jo žmona turėjo Kaune, Žaliakalnyje, krautuvę. Pakvietė pietų, kurie užtruko visą parą. Kitą dieną beeinant į sunkvežimį, sutikau bataliono sandėlininko žmoną, kuri jau rengėsi gimdyti. Apsidžiaugė žinia, kad vykstame į Raseinius, nes jau rengėsi pas vyrą į Vilnių vykti. Prašėsi, kad ir ją paimčiau. Bandžiau atsisakyti, nes vežiau šaudmenis, bet nusileidau. Prisdėjo dar ir dvi seselės iš Raudonojo kryžiaus, nes daugumas daktarų jau pabėgo ir ligoninė likvidavosi.

Raseiniuose batalionui užėmiau gimnaziją. Pradėjau planuoti batalionui iškilmingą sutikimą. Tuo tarpu pakeleivės seselės pasiliko palaikyti man draugystę. Su jomis kasdien maudydavausi klampiname ežere, esančiame šalia gimnazijos, Vakarai su jomis buvo tikrai malonūs.

Trečią dieną batalionas buvo pasiekęs Vilniją. Gavome įsakymą grįžti atgal — bus sudaromas pirmas Kauno gynimo pulkas.

Šoferis Sinkevičius sako, kad dvejus metus nebuvęs namuose, tai užsukame į jo tėviškę šalia Raseinių. Jis turėjo penkias seseris. Turėjo armoniką, kurią tuoj pravirkdino. Tuoj pat pravirko ir motina, ir seserys. Bet tuoj įsilinksminome.

Pavakarį pajudėjome Kauno link. Puskarininkio sandėlininko žmona, kuri irgi su mumis grįžo, staigiai posūkyje nuslinko su šovinių dėžę į rugių lauką. Bet tai laimingai — nesusižeidė ir neužilgo pagimdė sveiką dukrelę. Bet aš taip buvau nusi-

gandęs, kad net kurį laiką į tą sunkvežimį nesėdau.

Ūkio viršininkas ltn. J. pabėgo, tai man šalia kitų pareigų pridėjo ir pabėgusiojo pareigas. Po to paskyrimo, tuoj prisistatė vokiečiai ryšio karininkas, ieškodamas ko nors išgerti. Pasakiau jam — gausi, jei paskolinsi man savo automobilį.

Na ir pradėjau ūkininkauti! Pirmiausia suradau kariuomenės sandėlių Kęstučio gatvėje. Parašiau pareikalavimą penketui šimtų vyrų, Vokietis tą pareikalavimą turėjo užštampuoti. Mūsų sąrašuose tebuvo 330. Taigi vokiečiui turėjau prižadėti pusę gėrimų kas yra virš normos. Pasidalijome po 85 butelius konjako. Vokiečiai po tokio tiekimo saulės jau nematė.

Stovėjome su ūkio ir ginklų skyriais Lampėdžiuose, o pulkas gynimuisi apsikasė prie Jonavos.

Galvojau sau vienas: užtektinai vokiečių nusuko nuo mūsų kareivėlių, dabar yra proga atsilyginti. Per dienas dairiausi po sandėlius ir tuščius vokiečių butus, o vakarais būdavo puotos. Tai būdavo tėviškėje, kuri buvo anapus Nemuno.

Suradau traukinį su vynu. Tos stantinės atsirado apkasuose. Kareiviai ir nežinojo, džiaugdamiesi geru apkasu maisto daviniu, kaip tos gėrybės jiems pateko. Dar suradau ir sunkvežimį Lapių kaime. Jį nusavinau batalionui.

Staiga atėjo įsakymas užimti barą prie Šilavoto ir pasirošti stabdyti rusų puolimus.

Apsistojau prie Šilavoto bažnyčios ant kalnelio. Nežinau, kur pasidėjo mano girtuoklis vokiečiai. Čia jau prisistatė vyr. ltn. Šteinbergis ir pradėjo mane barti, kad aš su amunicija esu per arti prie fronto linijos. Pasakiau jam, kad fronto patirtį įsigijau nuo pat karo pradžios, traukiuosi jau nuo Maskvos. Šitoje situacijoje žinau, kad čia apsisistojau savo nuožiūra. Jis lyg ir susigėdo. Vėliau tapome gerais draugais.

Apie vidurnaktį atėjo ltn. Asipauskas, kuris su kuopa buvo išsidėstęs prie Nemuno, ir pasakė, jog rusai tuoj kelsis per Nemuną. Pasakė ir dingo. Atėjo jo ieškoti viršila ir būrio vadas. Ir po karo, kiek patyriau, apie jo likimą niekas nežino. Paryčiui ir man teko vėl judėti.

Begrįžtant prie Šilavoto, buvo smarkus šaudymas. O čia moteriškė, kuri buvo pavaryta su arkliais vežti, neteko vieno arklio — buvo nušautas. Ji, susiėmusi galvą rankomis, tiesiog rėkė. Aš atkabinau branktą, vadžias perkėliau ant vieno arklio, tai tas zovada nudūmė keliu.

Rugių lauke keturi vokiečiai, išsistatę kulkosvaidį, prašė mudu prisidėti, tačiau aš jiems sakau: "Čia ne varnos atskrenda, kad kaip baidyklės rugių lauke stovite, o rusų tankai..."

Šoferis sako, kad gal geriau nevažiuoti, bet aš teigiu, kad už kalniuko bus saugiau.

Kai pasiekėme malūną, prie Šilavoto ir raketos pradėjo sproginėti, tada supratau, kad sunaikinę amuni-

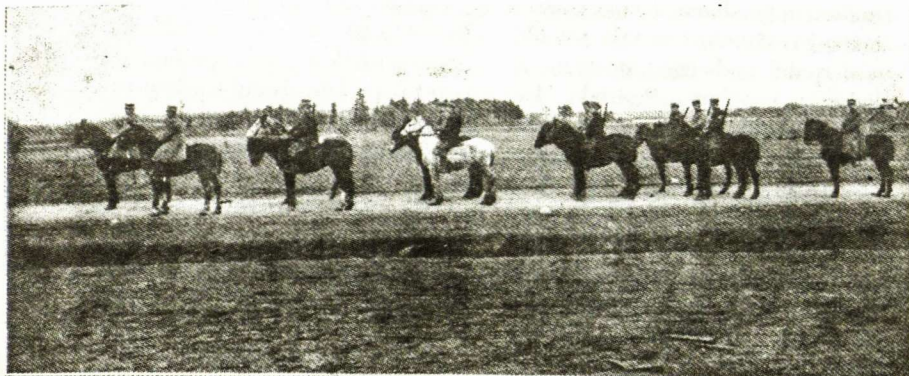
ciją, pasitraukė. Kai grįžau prie šovinių, visi buvo pasitraukę. Net ir sargybinių nebebuvo. Ant stalo buvo palikta bulvinių blynų. Greitomis užkandė, susikrovė amuniciją, prisivijome pulką. Čia atsirado ir mano viršila su sunkvežimiu. Nusikeikiau dėl jo ilgoko užtrukimo. Pasirodo — užsuko atsisveikinti su mergaite ir dėl to vos rusams nepateko.

Kelias buvo užkimžtas gurguolių ir kariuomenės. Šoferis nusprendė lenkti, manydamas, kad lėtai važiuojant malkos pasibaigs. Mat, mūsų sunkvežimis buvo dujų variklis. Na, ir pradėjo signalą skardenti ir lenkti vorą. Mūsų laimei, kai tik išsimušėme į Marijampolės plentą, mūsų tankai prisivijo ir "virė košė" iš visos kolonos. O mums jau buvo atviras kelias.

Sustojome Pilviškiuose. Čia sužinojau, kad pulkininkas Kaunas yra bravoro direktorius. Žinoma, tuoj užėjau, prisistačiau bataliono ūkio viršininku ir paprašiau batalionui gėrimų. Sako neturįs teisės duoti ir nukreipė pas vokiečių gauti leidimą. O aš jam sakau, kad čia tuoj rusai bus. Bet pulkininkas pyktelėjęs sako: "Ką čia tamsta, leitenante, propagandą skelbi!" Ir kaip tik tuo laiku jau pirmi tankų sviediniai krito į miestelį. Kareiviai užsimetė statinaitę gėrimų, ir dėjom į Kudirkos Naumiestį.

Jau buvo pavakarys. Mane merginos priglaudė į svirnelį, o kareiviai iškrito, kur papuolė apie sunkvežimius.

(Bus daugiau)

1919 metų nuotrauka

Žvalgu burys temija rusų pozicijas.

IEŠKANTIEM PAPILDOMŲ DUOMENŲ APIE SALASPILIO KAUTYNES

Iš istorijos žinoma, kad 1605. IX. 7 prie Salaspilio (Kircholm), netoli Rygos, Latvijoje, lietuvių kariuomenė (su talkininkais), vadovaujama lietuvių etmono Jono Karolio Chodkevičiaus, turėjusio apie 3700 vyrų kariuomenę, žiauriai sumušė Švedijos

apie 14,000 vyrų kariuomenę, vadovaujamą Švedijos karaliaus Karolio IX. Kautynėse krito apie 9,000 švedų, daugelis prigėrė bandydami pabėgti, lietuviai paėmė apie 60 Švedijos karo vėliavų, patrankų, kitokio grobio. Lietuvių žuvo visai nedaug.

Salaspilio mūšis labai svarbus lietuvių (Lietuvos) karo istorijoje. Mūšio svarba, pergalės didingumo Salaspilio kova gretintina su Žalgirio kautynėm 1410 metais.

Iš švedų esu gavęs nuorodų kiukuose raštuose ieškoti papildomų

Matthaus Marian (1593 - 1650) žemėlapis Magni Ducatus Lithuaniae. Parodyta Kuršo kunigaikštija, Žiemgaliai (Semigalia), Žemaitija (Samogitia), Prvsia ir kitkas — viskas kaip ir įsijungę į Lietuvą. Matyti įrašyta Kirkholm (liet. Salaspilis), ten 1605 m. lietuviai sutriuškino švedų kariuomenę. Iš Algirdo Gustaičio archyvo.

392. **Karl IX**, Skrifvelse till rikens råd om det olycksamma slaget vid Kerkholm.
De la Gardiska archivet D. 9 (1837), s. 238—241.
393. Schreiben Herzogs Friedrich von Kurland über die Schlacht bei Kerkholm am 17. Sept. 1605. Mitgetheilt von J. V. Bohlen.
Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands 1860. Bd 9, s. 114—118.
394. Nowiny z Inflant, o szczęśliwey porazce, która się stądała nad Károlosem Ksiażęciem Sudermánskim, przez Je^o M. Páná Ianá Károla Chotkiewicza, nawywyszego Hetmána W. X. L. Dnia 27. Septemb: w dzien S. Stánisláwá Roku 1605. W Krakówie 1605. [Nyheter från Livland om det lyckliga nederlag, som Chotkiewicz tillfogat hertig Karl av Södermanland 27 sept. 1605. Krakau 1605.]
Omtryckt i: Biblioteka starożytna pisarzy polskich. Wydał K. W. Wejciecki. T. 1: s. 249—258. Warszawa 1843.
395. Handlingar angående Carl IX:s beslut att nedlägga regeringen på herredagen i Örebro 1606.
Handlingar rör. Skandinaviens hist. D. 26 (1843), s. 12—32.
396. Konung Carl IX motar biskoparnes weld; 1606.
Anmärkingar i svenska historien (C. G. Gjerwell). Bd 1 (1783), s. 183—184.
397. **Nyqvist, J. I.**, Om riksdagen i Upsala år 1607. Akad. afh. (1) + 38 s. Upsala 1865.
398. **Greiffenhagen, W.**, Confirmations-Verhandlungen der Revalschen Delegierten zu Stockholm im Jahre 1607.
Baltische Monatsschrift 1873. Bd 22, s. 422—443.
399. **Karl IX**. Konung Carl IX:des bref til Hans Åkeson och Nils Andersson, kammarråder, om finska fogdarna, af Wäsby gård, den 26 septemb. 1607.
Uplysningar i svenska historien (Loenbom). D. 3. Ny uppl. (1774), s. 3—7. Äfven i Örebro stads veckotidning 1777, N:o 33 (16/a).
400. **Karl IX**, Bref till ståthållaren uppå Upsala slott Christopher Wernstedt. [Angående magister Erich Schepperus.] 14/10 1607.
Tidningar utgifne af et sällskap i Åbo 1782, s. 357—358.
401. **Karl IX**. Konung Carl IX:des bref til gref Magnus Brahe förmäländes om fru Ebba [Lillichöök], af Wäsby gård den 17 octob. 1607.
Uplysningar i svenska historien (Loenbom). D. 3. Ny uppl. (1774), s. 7—9.
408. **Drivius, Pet.**, Extract och uthtåg af Petri Drivii, pastoris i Arboga, hållne diarie, öfwer thet, som förnamligast äre förelupit uppå åtskillig riksdagar i konung Carl dhen IX:des och konung Gustaf Adolphi regements tijd. (Utur Palmkiöldska samlingarna.) [1609—1612.] + Fortsättning. Stockholms magazin för 1780 (M. Swederus) s. 692—714; 1781 s. 373—380.
409. **Karl IX**, En minnes-zeddel för Gustaf Adolf.
Stockholms magazin (M. Swederus) 1780, s. 781—782.
410. **Karl IX**. Beschwerden des K. Karls IX in Schweden über den K. Christian V, und dessen Reichsrat in Dänemark, vom J. 1610, darüber, dass sich solche an die schwedische Nation gewandt.
Stats-Anzeigen (A. L. Selözer) 1789. Bd 13, s. 95—96.
411. **De la Gardie, Jacob Pontusson**. Bref från fältherren Jacob Pontusson De la Gardie til fältherren Evert Horn. Litske 1611. Utg. af *Jacob Tengström*.
Tidningar utgifne af et sällskap i Åbo 1784, s. 61—63.
412. **Karl IX**. Bref till hertig Carl Philip. Äblhem den 7 oct 1611.
Stockholms magazin (M. Swederus) 1780, s. 780—781.

Nvncivs, avspiciis ser^m et poten^m Sigismvndi III Poloniae et Sveciae Regis, Magni Lithuaniae Ducis &c. &c. A Carolo Chotkiewiczio, Praeside Lituoniae, & Praefecto Samogitia, atq; Supremo Magni Duc: Lith: Generali, cum Carolo Duce Sudermaniae S. R. M. Perduelli, commissi praelij, parteq; Victoriae V. Calend: Octobris, Anno Dñi M. DC. V. [Prydnad.] Cracoviae In Officina Nicolai Scharffenbergeri, Anno Dñi 1605.

Quart 12 opag. sidor (de tre sista hvita). På titelns baksida polska vapnet, belagd med svenska riksvapnet, träsnitt.

1606.

✕ **Warhaftige neue Zeitung aus der Narwe, von itzigem Zustand der Reussen und Muschowiten. 1606.**

Quart 8 sidor.

Sanferdige Nye Tijdender ifrå Narwe Befästning, om thet närwarendes tilstånd hoos Muschowiten vthi Bydzland. Thezauiljkes Någre wisse Tijdender, båue ifrå Danizigk, Lybeck, Nederland och andre orter, om then närwarendes lägenheet i Polen. Ankompe til Stockholm, then 24. Junij. Åhr &c. 1606.

U. o. Quart 12 opag. sidor.

D. 5. t. KARL IX.

677. **Tranér, G.**, Konung Karl IX:s krig i Livland åren 1602—1605. Konsist. afh. [Upsala.] 42 s. Sthlm 1876.
678. **Berg, G. O.**, Riksdagen i Stockholm 1602. Akad. afh. [Upsala.] 88—(1) s. Sthlm 1883.
679. Berichte und Akten der hansischen Gesandtschaft nach Moskau im Jahre 1603. Von O. Blümcke. XIII + (1) + XXIV + 255 + (1) s. Halle a. S. 1894.
Hansische Geschichtsquellen. Bd 7.
680. Erzählung was sich bey Riga Anno 1605 vom dem 1. August biss den 19. Septembris zugetragen, als Hertzog Carl aus Schweden die Stadt blocquirt, wie auch von der Kirch-Holmschen Schlacht. So geschehen den 17. Septembris auff Lamberti.
Rigische Stadtblätter 1895, N:o 49—50.
681. **Bornhaupt, C.**, Schlachtfeld zu Kirchholm.
Sitzungsberichte d. Gesellschaft f. Geschichte u. Alterthumsk. d. Ostsee-provinzen Russlands. 1882/83, s. 19—21.
682. **Andersson, J.**, Om riksdagen i Stockholm 1605. Akad. afh. [Upsala.] Äfven Progr. 78 s. Linköping 1875.
683. **Šćepkin, E.**, Wer war Pseudodemetrius I? Beiträge zur Quellenkunde und Quellenkritik des Jahres 1605.
Archiv für slavische Philologie 1898. Bd 20, s. 224—325.
Innehåller en del upplysningar om polska riksdagens planer att hjälpa Sigismund till att åter komma i besittning af Sveriges krona.
684. **Bergh, S.**, Meddelanden om förberedelserna till Karl IX:s kröning.
Hist. Tidskr. 1884, s. 343—347.
685. **Bergh, S.**, Karl IX och svenska adeln 1607—1609. Ett bidrag till Sveriges inre historia under början af 1600-talet. Akad. afh. (1) + 170—(1) s. Upsala 1882.
686. **Liljestråle, N. F.**, Riksdagarna 1609 och 1610. Några bidrag till Karl IX:s historia under sista åren af hans regering. Akad. afh. [Upsala.] (2) + 80 s. 4:o. Nyköping 1888.
Rec. i Hist. Tidskr. 1889. Öfv. o. gr., s. 13—15 af [S.] *B[er]gh*.
687. **Cordt, B.**, Mittheilungen aus dem Briefwechsel des Grafen Jacob de la Gardie. VI + 112 s. Jurjeff (Dorpat) 1894.
Acta et commentationes Imp. Universitatis Jurievensis (olim Dorpatensis) 1894: 2.

duomenų apie Salaspilio kautynes, kurias jie vadina Kircholm. Būrelis svarbesnių raštų.

Čia daviau tik nedidelę dalį archyvinės bibliografijos apie Švedijos karalių Karolį IX ir Salaspilio kautynes. Norintieji daugiau duomenų, tegul kreipiasi į Švedijos karališką biblioteką Stockholme, šiuo adresu: Kungl. Biblioteket, Box 5039, S-10241 Stockholm, Sweden. Jiems siųstina ir dovanotinas knygas lietuvių kalba.

Ar lietuviai yra palikę rašytinių duomenų apie Salaspilio kautynes 1605 metais? Jei kas tokių raštų užteiktų, tai būtų naudinga jais papildyti švedų saugomus leidinius. apie Žalgirio kautynes, kaip ir apie Salaspilio kautynes, lietuvių kalba paskelbta nedaug. Nevertinanti savosios istorijos, tauta nustoja pagarbos.

Alg. G.

Gana daug užsienyje gyvenančių lietuvių nežino, kokiose ribose siekti Nepriklausomos Lietuvos. Pavergtieji lietuviai dažnai kreipiasi į užsienio lietuvius pageidaudami nurodymų, patarimų.

Eile atvejų užsienio lietuviai braižo, iškabina, spausdina dabar Sovietų Rusijos pavergtos, apkarpytos sovietinės Lietuvos žemėlapi, tuo skleisdami, platindami klaidingą mintį apie būsimai Nepriklausomai Lietuvai turinčias priklausyti žemes. Tokių klaidų neišvengia net vadovaujantieji užsienio lietuvių veiklai, net pagrindinės lietuvių organizacijos. Tuo iššaukia pamatuotų nepasitenkinimų, net piktų rašinių įvairioje lietuvių spaudoje.

Manome, lietuviams reikia stengtis atstatyti tokią būsimą Nepriklau-

1605.

11^a Zeitung, Von der grossen Schlacht Vnd Niederlag, Welche Sigismundus der dritte König in Poln vñnd Schweden, durch Carolum Chotkieuicium &c. General Obristen, wider Hertzog Carlen auss Schweden, den 27. Herbstmonat, Anno 1605, glücklichen erhalten hat. Nach dem Latheinishen zu Crackaw aussgangnẽ Exemplar...

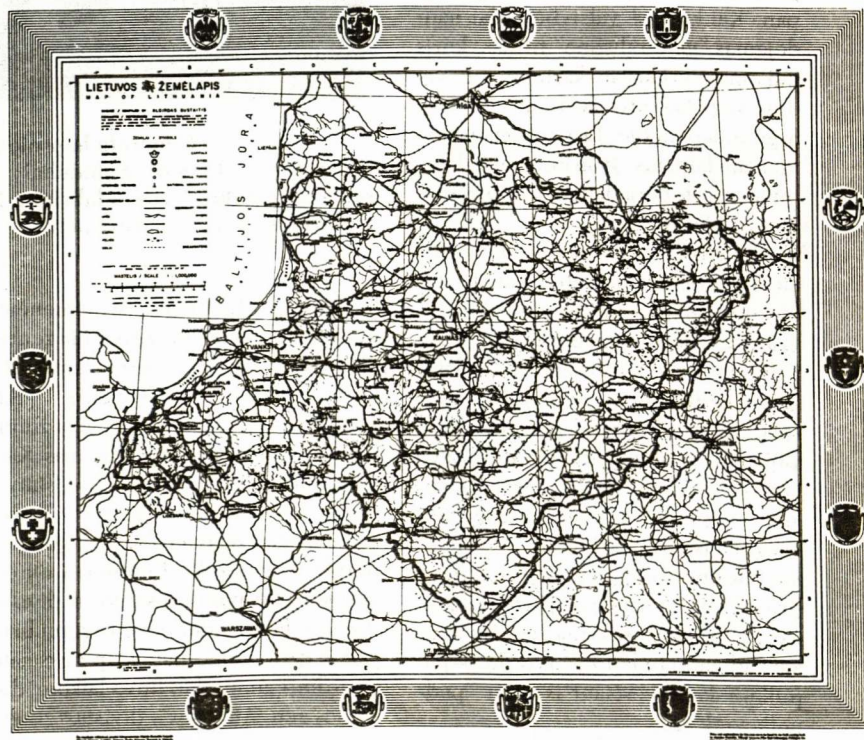
Sista sidan: Gedruckt zu Augspurg bey Christoff Mang, neben Sanct Jacob. Anno M.DCV.

4:o. (12) s. (den sista blank).

1606.

11^b Mercvrius Savromaticus, sive rerum in septentrionalibus regnis in decvrsv 1605. anni gestarvm, relatio in gratiam lectoris nouorum cupidi ex peregrino idiomate in Latinum Versa. Darzu Eigentliche Beschreibung der Königlichen Hochzeit in Polen... im Monat Decemb. nechst abgewichenen 1605 Jahrs. Erstlich zu Cracaw in Polnischer Sprach getruckt, vnd jetzo verteutsch, zu Meyntz getruckt durch Johann Albin, Anno 1606.

4:o. (24) s.

LIETUVOS GENEROLAI

V. STATKUS

Gyvenime būna įvykių ar asmenų, kuriuos objektyviai aptari ir suprasti galima tik praėjus kai kuriam laikui. Atseit į juos žiūrint ir vertinant iš istorinės perspektyvos, kada matomas platesnis vaizdas ir geriau suprantama įvykių eiga. Viena tokių temų yra nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje tarnavusių generolų tema. Ją pilnai nušviesti, neturint archyvų ir nebesant gyvų nė vieno iš tų generolų, emigracijos sąlygomis nėra įmanoma, bet įmanoma bent nubrėžti rėmus, kurių ribose ji galėtų būti nagrinėjama. Pradžiai pravers kelios bendros pastabos.

Kariuomenė yra hierarchiniu būdu tvarkoma organizacija. Ją tvarko ir jai vadovauja pirmoje eilėje karininkai, o jų viršutiniame sluoksnyje stovi generolai. Kitose, didesnėse kariuomenėse generolų yra keli laipsniai, pradedant generolu majoru, toliau gen. ltn., gen. plk., armijos gen. ir pan. Kai kuriose valstybėse dar naudojamas "generalisimo" titulas, kuris taikomas vyriausiam kariuomenės vadui, kaip tai buvo Kinijoje, Sovietų S-goje, Ispanijoje. Dar aukščiau stovi maršalo laipsnis. Įvairiose valstybėse buvo ar ir tebėra daugiau kaip vienas maršalo laipsnių.

Lietuvos kariuomenei kuriantis 1918 - 1919 metais, nebuvo nusistatymo dėl laipsnių pavadinimų ir ar iš viso jie reikalingi. Buvo dar viena aplinkybė, dėl kurios neskubėta laipsnius įvesti, būtent, nemažai karininkais besiskelbiančių, į kariuomenę stojančių asmenų neturėjo tikrų savo laipsnio įrodymų, o vėliau paaiškėjo, kad jie arba buvo žemesnio laipsnio, arba ir visai ne karininkai. Vis dėlto kai kuriems asmenims laipsniai buvo pripažinti. Istoriniame 1918 m. lapkričio 23 dienos įsakyme trys karininkai vadinami pulkininkais ir du — papulkininkais (verčiant iš rusų "podpolkovnik").

Generolo laipsnio ženklas — žvaigždutė:
Diametras: 31 mm. Spinduliai aukso spalvos. Vidurinis apskritimas raudono emalio. Vytis sidabrinis. Nuotrauka iš gen. Povilo Plechavičiaus uniformos. J. Tamulaičio nuotr.

1919 m. Lietuvos kariuomenėje įvedant laipsnius buvo įvesti ir generolo leitenanto bei generolo laipsniai, kurie buvo naudojami iki 1936.XII.11, kada Vyriausybės žinių Nr. 561 buvo paskelbtas naujas Karinės tarnybos įstatymas. Tuo įstatymu generolams buvo įvesti trys laipsniai: brigados generolo, divizijos generolo ir generolo. Ligtoliniai tikrosios karo tarnybos, atsargos ir divizijos gen. leitenantai buvo laikomi brigados gen., tokie pat, kaip aukščiau išvardinti generolai, buvo laikomi divizijos gen. Atsargos ir divizijos gene-

rolai už nuopelnus laikyti dalių sąrašuose laikomi ir šios naujos laipsnių sistemos generolais. Kiek yra žinoma, toks buvo tik vienas: gen. Silvestras Žukauskas.

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenė egzistavo 21 metus ir 7 mėnesius. Kiek pavyko surinkti žinių iš įvairių šaltinių, tuo metu jos eilėse yra tarnavę 49 generolų laipsnius turėję karininkai. Gali būti, kad šis sąrašas yra ir nepilnas. Žemiau spausdinamas alfabetinis jų sąrašas su trumpais biografiniais duomenimis, paimtais daugiausia iš Lietuvos encik-

lopedijos. Tik keli iš jų tarnavo Lietuvos kariuomenėje visą jos egzistavimo metą, nė vienas viso laiko netarnavo būdamas generolu. Kai kurie savo tarnybą pradėjo eiliniaus savanoriais, kai kurie jaunesniais karininkais. Daug jų buvo atleisti į atsargą ar dimisiją dar prieš nepriklausomybės pabaigą. Neturint archyvinės medžiagos, neįmanoma tiksliai nustatyti, kiek generolų kuriuo metu buvo aktyvioje tarnyboje. Štai tas sąrašas:

1. ADAMKEVIČIUS Edvardas (LE rašoma ir Adomkavičius bei Adamkevičius), gimęs 1888.III.31 Pikelių mst. Mažeikių apsk. Karo mokyklą baigė 1914.VII.12 Petrapilyje. 1918 m. liet. b-no vadas Rovno mst. Savanoriu stojęs Liet. kariuomenėn. tarnavo įvairiose pareigose: kar. štabe, b-no ir pulko vadu, II ir III divizijos vadu. Pakeltas gen. ltn. 1933.II.25 ir div. gen. 1937.II.16. Už pasižymėjimą laisvės kovose apdovanotas Vyčio kryžiumi. Bolševikų atleistas iš kar. 1940.VI.27. Mirė 1957.V.10 Worcester, Mass., J.A.V.

2. BRADAUSKAS-BARZDA Juozas, gimęs 1896 m. Muniškių dv., Babtų vls., Kauno apsk. 1916 m. baigė karo mokyklą Peterhofe, Rusijoje, 1919 m. įstojo į Lietuvos kar., 1921 m. baigė Aukštuosius karininkų kursus, 1928 m. Lietuvos un-to technikos fak. 1930 m. paskirtas karo butų skyriaus viršininku. Tose pareigose išbuvo iki 1940 m. Pakeltas brigados gen. 1938.XI.23. Nežinomas ir jo tolimesnis likimas.

3. BULOTA Jonas Jurgis, gimęs 1855.IV.18 d., Klevinės km., Iglirkėlių vls., Marijampolės apsk. Veterinarijos gydytojas, visuomenininkas, pasinaudodamas savo aukšta tarnybine padėtimi plačiai rėmęs lietuvišką spaudą spaudos draudimo metu. I pasaul. karo metu tarnavo rusų kariuomenėje Talino tvirtovės vyr. veterinarijos gydytoju ir artilerijos brigados vyr. veter. gydytoju Daugpilio fronte. 1919.VII.1 stojo Lietuvos kariuomenėn, buvo karo veterinarijos skyriaus virš., ypatingų reikalų karininkas, Lietuvos un-to ve-

terinarijos sk. docentas. 1930.,VI.21 pakeltas generolu, o tų pat metų VII.1 išėjo atsargon. Plačiai veikė įvairiose visuomeninėse organizacijose. Mirė 1942.II.6 Bulotų km., Žiežmarių vls.

4. ČAPLIKAS Julius gimė 1888.V.20 Ryliškių km., Merkinės vls., Alytaus apsk. 1915 m. stojo į Vilniaus karo mokyklą, Lietuvos kariuomenėn įstojo 1918.XI.8. Kovose dėl nepriklausomybės buvo b-no, vėliau pulko vadas, karo komendantas. Apdovanotas Vyčio kryžiumi. 1923 - 1928 m. laikotarpiu dirbo civilinėje žinyboje. 1928 m. grįžęs į kariuomenę buvo 2 pp. vadas ir Kauno įgulos v-kas, 1935 m. Vidaus reikalų ministeris. Kada pakeltas brigados gen., žinių nėra. 1940 m. sovietų suimtas ir išvežtas į Maskvą, kur, sovietų žiniomis, mirė 1941.VII.30.

5. ČERNIUS Jonas gimė 1898.I.6 d. Kupiškyje, Panevėžio apsk. Lietuvos kariuomenėn stojo savanoriu 1919.III.4 ir tų pat metų VII.6 baigė pirmąją Lietuvos karo mokyklos laidą. 1929 m. Belgijoje baigė aukštąjį inžinerijos mokslą, o 1932 m. Paryžiuje baigė karo akademiją. Lietuvoje buvo karo technikos štabo ir kariuomenės štabe, Karo mokyklos viršininku, Kariuomenės štabo viršininku, 1937.XI.23 pakeltas brigados gen. 1939 m. kelis mėnesius buvo ministeris pirmininkas, vėl I divizijos vadas. Emigracijoje gyveno JAV, mirė 1977.VII.3 Claremont, Kalifornijoje.

6. DAUKANTAS Teodoras gimė 1884.IX.8 Petrapilyje. Baigė rusų jūrų mokyklą ir jūrų akademiją, abi su pasižymėjimais. Lietuvon grįžo 1922 m., dirbo Aukštuosiuose karininkų kursuose, universitete. Dviem atvejais buvo Krašto apsaugos ministeris, plačiai dalyvavo įvairiose visuomeninėse organizacijose. Generolu ltn. pakeltas kaž kada tarp 1927.VIII.11 ir 1928.X.6. 1928 m. išėjo į atsargą. 1941 m. buvo sovietų kalinamas. Po karo emigravo į Argentiną. Mirė 1960.IV.10 Buenos Aires, Argentinoje.

7. DIRMANTAS Stasys gimė 1887.XI.2 d. Raseiniuose. 1914 m. baigė Maskvos geodezijos institutą inž. geodezininko diplomu. I pasaul. karo metu iki 1918 m. tarnavo rusų kar. artilerijos karininku. Lietuvon grįžo 1918 m. pabaigoje ir dirbo civilinėse žinybose. Lietuvos kar. stojo 1919.II mėn. ir buvo karo mokyklos inspektorius ir kelių dalykų lektorius. Eilę metų dirbo karininkų mokymo darbą, daugiausia karo technikos srityje. Taip pat profesoriavo Lietuvos un-te. 1935.XI.2 - 1938.II buvo Krašto apsaugos ministeris. 1937.II.16 pakeltas brigados gen. Emigracijoje gyveno JAV ir toliau dirbo mokslinį darbą. Mirė 1975.I.26 Čikagoje.

8. GALVYDIS-BYKAUSKAS Jonas gimė 1864.XII.3 Degesių km., Užplalio vls., Utenos apskr. 1886 m. baigė Petrapilio karo mokyklą, tarnavo rusų kar. pėstininkų dalyse pulko vadu, dalyvavo rusų japonų ir I pasaul. karuose, buvo sužeistas. 1918.XI.23 pirmajame įsakyme kariuomenei jis paskirtas I pėst. pulko vadu, jį minint pulkininko laipsniu. 1919.I mėn. paskirtas steigiamos Karo mokyklos viršininku, kurią formuodamas labai nusipelnė ir ateityje
(Nukelta į psl. 318)

Karo mokyklos pirmasis viršininkas

ŠVEDIJOS KARO AVIACIJA

Šia tema rašoma LCA žurnalo š. m. gegužės mėn. numeryje. 1945 m. birželio mėn. trečia savo stiprumu Europos karo aviacija buvo Švedijos. Ir štai kodėl. Karui tęsiantis šešeris metus, pašautais lėktuvais ar paklydę šimtai britų, vokiečių, sovietų, suomių, norvegų ir amerikiečių lėktuvų įgulų savo lėktuvus pasuko į Švediją, tikėdamiesi sulaukti ten karo pabaigos internavimo stovyklose užuot paskendę šaltoje Baltijos jūroje. Švediją pasiekė 343 lėktuvai: Focke Wulf, Me 109 ir 110, Ilijušiniai, Condorai, Lancasteriai, Halifaxai, Moskitai, B-17, B-24, P-51, kurie buvo išsibarstę po Švedijos aerodromus ir laukus. Karui pasibaigus, Švedijos pramonė turėjo plieno laužo perteklių, o Karališkoji Švedijos aviacija — Flygvapnet turėjo lėktuvų perteklių. Nuo to laiko švedai savo aviaciją išlaiko visai modernią.

Karališkoji Švedijos skraidančioji kuopa įsteigta 1911 m., kada jai buvo padovanotas lėktuvas, pavadintas lėktuvu "numeris pirmas". 1917 m. valdžia dar buvo nupirkusi 4 lėktuvus ir dar 27 buvo dovanoti. Padėtis buvo taip bloga, kad vienas švedas lakūnas savo lėšomis nupirko 16 dvisparnių Phoenix lėktuvų ir tuo tapo tautiniu herojum.

Vokietijos valdžią paėmę naciai, greitai pradėjo žvalgytis į Švedijos pramoninę galią, esančią tik apie 100 mylių anapus Baltijos. 1941 m. Švedijos parlamentas nutarė pirkti 13 grupių naikintuvų. JAV užsakyti naikin-

tuvai buvo pasilaikyti Amerikos, jai įsijungus į karą. Flygvapnet sukonstruavo ir pasistatė J-22 naikintuvą, kurio variklis buvo be licenzijos statoma tiksliai Pratt & Whitney R1800 kopija.

Karui pasibaigus švedų aviacija suprato, kad propelerinių lėktuvų era jau pasibaigė ir kad stiprėjantis šaltasis karas sudaro Švedijai grėsmę. Norėdama išlaikyti savo tradicinį neutralumą, Švedija turėjo likti pasirėngusi jį efektingai ginti. Pradžiai buvo nupirkta britų "Vampire" sprausminių lėktuvų ir skubiai buvo išvystytas "skraidančia statine" vadinamas naikintuvas J-29, kurį pasekė Švedijoje statyti 32 "Lansen", greitesni už garsą, kurie buvo naudojami nuo 1955 iki 1976 m. Savo ruožtu juos pasekė dvigubais delta sparnais J-35 "Draken". Po 1960 metų buvo išvy-

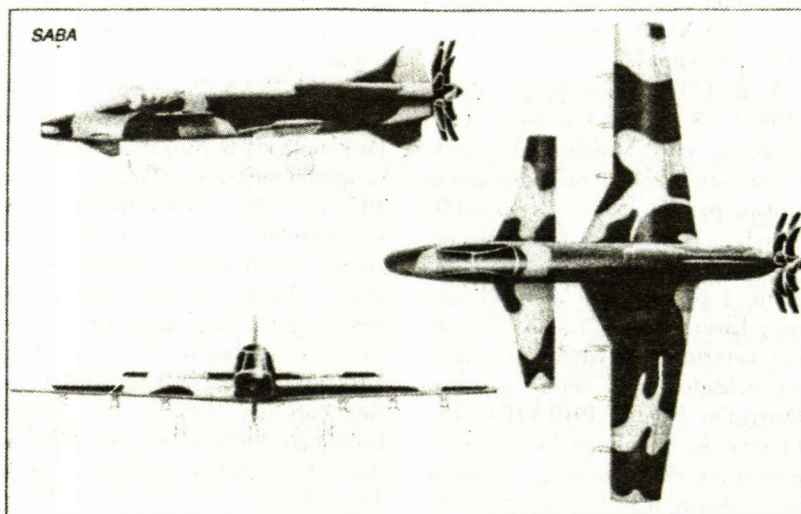
styta ištisa priešlėktuvinės gynybos sistema JAS-37.

Švedijos priešlėktuvinė gynyba yra išdėstyta keturiuose sektoriuose, kiekvienas su sava vadoviete — operacijų centru, kurie tarpusavy yra surišti bendra ryšių sistema. Ankstyvo įspėjimo radarus sudaro grandinė PS 860/3D ir PS 870 2D įrengimų, gamintų ITT/Gilfillan. Jie išdėstyti požeminiuose silosuose arba sustiprintuose pastatuose. Jų antenos iškeliamos hidrauliniai. Sektorių centrai yra surišti su radaro stotimis ir vaizdinio sekimo vienetais bei su vyriausiu ginkluotų pajėgų vadu. Karo aviacija visą laiką laikoma aukščiausios parengties stovykloje ir jos naikintuvai gali pakilti mažiau kaip per minutę pastebėjus neidentifikuotą lėktuvą.

S.T.

GREITAS IR VIKRUS LĒKTUVAS

Yra žinoma, kad ateityje kautynių helikopteriai, pasukamų rotorų lėktuvai ir sviediniai-robotai sudarys kautynių lauke rimtą grėsmę. British Aerospace karo lėktuvų skyrius jau eksperimentuoja su lėktuvais specialiai skirtais tai grėsmei atremti. Jie vadinami "small, agile battle field aircraft" (SABA). Šių lėktuvų paskirtis sutikti ir sunaikinti priešo helikopterius, perskresdančius savo kariuo-

menės priekinę liniją. Konstrukcija pasižymi nedideliu sparnų apkrovimu ir tobula aerodinamika, siekiant puikaus manevringumo kautynėse. *Jane's Defense Weekly* žurnalas rašo, kad šie lėktuvai bet kuriame ateities kautynių lauke radikalčiai pakeis padėtį.

Lėktuvui statomi šie reikalavimai: apsisukti 180 laipsnių skrendant kautynių greičiu 500 pėdų spinduliu; praskridimo greitis 740 km/val.; prariedėjimas kylant 1,000 pėdų; nedideliame aukštyje išsilaikyti ore 4 valandas; ginklavimas bent 6 priešlėktuvinės raketos ir pabūkliukas.

ICI, 1988 m. gegužės Nr.
S.T.

ATEITIES STRATEGIJOS STUDIJOS

ICA žurnalo š.m. gegužės mėn. numeryje pranešama, kad įtakingų aukštesnių gynybos žinovų grupė pasiūlė kaikurias naujas idėjas kaip atremti ateities grėsmę J.A. Valstijom ir vakarų pasauliui. Ši grupė vadinasi The Commission on Integrated Long-Term Strategy, jai bendrai pirmininkauja Dr. Fred Ikle ir Albert Wohlstetter. Komisija priėjo šių išvadų:

Mažesnės valstybės įgys modernių ginklų ir regioniniuose konfliktuose vaidins žymesnį vaidmenį, tuo sumažindamos tiek JAV, tiek Sovietų palyginamas pirmenybes.

Dėl numatomo meteoriško pakilimo antrą vietą pasaulyje ūkinių gėrybių gamyboje, Kinija taps karine didžiaja galybe.

NATO turėtų įsigyti didesnį precizinių ginklų asortimentą.

Komisijos išvados buvo teigiamai priimtos Kapitolyje, bet manoma, kad jos turės daugiau įtakos už Pentagono sienų kaip Pentagone, nes sakoma, kad kariuomenės šakos yra tiek susiriusios savo užprogramuotais biudžetais, kad nenori galvoti apie strategijos keitimą.

Šios išvados gali turėti įtakos Vakarų gyvybei, priklausomai nuo to, kiek

naujoji JAV administracija jomis remsis formuluodama savo gynybos planą.

Europa reagavo į šį planą nevienodai. Vakarų Europos spauda kritikavo raporto sugestiją, kad JAV negali apeisti savo interesų saugumo kitose pasaulio dalyse. Tokia pažiūra galėtų atitraukti gynybos lėšas nuo centrinio fronto Europoje.

S.T.

“SNIEGO KARIAI”

Sekimui ir kovai prieš “Spetnaz” diversantinius dalinius Aliaskoje, amerikiečiai nuo 1987 m. suorganiza-vo “Sniego kareivių” dalinius.

Arktikos išorinė (pietinė) riba yra 65,5^o geografiniame šiaurės plotyje, kuri dalina Aliaskos teritoriją beveik per pusę. Šiaurinėje šios ribos dalyje beveik ištisus metus dengia sniego klodai ir temperatūra būna apie -30³⁰ C. Prie tokios temperatūros (neskaitant vėjo) atviros kūno dalys nušąla per minutę. Žiemos metu temperatūra krenta iki 70^oC žemiau nulio — prie tokių temperatūros oda “nudega” kelių sekundžių bėgyje, todėl tose žemos temperatūros srityse “Sniego kareivių” pirminis priešas yra šaltis.

Iki 1987 metų amerikiečiai kariuomenės sekimo - žvalgyimo dalinių šiaurinėje Aliaskos dalyje neturėjo,

tačiau dažnesni “Spetnaz” toje srityje įsibrovimai privertė amerikiečius pasirūpinti apsauga. Pradžiai ten laikomas 106 žvalgyimo batalionas, susidedantis iš atskirų skyrių po 6-8 kovotojus, kurie yra amerikiečių kariuomenės akys, galinčios veikti ir prešu užnugaryje.

“Sniego kariai” yra išskirtino būdo, aukštos moralės, specialaus fizinio ir taktinio parengimo, veikiantys glaudžiam tarpusavio bendradarbiavime kaip vienetas, užgrūdinti išnaudoti ir pakelti ypatingai sunkias gamtos sąlygas — pvz. dienos metu ilsėtis sniego urvuose, tuo pačiu metu sekant aplinką ir kaimyninių dalinių

veiksmus, gi žvaigždžių arba šiaurės pašveistės šviesoje sąvaitėmis žygiuoti, velkant iš paskos medžių šakas, panaikinančias žygio pėdsakus. Dalį aprūpinimo su ryšių ir pirmos pagalbos priemonėmis kovotojai gabenasi su savimi (apie 35 kg. kovotojui), papildymus (tam tikrais — palankiais) apytikriai dviejų savačių tarpais gauna iš lėktuvų arba helikopterų. Kritiškais atvejais maistui naudojama beržo žievės arba po giliu sniegu randamos šaknys bei augmenija ir pupelės, kurių randama daugelyje vietų.

Kovotojai gerai pažįsta priešo ginklus, organizaciją, jo kovotojų savybes, taktiką — ypatingai “Spetsnaz” dali-

nių. Taktiniai pagrindą sudaro "medžiojimas" — išgirsti, pamatyti, slapta priėti arba apeiti iš nelauktos pusės (jeigu ne žvalgyimo uždavinys) be ugnies paramos, kur įmanoma šaltu ginklu išvesti iš rikiuotės priešą. Ypatingais atvejais oro susisiekimo priemonėmis iškeliami desantai.

Kaip taisyklė naudojamos specialios pašliūžos, lengva kūno šilumą palaikanti apranga; ginkluoti M-16 šautuvais po 120 šovinių, kuriuos naudoja taupiai — taikliai ir tik būtinam reikale. Ryšiui, be išimties, naudojami kodai.

B.B.

NAUJAS GINKLAS

Rytojaus pasaulis ramiai sudėjęs rankas nelaukia mūs ateinant, bet jis yra toks, kokį mes sukuriame kasdieniniais sprendimais ir pastangom. Gen. J. Mullins

Karinė istorija yra pilna galimybių, sudarančių sąlygas kovų laimėjimams arba išvengimams pralaimėjimų, tačiau naujos idėjos arba ginklai (kurie sudaro sąlygas) būdavo ignoruojama — nepriimama praktiškai panaudojimui dėl biurokatiškų ir senų pažiūrų.

Arizonos universiteto profesorius Stuart Hoenig paskelbė atradęs paprastą priemonę išvesti iš rikiuotės motorizuotas priemones, nesunaikinant — nepažeidžiant gyvosios jėgos. Naujas ginklas, vadinamas "variklių migdytojas" yra tam tikros dujos, per varikliui oro tiekimo sistemą, pakliuvę į variklio vidų, per tris sekundes vidaus degimo variklį (benzolinį arba diezelį) "užmigdo", nepažeidžiant jo tarnybos ir aplinkoje esančių kovotojų. Tokiu būdu šarvuočiai, tankai, transporto priemonės, minėtų dujų paveikti, sustoja veikti, judėti. Tankų tarnyba lieka be veiksmingo ginklo; susidaro pavojus ir žemiau skrendantiems helikopteriams. Iki šiol pėstininkai neturėjo pilnai veiksmingo ginklo prieš šarvuočius — dabartinė LAW prieštankinė raketa (iki 200 m.)

su minėtu lengvo česnako kvapo dujų užtaisų gali paskleisti debesėlį šarvuočio aplinkoje ir per tris sekundes atliks savo užduotį. Dujų lyginamasis svoris 0,9 (lengvesnės už orą), todėl lengvai sklinda ir kyla aukštyn, pasiekdamos variklių "kvėpavimo" sistemą, tuo būdu atskiras kovotojas gali išvesti iš rikiuotės sunkiausį tanką arba žemai skrendantį helikopterį.

B.B.

TRUMPOS ŽINIOS APIE SOVIETŲ KARINĮ PASIRUOŠIMĄ

Sovietų karinis žurnalas *Military Knowledge* pateikia šinių, kaip pavyko sudominti mokinius kariniu pasiruošimu.

Pradžios mokyklos mokiniai buvo mokomi, kaip panaudoti kilus karui, dujokaukes. Tačiau mokiniai nerodė dėmesio ir negalėjo suprasti, kam gi visa tai reikalinga, kai visą laiką kalbama apie taiką.

Instruktoriui kilo idomi mintis, ir jis pradėjo aiškinti, jog tai yra įvadas į astronautų apmokymą. Mokiniai, išgirdę tokį aiškinimą, staiga pasikeitė ir su dideliu dėmesiu bei rūpestingumu pradėjo dalyvauti apmokyme.

J.S.

Sovietų karinis žurnalas *Soviet Fighting Man* paskelbė laišką, kuriame bibliotekininkė skundžiasi, kad jauni kareiviai yra neleidžiami naudotis laisvalaikyje biblioteka. Priežastis nurodoma karo vadovybės nuomonė, kad kareiviai pašaukti ne knygoms skaityti, bet ruoštis karui.

J.S.

Vakarų Vokietijos policija stebisi padidėjusiu sovietų šnipų bei jų pagyvėjusiu aktyvumu, kai pagerėjo amerikiečių santykiai su sovietais. Neseniai buvo suimta 11 šnipų, kurių tarpe yra 2 mokytojai, 3 inžinieriai, 1 prekybininkas ir 3 imigrantai iš Sovietų Sąjungos, dabar gyvenantys Vokietijoje.

J. S.

Red Star išspausdino vieno leitenanto laišką, kur nusiskundžia, kad jo dalinys gavo atominės energijos aparatūrą, kuria turėjo naudotis lauko pratimuose be jokio pirminio apmokymo klasėse. Jis stebisi, kad jis ir specialioje karo mokykloje apie tai nebuvo mokomas, nors mokyklą yra baigęs tik prieš metus.

Redakcija tą faktą, patikrinusi karo mokyklos kursą, patvirtino su nusi-stebėjimu.

J. S.

Sovietai nupirko iš Suomijos du mažus povandeninius laivus, talpinančius tik 3 žmones. Jie naudojami vandenyno dugno tyrinėjimui. Tačiau NATO vadovybė galvoja, jog sovietai juos naudos sekti NATO karinės vadovybės slaptom instrukcijom.

J.S.

Amerikos admiras Studeman, darydamas Kongresui pranešimą apie sovietų karo laivyną, pastebėjo, kad nors sovietai ir padarė milžinišką pažangą povandeninių, ypač atominių, laivų srityje, tačiau dar šiandien jie nepajėgia stebėti ir sekti Amerikos povandeninių laivų judėjimo bei taktikos atviroje jūroje.

Admiras pranešė Kongreso nariams, kad sovietai yra pasiūlę Amerikai susitarti dėl karo laivynų manevrų Baltijos jūroje ir Norvegijos šiaurės vandenyse.

Sovietai taip pat pasiūlė nustatyti "saugumo zonas" atominiams laivams. Pagal šį susitarimą Amerika negalėtų operuoti ten, kur yra išdėstyti sovietų povandeniniai atominiai laivai, o sovietai neturėtų teisės taikos metu operuoti Amerikos pakraščiuose.

Amerika iki šiol šiuo reikalu atsakymo dar nedavė.

J. S.

VARŽTAI OKUPOUOTOJE LIETUVOJE ATLEIDŽIAMAI

Rašytojas ir visuomenės veikėjas Vytautas Volertas, kalbėdamas apie prasidėjusį atoslūgį Sov. S-goje (*Draugas*, 1988.4.28), abejoja jo ateitimi, bet pripažįsta, kad pats įvykis yra pozityvus, nes juo vadovaudamasis Chruščiovas atidarė stovyklas ir išgelbėjo milijonus gyvybių.

Tai palietė ir lietuvius, nors jie ir toliau paliko dvasios vergijoje. Tačiau masiniai trėmimai nesikartojo, o vis dėlto Leninas ir toliau lieka neklaidingu autoritetu. Lenino elgesys su priešais istorijai yra gerai žinomas, todėl tiesą apie Leniną ir toliau reikia komunistams palankstyti. Lietuvos spaudoje sudaromas įspūdis, kad ir toliau visais gyvenimo reikalais rūpinasi tik partija, tik ji viską išmano, tik ji viską padarė ir sukūrė. Kalbant apie esamas blogybes, nučiuožiama paviršium, pripažįstant, kad "buve klaidų, kad dalį gyventojų represavę, kad egzistavęs "asmens kultas". Nepripažįstama, kad Sibiran buvo tremiama be jokių kaltinimų ir teismų, kad ten žuvo didesnė intremtųjų dalis. Vis dar tebeslepiamas Stalino-Hitlerio paktas, Baltijos valstybių okupacija užglostoma "savanorišku įsijungimu" į Sov. S-gą. Lietuvos istorija mokyklose vis dar tebeslepia. Toks istorijos klastojimas žurnalistams yra gerai žinomas, bet iki šiol jie nedrįsta atvirai apie tai kalbėti. Iš kitos pusės okupuotos Lietuvos spauda vis dar tebemaitinama melais apie išveiviją. Jiems yra gerai pažįstami ir Vlikas, ir Altas ir LB, bet vis dar įtikinėjama, kad didžiausią laisvinimo reikalams sukauptų pinigų dalį pasidalija veiksnų vadai, o Lietuvos lai-

svinimas esąs tik priedanga. Jiems išveivija ir dabar tebėra tik sukčiai ir apgavikai.

APIE LIETUVIŲ KALBOS TEISES

Sov. S-gos komunistų partijos Centro komitetui vasario 21 nutarus "aktyviai plėtoti nacionalinės kalbos ir rusų kalbos dvikalbystę", sujudo ir Lietuvos kultūrininkai ginti lietuvių kalbos teisių mokyklose ir gyvenime. Veikti pirmieji pradėjo rašytojai. Balandžio 4 buvo sušauktas lietuvių komunistų rašytojų pirminis org-jos atviras susirinkimas, kuriame pagrindinį pranešimą padarė rašytojas Vytautas Bubnys (*Draugo* 1988.5.3 vedamasis). Jis pasmerkė stalininę politiką, grubiai pažeidusią nacionalinių santykių klausimą ir šiurkščiausiais būdais iškraipiusią socialistinio teisingumo principus. Toliau jis priminė trėmimus ir apkaltino istorikus, bijančius rašyti apie stalininių represijų ir kolektyvizacijos aukas. Jis pripažino, kad daugelis Lietuvos istorijos dėmių yra ne baltos, bet kruvinos.

Neklystantis Stalinas įrodinėjęs tautų ir kalbų "susiliejiimo" teoriją, į jaunas galvas buvę kalamas abejingumas visam tam, kas yra nacionalu: gimtajai kalbai, istorijai, kultūrai. Susirinkime buvo priimti, rezoliucija, reikalaujanti, kad lietuvių kalba būtų pripažinta sovietinės Lietuvos valstybine kalba, kad vaikų darželiuose nebūtų mokama rusų kalbos ir kad ji būtų pradedama dėstyti tik nuo IV klasės.

KULTŪRINIAI MAINAI IR POLITIKA

Šiuo klausimu pasisako prieš keletus metus iš okupuotos Lietuvos atvykusi ir Kanadoje apsigyvenusi dailininkė ir žurnalistė Edita Nazaraitė (*Tėviškės žiburiai*, 1988.5.24). Pagal ją nekariaujančios valstybės prekiauja ir pasikeičia kultūrinėmis vertybėmis, kurios praturtinančios abi puses. Kultūriniai mainai vyksta ir tarp tautos kamieno ir išveivijoje gyvenančių jos tautiečių dalies. Tačiau iki šiol Lietuvoje gyvenantieji negali skaičiuoti išveivijoje gyvenančių rašytojų knygų dėl to, kad jos neįsileidžiamos į Lietuvą. Tas pats su išveivijos laikraščiais ir žurnalais.

Dalis ir išveivijos kultūrininkų jau spėjo užmiršti, kas yra okupuotas kraštas ir gyvenimas jame. Tokie žmonės greitai pasidaro "gryno" meno kūrėjais ir kultūrininkais, kurių jau nebedomina reali lietuvių tautos būklė, jos tragedija, jos žmonių kančios.

Stebintieji kultūrinį apsikeitimą tarp Lietuvos ir išveivijos gali suvokti, kad pasikeitimas dailininkų parodomis arba dainininkais scenoje yra maždaug abiem pusėm vienodai naudingas. Bet yra visai kitas reikalas su rašytojais ir jų kūriniais. Lietuvos leidyklos turi atsiskaityti su saugumo organais ir su Maskva už kiekvieną popieriaus centimetrą ir už kiekvieną išspausdintą žodį. Todėl dauguma išveivijos rašytojų vengia bendradarbiauti su Lietuvos leidyklomis. Bet dalis išveivijos rašytojų spausdina savo kūrybą komunistų leidyklose ir tiki, kad taip darydami kartu su broliais lietuviams kuria sovietinės Lietuvos kultūrą. Dėl to jie išveivijoje nenukenčia, o kartais jų kūryba yra net premijuojama.

SOVIETŲ PAREIŠKIMAI KANADOS PARLAMENTE APIE BALTIJOS VALSTYBES

Kanados vyriausybė 1987 m. yra isteigusi nuolatinį Žmogaus teisių ko-

mitetą žmogaus teisių pažeidimam įvairiose valstybėse sekti. Šis komitetas dažnai pasinaudoja suinteresuotų asmenų ar org-jų pareiškimais šioje srityje ir nerėtai išklauso jų liudijimų. Pagal J. V. Danio straiptą (*Tėviškės žiburiai*, 1988, ž.24) šiam komitetui išklausių Kanados LB ir atitinkamų vengrų ir ukrainiečių org-jų atstovų liudijimų apie žmogaus teisių pažeidimus Sov. S-goje, komitetas pakvietė ir Sov. S-gos ambasadą pasisakyti šiais klausimais.

Ambasados pareigūno pareiškimai buvo gana įžūlūs. Ambasados ministeris — patarėjas A. P. Makarov paneigė geležinės uždangos buvimą, o etninių grupių parodymus pavadino "primityvia urvinių žmogaus" filosofija, specialiai iškreipianti žmogaus teisių būklę Sov. S-goje. Jis pateikė komitetui kelis pasiūlymus tuo reikalu: Kanados vyriausybė yra prašoma paremti Sov. S-gos siūlymą, kad sekanti žmogaus teisių konferencija būtų sušaukta Maskvoje; Kanados žmogaus teisių komitetas yra prašomas į savo sudėtį įvesti ir Sov. S-gos atstovą; Kanados vyriausybės nedraugiškas ir nekonstruktyvus nusistatymas Baltijos valstybių reikalu (okupacijos nepripažinimas) turi būti pakeistas taip, kad šis erzinantis dalykas būtų pašalintas iš abipusinių santykių sferos; sovietai esą pasiruošę padėti rinkti įrodymus prieš karo nusikaltėlius ir laukia, kad ir Kanada įvykdytų savo pažadus juos nubausti; sustabdyti parlamento narių ir vyriausybės atstovų teikiamą paramą antisovietinėms org-joms.

LAISVINIMO VEIKLOS REIKALAI

Tame pačiame *Tėviškės žiburių* numeryje žinomas visuomenės veikėjas L. A. Valiukas pasisako Lietuvos laisvinimo veiklos reikalais. Pagal jį, nepaisant, kad yra atliekama laisvinimo srityje puikių ir didelių darbų, laisvinimo darbai dirbti yra reikalinga profesionalų talka. Tokį jo nusistatymą paremia ir kiti mūsų po-

litinės veiklos žinovai, kaip dr. J. Kazickas, kun. dr. J. Šarauskas ir kt. Profesionalų talka remiasi ne tik žydu, bet ir prekybininkų veikla. Mūsų veiksniai pripažįsta profesionalų vedamo informacijos centro reikalingumą, bet konkrečiai dėl jo susitarti nepajėgia. Greta savo veiklą šimteriopai pateisinusio Lietuvos informacijos centro Brooklyne ir jo skyriaus Washingtono JAV LB įteigauja tokį centrą įsteigti Washingtono ir turi jam paremti šalininkų, bet praktiškai jį įgyvendinti dar nepavyko, nors tuo reikalu buvo kalbama ir politinėse konferencijose, ir LAV LB Tarybos suvažiavime Floridoje.

L. A. Valiukas siūlo įjungti į tą darbą ir amerikiečius, tokį centrą pavadinti *American Institute for Lithuanian Research and Studies*. Čia galėtų tilpti teisininkai, laikraštininkai, radijo ir televizijos darbuotojai ir kt.

Autorius kviečia ir kitus žinovus tuo reikalu pasisakyti.

BALTIJOS KRAŠTŲ KONSULATAI KANADOJE

Kanados LB veikėjas J. V. Danys (*Tėviškės žiburiai*, 1988.5.31) pateikia duomenų apie Kanadoje veikiančius Baltijos valstybių konsulus. Pagal jį Kanados nuolatinio Žmogaus teisių komiteto apklausinėjimuose dalyvavęs Sov. S-gos ambasados Kanadoje ministeris-patarėjas A. V. Makarovas protestavęs, kad Kanados vyriausybė nepripažįsta Baltijos valstybių inkorporacijos į Sov. S-gą ir įrašo į diplomatų sąrašus "neegzistuojančių buržuazinių valstybių taip vadinamus konsulus".

Pagal autorių šį klausimą plačiai nagrinėjo "Southam News" žurnalistas J. Marthope. Žurnalistas pastebi, kad Baltijos valstybių konsulų buvimas sudaras trintį su Sov. S-ga. Pagal jį sovietams okupavus Baltijos valstybes 1940 m., Lietuvos diplomatijos padėtis užsienyje pasidarė keblė ir jautri. Ji susidūrė su tam tikrais sunkumais net ir savų tautiečių tarpe. Pirmas Lietuvos konsulas Kanadoje

1937 - 49 m. buvo aukšto rango Kanados armijos narys G.L.P. Drant-Suttie. Jam mirus Lietuvos konsulu buvo greitai patvirtintas buv. Lietuvos pasiuntinys Skandinavijai J. V. Gylis. Jam mirus, 3 metus Lietuva jokio konsulo Kanadoje neturėjo, nes užs. reik. m-jai atrodė, kad naujo konsulo paskyrimas pakenks Kanados santykiams su Sov. S-ga. Tačiau Diefenbakerio vyriausybė 1982 m. paskyrė tris naujus Baltijos valstybių konsulus, jų tarpe ir Lietuvos — dr. J. Žmuidziną, ir visus įrašė į diplomatų sąrašą.

Kanados vyriausybės pažiūra į Baltijos valstybių konsulus 1985 m. buvo pareikšta taip: "iš tikrųjų jie yra etninių bendruomenių simboliai 60,000 baltiečių kilmės žmonėms, gyvenantiems Kanadoje."

Mirus Estijos konsului ir prašant į jo vietą paskirti Ilmar Hensoo, Kanados užs. reik. ministeris tuo reikalu rašė: "kad neprieštarauja, jei Hensoo naudotų "Acting Honorary Consul General" titulą, bet Kanados vyriausybė negalės jam suteikti bet kokio formalus pripažinimo. Taip pat atsitiko ir su Latvijos nauju konsulu Edwardu Upenieks 1975 m. jis taip pat nebuvo įtrauktas į oficialų diplomatų sąrašą. Šiuo metu oficialiame diplomatų sąrašė egzistuoja tik Lietuvos gen. garbės konsulas dr. J. Žmuidzinas.

Baltiečių pastangas išlaikyti savo konsulatus remia daugelis parlamentarų, bet vyriausybės nusistatymą tuo reikalu lemia susidariusi politinė ar ekonominė konjunktūra, pvz. Sov. S-gai pradėjus pirkti iš Kanados didelius kiekius javų, Sov. S-ga gali spausti Kanadą atsakyti oficialaus diplomatų teisių pripažinimo Baltijos valstybių konsulams.

BOLŠEVIKINĖS MOKYKLOS AUKLĖTINIAI

Šiuo klausimu pasisako *Draugas* savo 1988.6.4 vedamuoju, pasirašytu "č.g." Vedamajame aprašoma, kaip viena lietuvė, sunkiai dirbanti ir sąžininga moteris įteikė iš ok. Lietuvos atvykusiam ir ten vizitui vyksta-

nčiam jaunuoliui tam tikrą sumą pinigų ir prašė juos jos sūnui perduoti dolerinėje krautuvėje nuperkant pagaidaujamą objektą. Bet tas jaunuolis ne tik kad jam įteiktų pinigų neperdavė, bet jų nesugrąžino nei juos įteikusiai moteriai. Jaunuolis net susitikti su pinigais jam įteikusia moterimi nesiteikė. Bet dar daugiau, jis grasina apskųsti moters Lietuvoje gyvenantį sūnų ir jam pakenkti.

Vedamojo autorius mano, kad bolševikinės ateistinis auklėjimas išsiaugino naują sovietinį žmogų, kuriam apgauti ir nuskriausti nieku dėta savo tautietį yra visai paprastas dalykas.

Gaila, bet teko girdėti, kad ir daugiau visokių apgavysčių atvykstantieji iš okupuotos Lietuvos ir čia apsigyvenę jaunuoliai yra pridarę.

VOKIEČIAI NACIAI IR ŽYDAI OKUPACIJOJE

Tokia antrašte *Draugas* per du numerius 1988.6.1 ir 2 d.d. išspausdino žurnalists Rūtos Klevos Vidžiūnienės paruoštą ir redaguotą Los Angeles gyvenančio Broniaus Strikaičio parodomą, kaip jis, Kėdainiuose vokiečių okupacijos metais būdamas policijos v-ku, išgelbėjo kėdainiško žydo Šlapoberskio dukrelę.

LIETUVOS ANEKSIJOS NEPRIPAŽINIMO POLITIKA

Šiuo klausimu *Draugo* dienraštyje birželio 10 d. pasisako visuomenės veikėjas Algimantas Gečys. Jis nurodo, kad JAV prezidento ir kitų aukštųjų pareigūnų pasisakymai Baltijos valstybių aneksijos nepripažinimo klausimu neatsiranda atsitiktinai, bet yra gerai apgalvoti ir daugelio pareigūnų prieš juos skelbiant iš esmės patikrinami.

Valstybės d-to Rytų Europos skyriaus v-kas Davies savo metu yra pasakęs, kad JAV priklauso teisė nepripažinimo politiką suteikti arba ją atimti, o taip pat turi teisę nustatyti nepripažinimo politikos ribas. Šiuo metu įžengiama į naujosios detantės

politiką Sov S-gos atžvilgiu, ir todėl mūsų veikėjai turėtų būti labai budrūs, gerai informuoti ir turėti gerą nuovoką tarptautinėje politikoje, pažinti visuomenės nuotaikas ir sugebėti į reikalus pažvelgti ne tik iš lietuviško ar pabaltietiško taško.

Kaip neapgalvotos tuo reikalu klaidos padaromos, autorius pailiustruoja pavyzdžiais, kaip LB Visuomeninių reikalų tarybos narės A. Banionytės vienoje spaudos konferencijoje, kurioje sovietų delegacijos sudėtyje be sovietų buvo atstovaujama ir okupuotų Baltijos valstybių pareigūnai, iškeltas klausimas, kaip pateisinti tokių atstovų buvimą oficialioje delegacijoje, kada JAV okupacijos nepripažista. Antras tokios klaidos pavyzdys buvo Valst. d-to spaudos konferencijoje. Estų tautinės tarybos atstovės iškeltas klausimas, kaip JAV, nepripažindamos sovietų Baltijos valstybių okupacijos, galės Estijos teritorijoje esančių sovietų raketų panaikinimo patikrinimą. Buvę paškinta, kad su Sov. S-ga sudarytos sutarties dėl brand. raketų Europoje panaikinimo atveju Estijos teritorija sudaranti dalį Sov. S-gos, nors tai nereiškia, kad tuo būtų pažeidžiama JAV poli-Baltijos valstybių aneksijos nepripažinimo politika.

Pirmuoju atveju trūko budrumo, nes Jungtinis Baltų komitetas laiku nesusigriebė protestuoti prieš oficialių Baltijos valstybių asmenų paskyrimą į oficialią sovietų delegaciją, o antru atveju buvo pademonstruota stoka išminties, nes buvo galvota, kad JAV nesutiks pasirašyti su Sov. S-ga sutarties dėl brand. raketų panaikinimo Europoje vien dėl to, kad dalis raketų yra Estijos teritorijoje, kurios okupavimo JAV nepripažista.

STEIGIAMA ESTIJOS NEPRIKLAUSOMYBĖS PARTIJA

Pagal žinias iš Švedijos (*Tėviškės žiburiai*, 1988.4.19) okupuotoje Estijoje 16 asmenų pasirašė atsisaukimą steigti Estijos Nepriklausomybės

partiją, kurios svarbiausias tikslas būtų atkurti Estijos tautinę valstybę ir jos nepriklausomybę, nes tuo metu visas Estijos problemas galima būtų spręsti namie, o ne Maskvoje. Ši partija kaip opozicija Estijos komunistų partijai gintų Estijos reikalus esamomis valstybingumo sąlygomis. Partijos tikslai: 1. atnaujinti istorijos tiesą; 2. kovoti, kad estų tautybė turėtų vyraujančią padėtį savo valstybėje; 3. kovoti prieš Estijos gamtos naikinimą; 4. pakeisti sustingusi Estijos plano ūkį rinkos ūkiu; 5. besąlygiškai gerbti visas konstitucijos ir įstatymų garantuojamas teises; 6. pakelti pradinį, vidurinį ir aukštąjį mokymą į tarptautinį mokymo lygį; 7. sudaryti sąlygas, kad aukšto lygio medicinos priežiūra būtų visiems prieinama; 8. rūpintis, kad Estijos piliečiai karo tarnybą atliktų Estijos teritorijoje; 9. paskelbti rinkimų teisę, kad rinkėjai galėtų pasirinkti tarp kandidatų; 10. rūpintis, kad Estija būtų atstovaujama Jungtinėse Tautose ir 11. paskelbti vasario 24 Estijos respublikos paskelbimo dieną oficialia švente.

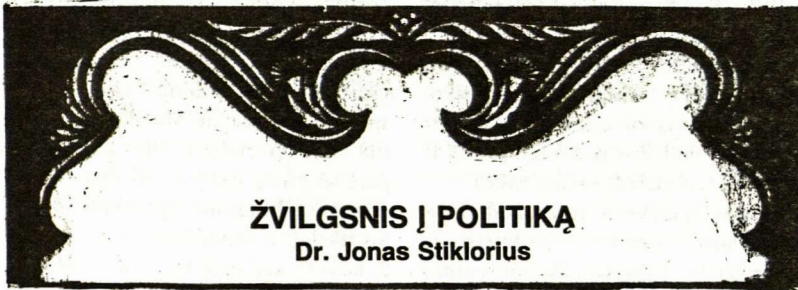
Parašai tokiai partijai steigti renkami ir toliau.

Žinoma, kad šis tikslas tuo tarpu yra nerealus, tačiau džiugina faktas, kad Sov. S-gos okupuotose valstybėse tautinis ir valstybinis susipratimas net ir po ilgų okupacijos metų tebėra išlikęs gyvas ir kad žmonės, nebodami jiems gresiamų pavojų, drįsta ir toliau aukotis už laisvą tautų apsisprendimą.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

SAVANORIO DUKTĖ. Antanas Gailiūšis. Romanas. Lietuviškos knygos klubo leidinys. Spausdino "Draugas". Viršelis ir vinjetės Tauro Viesulo. Gaunama "Drauge" ir pas platintojus. Kaina 9 dol.

DAIGYNAS, Alės Rūtos romanai. Viršelį piešė dail. Rasa Arbaitė. Išleido Lietuviškos knygos klubas. Spausdino "Draugas". 576 psl. Kaina 12 dol.

ŽVILGSNIS Į POLITIKĄ

Dr. Jonas Stiklorius

LIETUVOS DIPLOMATINĖS TARNYBOS PRANEŠIMAS SPAUDAI

PRANEŠIMAS SPAUDAI

Ryšium su Prezidento Reagan'o apsilankymu Maskvoje, Lietuvos atstovas Vašingtone paprašė Valstybės sekretorių perduoti jam gilią padėką už jo stiprią laikyseną žmogaus teisių klausimu ir už sudarytą progą Nijolei Sadūnaitei bei Antanui Terleckiui su juo pasimatyti ir jam įteikti raštą apie esamą padėtį sovietų okupuotose Baltijos valstybėse.

Lietuvos atstovas pridūrė, kad šis Prezidento mostas padarė gilų įspūdį visiems tiems, kuriems rūpi Baltijos kraštų likimas.

St. Lozoraitis, jr.

Vašingtonas, 1988 m. birželio mėn. 12 d.

LIETUVOS PASIUNTINYBĖS PRIE ŠV. SOSTO

P A R E I Š K I M A I

Pakeldamas į kardinolus Kaišiadorių diecezijos apaštališkąjį administratorių vyskupą Vincentą Sladkevičių, Šv. Tėvas dar kartą parodė savo palankumą Lietuvai ir ypatingą dėmesį jos bažnyčios reikalams.

Šis istorinis įvykis turi būti visiems lietuviams nauju akstinu stovėti dar arčiau savo tautos ir dar ryžtingiau ginti Lietuvos bažnyčios ir tikinčiųjų teises.

Tegul patys nuoširdžiausi sveikiniai pasiekia mūsų kardinolą Vincen-tą Sladkevičių, kuriam reikia karštai palinkėti, kad jis visų lietuvių pade-

damas galėtų pilnai atlikti Ganytojo misiją Lietuvos žemėje.

Šią džiaugsmingą valandą prisime-name visus tuos, kurie kenčia nuo svetimųjų persekiojimų, kad mes galėtume laisvai gyventi ir tikėti.

St. Lozoraitis

Lietuvos Pasiuntinybė prie Šv. Sosto praneša, kad š.m. balandžio mėn. 30 d. ir gegužės mėn. 1 d., Romoje, lietuvių intelektualų grupė susitiko su lenkų intelektualų atstovais, atvykusiais iš Lenkijos. Draugiškų ir atvirų diskusijų metu buvo nagrinėjami įvairūs abi tautas liečiantys klausimai. Buvo nutarta imtis konkrečių priemonių lietuvių ir lenkų tautų santykiams gerinti. Tuo tikslu susitikimo dalyviai nutarė panašius pasikalbėjimus tęsti ir ateityje.

Lietuvos Pasiuntinybė šia proga pažymi, kad lietuvių ir lenkų santykių visiškam sutvarkymui pirmoji ir būtiniausia sąlyga yra mūsų kaimynų palankus nusistatymas Lietuvos sostinės klausimu..

Nuorašas tikras:

St. Lozoraitis

NORIU GRĮŽTI PRIE NEVĖŽIO, Marijos Butkienės eilėraščių rinkinys. Išleido Vacys Butkys. Pomirtinis leidinys. Knygą spaudai paruošė ir viršelį su vinjetėmis piešė Paulius Jurkus. Spausdino Pranciškonų spaustuvė.

ŽALČIO SAPNAS, Anatolijus Kairys. Novelės ir feljetonai. Išleido Lietuvių literatūros bičiuliai 1988. Leidėjo adresas: P. O. box 29060, Chicago, IL 60629 Spausdino Morkūno spaustuvė. Gaunama leidykloje ir pas platintojus. Kaina 5 dol.

VIENA ŠIRDIS. Anatolijus Kairys.

Premijuotas Romanas. Išleido JAV LB Švietimo taryba. Spausdino Draugo spaustuvė Čikagoje. Kaina 7 dol. Gaunama spaustuvėje 4545 West 63rd Street, Chicago, IL 60629 arba pas platintojus.

Šis Anatolijaus Kairio romanus laimėjo PLB švietimo komisijos paskelbtą jaunimo literatūros konkursą.

ADALBERTAS STANEIKA. Lithuanian Artist, Painter and Diplomat. Išleido F. Andriūnas. Dailininko kūrybą apibūdino Paulius Jurkus. Tekstas anglų ir lietuvių kalbom. Išspausdino Wyncote leidykla Phila-

delphijoje 1987 m. 19 spalvotų iliustracijų. Atrodo, kad jos spalviškai labai gerai atliktos. Neturint originalų, neįmanomas tikslus sprendimas. Bet iliustracijų ir knygos įspūdis labai teigiamas. Formatas didelis, spaudos darbas švarus, popierius kreidinis ir pagaliau pats dail. Adalbertas Staneika Lietuvos dailės istorijoje gerai žinomas. Ši monografija įeina į gražiausiai išleistų mūsų dailininkų monografijų lobyną. Jos kaina 30 dol. Meno mylėtojai šį veikalą turėtų įsigyti Jis gaunamas pas leidėją: F. Andriūną, 155 Greenwood Ave., Wyncote, PA 19059

LIETUVOS KONSTITUCIJOS

Šiomet sueina 50 — pusė šimto metų nuo Nepriklausomos Lietuvos 1938 metų konstitucijos įsigaliojimo. Tai sudaro tinkamą progą bent kiek arčiau pažvelgti į nepriklausomos Lietuvos konstitucijas.

Įvairios valstybės įvairiai tvško ir sprendžia konstitucinius reikalus ir problemas. Štai, pvz. Jungtinės Amerikos Valstijos priėmė savo konstituciją jau prieš 200 metų, 1787 metais, ir tebeturi ją ir dabar, o gyvenimo iššauktą reikalą kai ką konstitucijoje pakeisti prie jos prideda pakeitimus (amendments) kurių ligi šiol yra 26.

Laisvojoje Lietuvoje mes tuos reikalus tvarkėme kitaip. Nepriklausomybės laikotarpyje, nuo 1918 iki 1940 metų, mes turėjome net penkias konstitucijas, būtent, dvi laikinas ir tris nuolatinės. Pirmoji laikinoji konstitucija buvo priimta Lietuvos Valstybės Tarybos 1918 m. lapkričio 2 d. Šią konstituciją Lietuvos Taryba, kuri paskelbė Vasario 16 d. aktą, papildė savo narių sąstatą ir pasivadino "Lietuvos Valstybės Taryba". Šios tarybos funkcija turėjo būti tik laikina, būtent, tik ligi tol, kol Steigiamasis seimas nuspręs valstybės valdymo formą.

Antroji laikinoji Lietuvos konstitucija buvo priimta Steigiamojo seimo išrinkto demokratiniu būdu 1920 m. birželio 10 d. Pirmoji laikinoti konstitucija deklaravo tik pačius esminius techninius nuostatus vyriausybei veikti, bet antroji jau pasisako tiksliai ir aiškiau, nes Steigiamasis seimas yra Lietuvos suvereninės galios reiškėjas. Ši konstitucija, laikydamasi parlamentarinės sistemos, Steigiamąjį seimą padaro savo aukščiausiu organu, kuris ne tik leidžia įstatymus bet ir renka respublikos prezidentą, kuris turi egzekutyvinę (vykdomąją) galią.

Trys nuolatinės konstitucijos buvo šios:

1. Lietuvos valstybės konstitucija,

Steigiamojo seimo priimta 1922 m. rugpjūčio 1 d.

2. Lietuvos valstybės konstitucija, paskelbta 1928 m. gegužės 15 d.

3. Lietuvos konstitucija, seimo priimta 1938 m. vasario 11 d.

Apie šias tris konstitucijas galima apamai pasakyti, kad 1928 m. konstitucija iš esmės tik kartojo 1922 m. konstitucijos nuostatus, įnešdama tik keletą svarbesnių pakeitimų, bet iš kitos pusės, 1922 m. ir 1938 m. konstitucijos jau rodė esminių, pagrindinių skirtumų. Jos jau buvo visai skirtingų dvasių ir pažiūrų rezultatai, paremti visai skirtinga politine filosofija. Pavyzdžiai: 1922 m. konstitucija buvo daugiau pluralistinė, o 1938 m. — jau daugiau monokratinė. 1922 m. konstitucija daugiau pabrėžė žmogaus ir piliečio teises, o 1938 m. — jo pareigas.

1922 m. konstitucija buvo visai aiškioje įtakoje tų politinių pažiūrų, kurios tuo metu, būtent po Pirmojo pasaulinio karo, vyravo Vakarų Europoje. Pirmąjį pasaulinį karą laimėjusios valstybės — Prancūzija, D. Britanija, JAV — buvo liberalinės demokratijos, kurios taipogi buvo už tautų laisvo apsisprendimo principą. Iš šių laimėjusių valstybių Europoje tuo metu ryškiausias politinės įtakos turėjo Prancūzija. Tad ir nestebėtina, kad 1922 m. konstitucijoje (taip kaip ir Lenkijos, Rumunijos, Čekoslovakijos ir kitų valstybių) aiškiai matėsi prancūziško parlamentarizmo įtaka. Šitas parlamentarizmas buvo perimtas iš anglų parlamentarizmo, bet pakeistas ir pritaikintas kontinentalinei Europai. Šitoks parlamentarizmas remiasi valdžios padalinimu į tris funkcijas:

1. įstatymų leidimo — legislatyvinę

2. įstatymų vykdymo — egzekutyvinę

3. teismo — juridingę.

Šitokio valdžios padalinimo į tris

funkcijas tikslas buvo aiškus ir visai geras, būtent įgalinti tas tris funkcijas vykdančius valdžios organus vienas kitą prižiūrėti ir kontroliuoti ir tuo būdu apsunkinti, jeigu ne visai eliminuoti, galimybę vienam organui uzurpuoti visą valdžią.

1922 m. konstitucijoje šios trys valdžios šakos nėra lygiateisės: jų tarpe aiškiai dominuoja legislatyvinė funkcija, būtent seimas. Tai pagrįsta mintimi, kad suverenumas priklauso tautai, o seimo nariai, tiesioginiai išrinkti pačios tautos, geriausiai žino ir tiksliausiai išreiškia tautos valią. Tad visai nuosekliai 1922 m. konstitucija pavedė šeimui prižiūrėti ir kontroliuoti vykdomąją galią, būtent vyriausybę-prezidentą ir ministrus. 1922 m. konstitucijos 44 str. sako, kad Respublikos prezidentas gali būti seimo atstatytas $\frac{2}{3}$ visų atstovų balsų dauguma.

1922 m. konstitucijos autoriai tačiau nebuvo atkreipę atitinkamo dėmesio į vieną svarbią, tiesiog elementarią problemą, būtent autoriteto ir laisvės santykį. Autoritetas be laisvės padaro gyvenimą lygų kalėjimui, lygų gyvenimui Hitlerio ir Stalino diktatūrose, ir taip gyventi niekas nenori. Iš kitos pusės, kitas kraštutinumas yra laisvė be autoriteto, nes tai veda prie netvarkos, gal net anarchijos, ir taip gyventi irgi neįmanoma.

1922 m. konstitucijos klaida buvo tame, kad visa galia buvo duota seimui, o vyriausybė būtent prezidentas ir ministrai, autoriteto turėjo per mažai. Rezultatas buvo neišvengiamas: netvarka krašte, kuri pagaliau privedė prie suirutės, kas savo ruožtu privedė prie 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo. Dabar, žiūrint į praeitį, aišku štai kas: 1922 metais lietuvių tauta buvo ką tik atgavusi nepriklausomybę, prieš tai visai neturėjusi patyrimo demokratiškai tvarkytis, dabar nebuvo pasiruošusi gyventi de-

mokratijoje. Tad gal ir reikėjo pagrindinių pakeitimų, gal net ir perversmo.

Prisideda dar ir tai, kad tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karo Europoje, šalia demokratinių pažiūrų, pradėjo plėstis ir kitokios, daugiau palinkusios į autoritarinę tvarką į griežtesnę drausmę. Čia padėjo idėjos, sklindančios iš Sovietų Sąjungos, o gal ir iš Hitlerio ir Mussolini. Tad ir nestebėtina, kad ir mūsų 1938 m. konstitucija jau atrodo pagrindiniai, daugeliu atžvilgiu kitokia negu 1922 m. konstitucija. 1922 m. konstitucija žiūrėjo į žmogų optimistiniai: kad žmogus pats žino, kas jame gera ir sveika; jeigu jis to nežino, tai reikia tik jį mokyti, šviesti, bet ne versti. Iš to, žinoma, seka, kad stipresnės valdžios nereikia. Tad ir 1922 m. konstitucija pabrėžia žmogaus teises, ne pareigas ir, atitinkamai, sumažina valdžios atseit prezidento ir ministrų autoritetą iki minimumo. 1938 m. konstitucija į tuos dalykus žiūri pagrindinai kitaip. Jos filosofija yra paternalistinė. anti-liberalinė, anti-materialistinė, nors ji ir atmeta marksistinę klasių kovą. Jos pažiūra į pilietį išreikšta 16 straipsnyje: "Piliečiui valstybė yra jo paties buvimo pamatas". Ji iškelia valdžios, ypač prezidento autoritetą. 73 straipsnis sako: "Prezidentas neatsako už savo galios veiksmus."

Seimas; 1922 m. konstitucijoje buvęs aukščiausia valdžia, jau nustojo savo reikšmės. Tą aiškiai rodo 1938 m. konstitucijos 81 straipsnis, kuris aiškiai sako: "Prezidentas gali paleisti seimą", nenurodydamas nei dėl ko, nei už ką." Kiek seimo reikšmė sumažėjo, matosi ir iš fakto, kad nuo 1926 m. perversmo iki 1936 m. seimas iš viso neveikė. Bet ir seimui veikiant, jo galia aprėžta. Seimas, tiesa, leidžia įstatymus (107 str.), bet prezidentas irgi leidžia įstatymus (110 str.), kai seimo nėra, ir prezidento įstatymai pranašesni, prašoka seimo įstatymus ta prasme, kad niekas negali prieš prezidento įstatymą protestuoti, ir taipogi nėra būdo jį per-

duoti seimui tvirtinti arba atmesti. Taipogi seimo priimti įstatymai tėra tik projektai ir įgyja įstatyminės galios tik prezidentui jį patvirtinus (108 str). Šitokio seimo legislatyvinės galios apribojimo nebuvo nei 1922 nei 1928 m. konstitucijose. Dar kitas seimo reikšmę mažinantis reiškinys: 1938 m. konstitucijos 64 str. nustato, kad prezidentą renka ne seimas, o tautos atstovai. Charakteringa taipgi, kad antroji ir 1922 m. ir 1928 m. konstitucijos mini žodį "demokratija", bet kad 1938 m. konstitucijoje to žodžio jau nėra.

1938 m. konstitucijos 16 str. sako, kad "Valstybė saugo piliečio laisvę", o 17 str. sako "pilietis naudojasi savo laisve, nepažeisdamas kitų teisių ir visuomet atsimindamas savo pareigas valstybei".

25 str. sako: "Valstybė saugo piliečių visuomeninio veikimo laisvę, ypač spaudoje, draugijose ir susirinkimuose..."

Gyvenimo realybėje tačiau buvo kitaip: po 1927 m. buvo išleista — prezidento, ne seimo — eilė įstatymų, varžančių susirinkimo, spaudos, draugijos ir žodžio laisvę, buvo uždarytos politinės partijos, išskyrus tik tautininkus, buvo įvesta spaudos cenzūra. Tai reiškia: konstituciniai nuostatai apie piliečio laisvę praktikoje buvo nebojami, buvo, galima sakyti, "negyva raide".

1938 m. konstitucijos 3 str. sako: "Lietuvos Valstybė yra respublika. Jos priešakyje yra Respublikos Prezidentas. Jis vadovauja valstybei". Žodis "vadovauja" konstitucijoje nedefinuojamas. Tai reiškia, kad nustatyti, kas įeina į "vadovavimo" sąvoką ir kas neįeina, palikta paties prezidento nuošiučiai. 73 str. sako, kad "prezidentas neatsako už savo galios veiksmus". Iš to išvada: prezidento veiksmus varžo tik jo paties charakteris ir sąžinė, bet jo veiksmams nėra jokių juridinių, konstitucinių varžtų. Tad jo pozicija būtų galima palyginti su Vytauto Didžiojo padėtimi, kurio irgi nesaistė jokie konstituciniai ar kitokio pobūdžio juridiniai varžtai. Tad

galima spręsti, kad žiūrint iš konstitucinės teisės taško, po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo Lietuvoje demokratijos, griežtąja to žodžio prasme, jau nebuvo. Reikia tačiau turėti galvoje, kad bet kurioje konstitucijoje išlaikyti deramą lygsvarą tarp autoriteto iš vienos pusės ir laisvės iš kitos yra labai sunku, beveik neįmanoma. Tai ir nereikia stebėtis, kad 1922 m. konstitucija buvo linkusi gal kiek per daug į laisvę, o 1938 m. konstitucija — į autoritetą.

Skaitytojas neturėtų padaryti išvados, kad Lietuvą buvo galima vadinti diktatūra. Valdžia, nors autoritarinė, buvo kultūringa, palyginamai švelni, ir pilietis, jeigu jis tik susilaikė nuo politinės veiklos, galėjo džiaugtis geru laisvu gyvenimu visose kitose žmogiškos veiklos srityse. Lietuvių tauta, iškentėjusi Hitlerio ir tesbekeičianti sovietų okupacijos baisenybes, mielai grįžtų į tokią, nors ir nevysai tobulą valstybę.

(Atkelta iš psl. 309)

rengiant karininkus. Įvairiais atvejais buvo divizijos ir kariuomenės vadu, Steigiamojo seimo nariu. Pradžioje vadintas "karininko" vardu, 1922. I. 1 jau minimas generolu. 1926 m. išėjo į atsargą. sovietų okupacijos metu buvo kalinamas. Mirė 1942 m., palaidotas Raudondvarėje.

9. GERULAITIS Zenonas gimė 1894. XII. 22 Paežerių dvare, Vilkaiviškio apskr. 1916 m. rudenį baigė rusų karo mokyklą Vladimire, dalyvaavo I pasaul. kare. 1918. XI. 10 savanoriu įstojo į Lietuvos kar. Už pasižymėjimą apdovanotas Vyčio kryžiumi. 1924 m. Briuselyje baigė karo akademiją. Lietuvoje buvo I ir II karinių apygardų štabų viršininkas, gen. štabo valdybos viršininkas, 1934 - 1937 m. karo atstovas Prancūzijoje, vėliau kariuomenės tiekimo viršininkas. Buvo pakeltas divizijos gen. 1932. I. 1. 1941 m. bolševikų suimtas ir išvežtas. Apie jo tolimesnį likimą žinių nėra.

(Tąsa sekančiame "Karyje")

SAVANORIO SŪNUS

(Tąsa iš Nr. 6)

Andrius Norimas

— Aš... nenorėčiau, kad jūs šiandien eitumėte namo...

Tuo metu Rasa įdėjo du mėsos gabalus į keptuvę ir virtuvėje pasklido čirškinamos mėgos garsas. O gal ji nenugirdo Kalniečio žodžių? Jis priėjo iš šono ir pažvelgė į jos akis. Rasai į jį dirstelėjus, jis nuleido žvilgsnį, tarsi uogiernę belaižant pagautas išdykėlis.

— Jūs man reikalinga... Man įdomu su jumis kalbėtis. Rimtai pasikalbėti...

— Nesirūpinkite tuo... O dabar — prašau prie stal!

Ji išvertė kepsnius į lėkštę ir nusinešė į valgomąjį. Jis paskui ją įkandin. Atsisėdo savo kėdėn, bet maisto nelietė.

— Prašau valgyti. Pirmiau sriubos. — Įpylė jo lėkštėn sriubos.

— Nevalgysiu! Turite atsinešti sau lėkštę ir įrankius. Aš noriu, kad jūs šiandien su manimi čia valgytumėte, o ne virtuvėje!

— Bet visada būdavo...

— Prašau neatsikalbinėti! Aš taip noriu. Ir prašau...

Pradžioje pradėjęs despotiškuoju pono tonu, bet baigė nuleisdamas iki nuolankaus prašymo. Ir viena, ir kita jis atliko itikinamai. Iš virtuvės Rasa atsinešė lėkštes ir įrankius. Atsisėjo priešais jį. Kadaisė viename filme ji buvo mačusi, o dabar pro akis praskrido vaizdas: turtinguose namuose prie ilgiausio stalo tolimiausiuose galuose sėdi vyras ir žmona. Kalniečio valgomas stalas normalaus didumo, tačiau vistiek ir čia juntamas turtingų namų šaltumas ir oficialumas.

— Ar negalėjote atsisėsti dar toliau?

— Nieko... mančia gerai...

Kurį laiką judu srėbė sriubą tylėdami. Jau baigdamas pakėlė galvą.

— Labai skanji! Labai mėgstu inkstelių sriubą!

— Jau esate man sakęs, tai šiandien ir pagaminau.

Toliau reikėjo valgyti mėsos kepsnį su bulvėmis ir daržovių mišraine. Jis jai mandagiai pasiūlė mėsos, paskui ir dubenis su priedais. Ėmė godžiai valgyti supjaustydamas peiliu. Paragavęs kepsnio, sumykė, reikšdamas pasitenkinimą skoniu.

— Mmm... labai skanu!

Ir vėl jo burna pilna. Staiga pašoko ir tebekramtydamas pribėgo prie bufeto stiklinėmis durelėmis. Atidaręs jas, išėmė ten išdidžiai stovinčią ropinę su degtine ir dvi taureles.

— Pamiršau atsipagiriojimo išgėrimą!

— Aš juk nepagirioju! Prašau man skiriamą stiklėlį padėti atgal.

— Kodėl? Argi su manim neišgersite nors vieno stiklelio?

— Nė vieno, nes aš iš viso negeriu alkoholio.

Jis pasižiūrėjo į ją tarsi ją būtų maru apkrėsta ar iš kitos planetos. Kiek patylėjęs pripylė abi taureles.

— Su manim turite išgerti! Nėra čia ko!

Jis stovėjo prieš ją pakėlęs taurę ir žiūrėjo žemyn, nes ji sėdėjo kėdėje. Rasa tik pakėlė sekundei akis ir tuoj vėl nuleido galvą.

— Jau sakiau, kad niekad gyvenime nesu gėrusi!

— — Aš jus prašau...

Kalniečio balse tartum maldavimas ir jis pasilenkė ties ją.

— Negaliu patikėti! tokia išdidžiai graži moteris visai negeria ir nerūko! Dėl rūkymo, tai tuščia jo... nes ir aš nejpratau... Bet gerti! Visi Lietuvos žmonės geria!

— Bet aš nesu "visi"!

— Žinojau Kaune tik vieną senutę... ji buvo, rodos adventistė... tai ji visai negėrė degtinės, nė lašo! Bet suprantama buvo, nes jos religija jai to neleido... O jūsų kokia religija?

— Kaip ir visų Lietuvoje...

— Ir aš katalikas... bent buvau... Bet gėriu, geriu ir turbūt visada gersiu! Na, į sveikatą!

Jis atkišo į ją savo ranką su stikleliu, kviesdamas išgėrimui.

— Negaišinkite laiko ir valgykite! Ataušusi mėsa neskani...

Tylomis Kalnietis atsisėdo kėdėn ir vienu mauku išgėręs susiraukė, skubiai pakabindamas ant šakutės mėsos kėsnį ir jį kramsnodamas. Po minutės metė šakutę ir nustūmė pustuštę lėkštę. Akyse žibėjo piktos liepsnelės, bet valdėsi sukąsdamas dantis.

— Jau neskanu! Tikrai viskas ataušo...

Atsikėlęs priėjo prie Rasos.

— Ar jau pavalgėte?

Ji nepakėlė akių ligi veido, švilgterėdama tik į jo chalata. Padėjo savo valgymo įrankius, nes įsidėtą mažą mėsos gabalėlį jau buvo suvalgiusi. Atsistojo ir atsirado visai šalia šeimininko. Jis paėmė jos ranką į savo delną, padėdamas atsistoti. Nepaleido ir jai atsistojus.

— Žiūrėkite man į akis! Ką jose matote?

Ji šyptelėjo. Nujautė prie ko jis lenkia.

— Matau dvi tamsias akis... daugiau nieko...

— Ar nematote jose jums pagarbos? Ar nematote pasigėrėjimo? Jose yra jau ir krislelis kaško šilto... O aš toks užimtas! Niekad negalėjau su jumis žmoniškai pasikalbėti...

Jis perėmė Rasos ranką savo kairiaja ranka, o dešiniąją apkabino per pečius, lyg ruošdamasis ją pabučiuoti Rasa žengė žingsnį atgal, bet ten kėdė, ir ji sukrito per kelius į ją. Lyg tuo pasinaudodamas, Kalnietis pasilenkė ir jau norėjo pabučiuoti, bet jis spėjo nusukti veidą. Ta pačia kryptimi pasisukusi kėdėje, atsikėlė jau už jos.

— Nereikia...

— Kodėl, Rasa? Jeigu jūs man pasiutiškai patinkat!

— Bet jūs man visiškai ne! Bučinyš yra abipusio jausmo reiškimas. Jeigu to nėra, tai jis tampa paprasta vagyste! O jūs juk nesat toks!

— Cha, cha... aš ne vagis? Juk aš įpratęs vogti! Juk aiškiai žinote, kad aš vagių statybinę medžiagą! Tai kodėl gi negalėčiau pavogti tokį malonų daiktą, tokį viliojantį pajutimą, kaip bučkį?

Ištiesė ranką, norėdama nuimti nuo stalo lėkštes, bet jis sugriebė paštaką ir godžiai įsisiurbė į ją prisitraukęs prie savęs. Paskui pakėlė į ją veidą.

— Aš nebenoriu vokti... Dabar aš prašau...

— Nebūkite vaikas, drauge Kalnietė... Jeigu nenustosite, tai aš mesiu tarnybą pas jus ir nebegrįžtamai išeisiu!

— Aš jus iš pirmo žvilgsnio pamilau! Ne jau jūs šito negalėjote pastebėti? Aš jus rimtai prašau — būkite mano žmona!

Šitokio prašymo Rasa visai nesitikėjo.

— Jūs turite žmoną! Dar šiandien sakėte, kad nesate dar išsiskyrę... Grįžkite pas ją!

— Jeigu ir norėčiau, tai neįmanoma! Ji nesutinka su mano įsitikinimais, o sūnus slapstosi miškuose su banditais...

— Man labai gaila, bet aš negaliu būti... lakintine...

— Lakintine? Ką tai reiškia?

— Manau, kad ir jūs žinote šio žodžio reikšmę...

— Bet vėliau aš viską sutvarkyčiau! Gausiu oficialų išsiskyrimą, o tada būsite mano teisėta žmona!

— Ne, drauge Kalnietė! Nei su viena, nei su kita sąlyga aš negaliu sutikti! Jeigu dalykai jau šitaip išvirto, tai aš nuo rytojauš nebeateinu pas jus dirbti.

Kalnietis nutilo ir piktai suspaudė lūpas. Tokio griežto jo meilės paneigimo didelis viršininkas nesitikėjo. Nebuvo į tai pratęs. Visada ir visos moterys jam buvo prieinamos ir visos jo norėjo. Jis gi kalba ne apie vieną nuotykį, o apie vedybas! Atsirado, mat, tokia, kuri visai nesizavi nei juo, nei jo padėtimi, nei jo turtais ar pažintimis komunistų valdžios viršūnėse. Čia kažkaip ne taip...

Rasa gi net susipurtė viduje, pagalvojusi, kad galėtų tapti šio pludungio ir girtuoklio žmona. Ji ėmė skubiai rinkti nuo stalo lėkštes. Bet Kalniečio balse jau kita gaida.

— Man keista, ponija Rasa! Visos moterys paprastai tik ir trokšta ištekėti! Jūsų vietoje kiekviena kristų man po kojomis ir dėkotų už tokią progą, jeigu nevartotume buržuazinio žodžio "malonė"...

— Mano pasaulėžiūra radikaliai skiriasi nuo jūsų!

Rasai tuos žodžius ištarus, Kalnietis neramiai pažvelgė į ją. Ilgai tyrinėjo jos veidą, ne visai gyslotas ir apgrubusias nuo darbo rankas ir visą jos, kaip jis pats vadino, "kunigaikštišką" stuomenį, tokį dailų ir beveik mergiškaus liekną. Palengva jo akyse augo apmaudingos žizilpos, o kumščiai gniaužėsi nagais į delnus. Jis pasivijo Rasą virtuvės tarpduryje su stirta lėkščių rankose. Sulaukė už rankos ir staigiu pasukimu atgrėžė į save. Iš lėkščių išbėro pora įrankių ir žvangėdami pragaišo kažkur pasienin.

— Lygiai šitaip pasakė mano žmona! "Mūsų pasaulėžiūros nesutinka!" Dabar matau, kokia jūsų pasaulėžiūra! Lygiai tokia pat buržuazinė ir reakcionieriška, kaip ir jos!

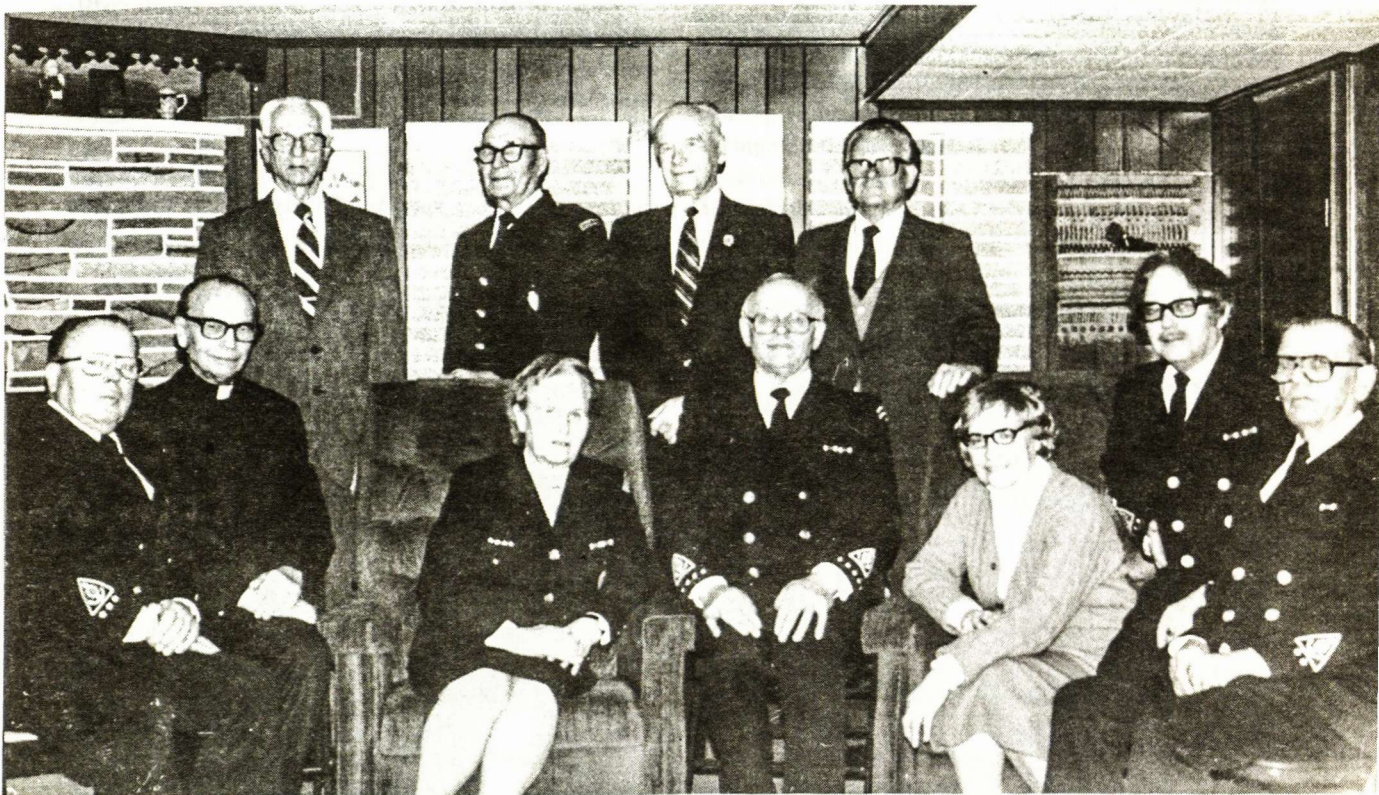
(Užbaigta sekančiame "Karyje")

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunelienė

531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siūsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

1987 - 1990 metų LŠST Centro valdyba: I-oje eilėje iš k., Bronius Valiukėnas — Jūrų šaulių vadovas, tėvas Jonas Borevičius, S.J. LŠST vyr. kapelionas, Anelė Kirvaitytė — Moterų vadovė, Mykolas Abarius — LŠST pirmininkas, Stefanija Kaunelienė — Tremties trimito redaktorė, Juozas Kinčius — Ūkio reikalų vadovas, Ba-

lys Telyčėnas — foto korespondentas. 2-je eilėje: Antanas Grinius — Spaudos informacijos vadovas, Matas Baukus — išdininkas, Vincas Tamošiūnas — I-asis vicepirmininkas, Stasys Sližys — Kultūros reikalų vadovas. Trūksta: Vinco Šiaučiulio — vicepirmininkas Kanadai ir Juozo Mikulio — vicepirmininkas Čikagai. Ntr. Balio Telyčėno

MIELOS SESĖS, BRANGŪS BROLIAI,

Jau senokai kreipiausi į Jus, norėdama pasidalinti mintimis su Jumis *Tremties trimito* reikalais.

Šiuo metu turime daug šaulių vienetų JAV, Kanadoj ir Australijoj. Vieni daliniai aktyvesni, gyvenanti, kiti mažiau padaro, bet pats faktas, kad tokia organizacija yra, kad ji dirba lietuvišką darbą, remia kitas organizacijas, gvildena mūsų gyvenimo problemas, yra labai svarbus. Gaila, šauliai veteranai, taip gražiai išėję nepriklausomoj Lietuvoj, viens po kito, nesulaukę laisvės Lietuvai, iškeliauja į amžinuosius namus, kiti, senatvės ar ligų kamuojami, pasidaro neaktyvūs. Jaunos jėgos jungiasi į jaunimo organizacijas. O vis dėlto Šaulių sąjunga labai labai ir šiuo metu reikalinga. Pažiūrėkime tik į Sąjungos ar atskirų dalinių išleistas knygas, Gustaičio Lietuvos žemėlapi ir Lietuvos herbus, į šaulių namus Čikagoje ir Pilėnų stovyklą Mančesteryje. Jei nebūtų išleistos tų leidinių, nebūtų tų Namų ir Pilėnų stovyklos, kas tai būtų padarę, kas būtų tą spragą užpildę?...

Šaulių finansinė parama lituanistinėms mokykloms, meniniams ansambliams, šokių grupėms yra sviri.

Tremties trimitas yra mūsų visų. Jis reikalingas Jūsų visų įnašo ir paramos. Jau daug buvusių *Tremties trimito* nuoširdžių bendradarbių iškeliauo ir nebegrįš. Ieškokime naujų, su naujom idėjom, naujomis jėgomis. Pavargo dalinių korespondentai. Sukraskime, Rašykime ir puoškime *Tremties trimitą* nuotraukomis. Dalinių vadovai pasirūpinkite surasti bendradarbių, gerų straipsnių.

Venkime kontraversinių straipsnių, nepagrįstų, dažnai sukeliančių erzelių. Jei turime vertingos archyvinės, dar nespausdintos medžiagos, įdomių nuotraukų — atsiųskime, praturtinkime savo skyrių.

Nepamirškime: be finansinės paramos ir aukų nebeišsilaiko mūsų spauda. Skaitykime ir remkime savo *Tremties trimitą* ir Karį!

Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos 1988-1989 metams išrinkta vadovybė: žiūr. iš kairės) stovi — V. Utara, B. Budraitis, G. Martinkienė, B. Petrauskas, V. Zinkus, J. Marus, N. Martinkus, J. Utrara ir A. Aleksandravičius.

Sėdi — jūr. kpt. g.j.š. B. Krištopaitis, U. Zinkienė, M. Gydienė, kuopos pirm. E. Vengianskas, G. Kuzmienė ir J. Janušauskas. Nuotr. A. Aleksandravičiaus

DETROITO ŠVYTURIO JŪRŲ Š. KP. DVASIOS VADAS KUN. KAZIMIERAS ŠIMAITIS ATŠVENTĖ KUNIGYSTĖS AUKSINĮ JUBILIEJŲ

Birželio 19 d. 10:30 v. r. Šv. Antano parapijos bažnyčioje aukėjo padėkos šv. mišias jubiliatas kun. Kazimieras Simaitis, koncelebravo Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas, buvęs Šv. Antano klebonas Vladas Stanevičius, Dievo Apvaizdos parapijos klebonas Viktoras Kriščiūnevičius, Šv. Petro parapijos klebonas kun. Kazimieras Butkus. Turiningą ir gražų pamokslą pasakė kun. V. Kriščiūnevičius, į kurį įjungė ir jubiliatu gyvenimo kelius. Skaitinius skaitė dr. Jonas Mikulionis, mišioms patarnavo Stasys Grigutis, auką nešė Juozas Kinčius ir Vytautas Valys, giedojo parapijos choras, vadovaujamas muz. St. Sližio. Visos giesmės skambėjo ypatingai gražiai. Choras nustebino svečius iš kitų parapijų.

Po mišių pagerbimas ir vaišės įvyko 2:35 v. p. p. Dievo Apvaizdos parapijos salėje. Pradėjo ir programą pravedė LŠST pirmininkas Mykolas Abarius. Prie garbės stalo buvo pakviesti: jubiliatas kun. Kazimieras Simaitis, kun. Viktoras Kriščiūnevičius, kun. Alfonsas Babonas, Kurai iš Windsoro ir Onutė Abarienė.

Maldą prieš vaišes sukalbėjo kun. Alfonsas Babonas. Buvo pakeltos šampano taurės ir sugiedota "valio, valio, ilgiausių metų, valio!"

Meninę programą pravedė Genutė Pakauskienė, Valė Tautkevičienė ir Ona Vindasienė, iš Windsor, padainavo tris dainas: Ramunėlė, Dzūkija ir Linas. Vėliau persirengusios jos suvaidino vaidelį: tremtinio poeto sielos pasikalbėjimą su šv. Petru. Taip, tikrai jos nustebino detroitieškus. Pasirodė, kad jos moka ne tik dainuoti, bet ir vaidinti.

Jubiliatą Kazimierą Simaitį žodžiu sveikino: kun. Alfonsas Babonas — Šv. Antano parapijos vardu, Juozas Kinčius — Švyturio j. šaulių kuopos vardu, Jonas Markus — Šv. Antano parapijos aukų rinkėjų vardu. Pranas Zarenka — šeimos, ateitininkų ir Dievo Apvaizdos parapijos vardu. Eduardas Milkus — St. Butkaus šaulių kuopos vardu, Č. Kuras Šv. Kazimiero parapijos vardu, Algis Zaparackas — Lietuvių melodijų vardu, Jonas Urbonas — Lietuvių Bendruomenės vardu, Mykolas Abarius — LŠST,

Onutės ir Sventickų vardu. Gale salės virš scenos kabėjo Mykolas Abariaus pieštas gražus užrašas: Sveikiname kunigą Kazimierą Simaitį, švenčiantį auksinį kunigystės jubiliejų (1938 - 1988).

Kun. Kazimieras Simanavičius gimė 1911 m. sausio mėn. 27 d. Antkalniškių kaime, Skirsnemunės parapijoje. Tėvai — Marijona Ambrutaitytė ir Kazimieras Simanavičiai. Gimnaziją baigęs Jurbarkė, įstojo į kunigų seminariją Kaune. Ją baigė 1938 m. Kunigu iššventintas 1938 m. birželio 11 d. Praniciją laikė 1938 m. birželio 26 d. Skirsnemunės bažnyčioje. Pastoracinį darbą dirbo Lietuvoje šešiose parapijose: Vepriuose, Vosyliškyje, Stakiuose, Kėdainiuose, Girkalnyje ir Pagiryje. Į Vokietiją pasitraukė 1944 m. spalio 7 d. Karui pasibaigus kapeilonavo tremtinių stovyklose ir lietuvių gimnazijoje Watenstedte. Išemigravo iš Oldenburgo, Vokietijoje. Į Detroitą atvažiavo 1951 m. gegužės mėn. 31 d. Pradžioje apie 2 mėnesius prisilaikė prie Šv. Petro lietuvių parapijos. Nuo 1951 m. rugpjūčio 7 d. buvo priimtas dirbti Šv. Antano parapijoje svečio teisėmis. Nesant klebonijoje vietos privačiai gyveno 10 metų (pas Ambrasus). Kun. W. Stanevičiui tapus klebonu, buvo priimtas į Šv. Antano parapiją vikaru ir pastačius kleboniją joje apgyvendintas. Nuo 1970 m. birželio 10 d. paskirtas administruoti Šv. Antano parapiją ir joje dirbo iki išjo į pensiją 1979 m. sausio 4 d.

Kun. K. Simaitis eilę metų dirbo lituanistinėje mokykloje, dėstydamas tikybą. Buvo paruošęs ir išleidęs Trumpą katekizmą. Apie metus laiko dirbo Baltic Melodies radijo valandėlėje. Paruošdavo religinių temų, turėjo gerą dikciją, gerai paruošdavo programas. Vienu metu buvo Detroito skautų dvasios vadas ir dar dabar yra Švyturio j. šaulių kuopos kapelions. Mirus Šv. Kazimiero parapijos klebonui kun. D. Lengvinui, Windsore, buvo pakviestas būti jos klebonu ir jau 6 metai kaip ten klebonauja, gyvendamas Detroitė.

Pagerbimas užbaigtas kun. K. Simaičio padėka.

A. Grinius

**Skaitydamos "Tremties trimitą", jausk pareigą paremti "Kario"
leidimą**

CROSSES IN THE ARCTIC

(A Lithuanian Woman Survives the Gulag)

1981 metais išleista Matildos Mėlienės knyga *Kryželiai Arktikoje*. Išleido LŠST Vytauto Didžiojo Rinktinė Čikagoje.

Stasio Butkaus kuopa Detroite ėmėsi iniciatyvos ją išleisti anglų kalba. Į anglų kalbą vertė Nijolė Belaškaitė Gražulienė. Užregistruota Kongreso Bibliotekos kataloge Nr. 86-063479. Spausdino Morkūno spaustuvė Čikagoj. Meninis apipavidalinimas menininko Petro Aleksos.

Savo įžanginiame žodyje autorė rašo: "Praleidusi daugiau kaip 15 metų kaip tremtinė krašte, kur nėra jokių žmoniškųjų teisių, bandžiau aprašyti dalelytę to begalinio siaubo, kurį išgyveno tie, kurie buvo išgabenti ten. Tačiau mūsų kančių niekas tikrai nesupras, kuris to neišgyveno. Nerandu žodžių, kada bandau išreikšti jausmus asmens, kuris gimė laisvas ir pateko į vergiją, suprasti, kad jį parduoda ir perka. Iš širdies gelmių trokštu, kad niekad ateityje žmonėms netektų išgyventi tokios būklės.

Tikiu, kad mano asmeniškai išgyvenimai pasitar-naus skaitytojams suprasti komunizmą, ypač JAV jaunimui, kuris pripratęs prie laisvės ir gero gyvenimo. Surašiau, ką aš pati mačiau, girdėjau ir pergyvenau. Aprašiau tik svarbiausius įvykius, nesileisdama į esminius įvykius ir detales, kad skaitytojui nenusibostų."

Matilda Mėlienė buvo suimta 1941 m. birželio 14 d. Ankstyvą rytą devyni NKVD kareiviai ir civilis žydas įsiveržė į Mėlinių butą, ieškodami jos vyro savanorio-kūrėjo, Lietuvos kariuomenės majoro, norėdami jį suimti. Ji spėjo savo vyrą paslėpti iš vakaro paruoštoj slėptuvėj. Neradę vyro, jie liepė jai pasirošti eiti su jais. Galvodama, kad ją gabena į kalėjimą, ji pasiėmė tik mažą lagaminėlį. Kareiviams leidus, ji savo buto raktą paliko pas patikimą kaimyną, kuriam paliko pinigų ir paprašė padėti jos vyrui pabėgti.

Pati, sunkvežimį apsupta ginkluotų kareivių, pradėjo virš 15 metų užtrukusį savo kryžiaus kelią.

Nesileisdama į smulkmenas, ji aprašo šurpią kelionę traukiniu, rūpestį vyro likimu, alkį, badą, žiaurų šaltį ir jausmą, kad nebesi žmogus, kad tave gali kolyti, niekinti, išnaudoti.

Skaitant autorės išgyvenimus, sunku suprasti, kaip ji — diplomatė teisininkė turėjo tiek daug dvasinių jėgų nepalūžti, parodyti pasipriešinimą akiplėšiškiems viršininkų reikalavimams. Kaip ji,

neįpratusi prie sunkių fizinių darbų, kentėdama badą ir antarktikinį šaltį, nors ir su pajrusia sveikata, išliko gyva.

Ji ne tik dvasiniai nepalūžo, bet nenustojo moteriško jautrumo, nenustojo mylėti kitus skriaudžiamuosius, savo pavyzdžiu skatino juos kentėti, bet likti žmonėmis. Jos meilė niekinamiems ir išnaudjamiems jakutams ir jų vaikams, kurie gyveno jos vadovaujamam bendrabuty.

Kai pagaliau po siaubingų daugiau kaip 15 metų kančių ir išgyvenimų gavo leidimą grįžti į Lietuvą, ji rado, kad ir jos brangioj tėvynėj viešpatauja tas pats komunizmas, baimė ir noras sulaukti laisvės dienų, noras vėl būti savarankiškiems ir nepriklausomiems.

Gavusi vyro iš JAV iškvieta, bandė gauti leidimą išvažiuoti. Po nepasisekusių bandymų, tik po vyro mirties gavo leidimą ir išvažiavo pas brolius į Čikagą. Savo mylimą vyrą ji matė paskutinį kartą 1941 metų birželio 14 dienos ankstyvą rytą, kai jis jos prikeltas iš miego bėgo į jos paruoštą slėptuvę...

Aprašydama savo pergyvenimus komunistiniam "roju", Mėlienė paliečia ir suomių tragediją, jakutų tautos genocidą. Ji paliečia viršininkų sukčiavimus; bendradarbių ašaras, mirus tautų žudikui Stalinui, tai buvo ne džiaugsmo ašaros, kad mirė žiaurusis 20 amžiaus despotas, bet ašaros, kad mirė jų "tėvas" Stalinas.

Tai ne pirmoji knyga apie šiauriųjų trėmimų nekaltas aukas, bet viena tų, kur labai kondensuotai, labai tiksliai pasakojami autorės pergyvenimai. Gal autorės profesija padėjo jai logiškai ir tiksliai atskleisti vaizdą po vaizdo. Gal jos profesinis pasiruošimas padėjo surašyti jai šį kaltinamąjį aktą komunizmui. Šią 80 puslapių, minkštais viršeliais knygą išleido Stasio Butkaus šaulių kuopa Detroite. Išlaidas apmokėjo iš kuopos garbės šaulio, tauraus patrioto Juozo Tamošiūno palikimo.

Leidėjų tikslas paskleisti šią knygelę plačiai tarp įtakingų amerikiečių, kad jie suprastų komunizmo grėsmę. Juk, nežiūrint "głosnost" politikos, nežiūrint Gorbačiovo "seksapilio", Gulages tebenėčia nekaltos aukos, psichiatrinėse ligoninėse chemikalais nuodijami tie, kurie bandė tarti teisybės žodį...

Nepriklausomoj Lietuvoj tautinės mažumos turėjo visas teises, jomis naudojosi, buvo mokomi

ir lavinami tautinių mažumų vaikai kartu su lietuvių vaikais, turėjo spaudos, tikėjimo ir asmens laisves, garantuojamas Nepriklausomos Lietuvos konstitucijos, todėl ypač skaudus kai kurių žydų skleidžiamos pasakos apie lietuvių žiaurumus žydams... Vokiečių okupacijos metu lietuviai slėpė žydų vaikus, pergyveno jų uždarymą į getą, jų vežimus į Vokietijos koncentracijos stovyklas... Nuo seniausių laikų lietuvių tauta buvo taiki, darbšti, artimą mylinti tauta, tuo tarpu kai komunistų okupuotoj Lietuvoj aukas žiauriai kankino ir žudė žydai prižiūrėtojai. Ar už tai galime kaltinti visą žydų tautą — ne. Tad nekaltinkite lietuvių tautos už okupantų įvykdytus nusikaltimus prieš žydų tautą! Vokiečių koncentracijos stovyklose buvo kankinami, nustojo sveikatos, mirė ir lietuviai. Buvo sušaudyti slėpę žydus.

Perskaitykime šią knygą *Crosses in the Arctic*, padovanokime ją kitataučiams ir tiems, kurie tiki, kad komunizmas pasikeitė.

Stasio Butkaus šaulių kuopos garbės šaulys Juozas Tamoliūnas, iš kurio pomirtinio palikimo lėšų išleista Matildos Méliénės knyga *Crosses in the Arctic*. Nuotr. Kazimiero Sragausko

PRISIMINTI MIRĘ IR ŽUVĘ LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJAI

St. Butkaus ir Švyturio jūrų šaulių kuopų kapeionai kun. Alfonsas Babonas ir kun. Kazimieras Simaitis gegužės 30 d. Šv. Antano parapijos bažnyčioje aukojo gedulingas Mišias už mirusius ir žuvusius Lietuvos laisvės kovotojus. Kun. Alfonsas Babonas pasakė jautrų pamokslą. Po mišių, susirinkus prie buvusio Šv. Antano parapijos klebono dr. kun. Igno Boreišio kapo Švento kapo kapinėse, kun. Alfonsas Babonas, dalyvaujant kun. Kazimierui Simaičiui, sukalbėjo liturgines maldas ir paskaitė pavardes St. Butkaus šaulių kuopos šaulių, kurie ilsisi šiose kapinėse. St. Butkaus šaulių kuopos pirmininkas Eduardas Milkus mirusiųjų prisiminimui tarė žodį, sugiedota "Lietuva brangi, mano tėvynė".

Po atliktų pamaldų prie dr. kun. Igno Boreišio kapo, buvo lankomi šaulių kapai, individualiai pasimelsta, įsmeigtos lietuviškos vėliavėlės ir padėtos gėlių puokštės. Tam daug pagelbėjo St. Butkaus šaulių kuopos kultūros vadovė Stefanija Kaunelienė ir valdybos narė Lidija Mingėlienė, nes jos geriausiai žino palaidotų šaulių kapų vietas, kurie yra išsimėtę po įvairias kapinių vietas.

Turbūt Detroito lietuvių kolonija yra vienintelė kuri nepasirūpino įsigyti savo kapinių ar bent nusi-pirkti atskirą sklypą, kuriose nors kapinėse. Dabar mirę Detroito lietuviai ilsisi ne tik įvairiose Švento

kapo kapinių vietose, bet ir kitose kapinėse: Alyvų kalno, Šv. Jadvygos, Woodmere, Woodlawn ir kitose.

A. Gr.

PATIKSLINIMAS

Kario 4 nr., korespondencijoje "Dešimts metų Lietuvių Kambariui Wayne valstybiniame universitete Detroit, Mi." turėjo būti: Detalėms pagaminti ir sumontuoti daug dirbo Jurgis Baublys ir Mykolas Abarius.

Inž. Jurgis Mikaila buvo kambario komiteto pirmininkas nuo 1973 - 1985 m. Jam vadovaujant darbams, kambarys buvo užbaigtas.

APIE ALYTAUS ŠAULIUS PAPILDO: V.NENORTAS

1. Esant Alytaus Šaulių Rinktinės vadu kpt. A. Petruškevičiui rinktinė turėjo orkestrą, kuris labai puikiai reikšėsi šaulių rinktinės pasirodymose-parengimuose, paraduose.

2. 1930 m. Aukštesniosios miškų mokyklos direktoriui prof. A. Rukuižai skatinant, buvo įsteigtas miškininkų mokomasis šaulių būrys. Tokio pobūdžio jis buvo vienintelis visoje Lietuvoje. Kodėl mokomasis? — Tuo laiku Aukšt. miškų mokyklos abiejuose kursuose buvo atsargos karininkai, kurie du kartus per savaitę vykdavo karinius apmokymus. Mok. šaulių būrys Alytuje šaulių paraduose pasirodydavo glaudžiose gretose su gražiomis dainomis.

1931.VII.5 Alytaus aukštesniosios miškų mokyklos mokamasis šaulių būrys. Viduryje sėdi direktoriaus prof. A. Rukuiža, jo kairėje būrio vadas ats. j. ltn. A. Maceika,

dešinėje būrio vado pavaduotojas j. ltn. Oskaras Frickis. Nuotrauką paskolino V. Nenortas.

OPERACIJA TP

(Iškarpėlė iš šių dienų gyvenimo okupuotoj Lietuvoj)

Kol buvau mažas, tualetiniu popierium (TP) namus aprūpindavo tėtė. Dabar šita pareiga atiteko man. Nelengva pareiga. Niekada nežinai, kada ir kur šitą deficitą parodys. Pajieškas organizavom labai rūpestingai ir iš anksto. Ir vieną dieną po langu tris kartus švilpteli Vytas. Aha, yra! Susuku Rimo telefoną. Šis paskambina Arūnui, tas dar toliau. O mudu su Vytu jau prie Šatrijos maisto parduotuvės. Čia, tiesiog aikštėje išverstas visas sunkvežimis didžiulių paketų su TP rulonais.

Krūva didelė, bet kiek žmonių! Pirkėjai nesismulkina, perka ne rulonais, ima po visą paketą. Kas pakelia, tai ir po du. Mes pakeltume, bet ar užteks?

Per minią grūdasi toks solidus dėdė, rankoje iškėlęs personalinio pensininko knygelę. Susimerkiam su Vytu — mėginsim prisigretinti.

— Čto dajut? My vom pamožom...

— Ne dajut, a pradajut! Jest dangi u vas? V očered!

Nepavyko. Veltui tik liežuvį laužėme. Tenka stoti į eilės galą. Taip, pinigų mes turime, bet raudonos knygelės tai ne...

Eilė trumpėja greitai, bet greitai tirpsta ir paketai. Mūsų daliai liko paskutinis ir tai subiręs. Susirenkam rulonus, pasidaliname po lygiai. Susiveriame ant špagato, persimetame per petį ir laimingi grįžtame namo.

Laiminngi tai nelabai. Viena, kad mums nejauku, kad nesutiktume savo klasės mergiūkščių. O šiaip praeiviai žiūri be pašaipos. Dargi su mažu pavydu. Ir kiekvienas klausia, kur gavome šitą lobį. iš pradžių atsakinėjome mandagiai, o paskui nusibodo.

— O kuda nesiote? — klausia toks skrybėlėtas pilietis.

— Iz chimčistkos! Vyčistili...

— Sumasšedzj!...

PAGARBA ISTORIKUI BRONIUI KVIKLIUI

Šiuo metu Čikagoje gyvenantis istorikas Bronius Kviklys užbaigė ir lietuvių tautai padovanojo didelės vertės istorines, kruopščiai paruoštas, gerai redaguotas, puikiai išleistas net septynias knygas *Lietuvos bažnyčios*. Paskutinioji tos didžiulės laidos knyga įrašyta kaip VI tomas, skirtas Kaišėdorių vyskupijai ir I-V tomų papildymai, atitaisymai. Gausiai iliustruotų *Lietuvos bažnyčių* numeracija lyg susimaišė dėl to, kad Vilniaus arkivyskupijai skirti du tomai, abu pažymėti numeriu 5.

Bronius Kviklys (g. 1913.XI.10 Utenos aps.) įvykdė beveik XX amžiaus stebuklą, nes sugebėjo suorganizuoti gerų talkininkų, įstengė surinkti gausybę dokumentų apie įvairias Lietuvoje pastatytas bažnyčias, koplyčias, maldyklas, visus tuos duomenis atidžiai suskirstė, suredagavo, sugebėjo išleisti, gerai vyko jų platinimas, paskleidimas plačiojoje visuomenėje. Tai milžiniškas darbas, juo labiau nuostabus, kad įvykdytas vieno Broniaus Kviklio sumanumo, darbštumo, nuostabios meilės lietuviškai istorijai dėka.

Knygas pradėjus išleisti — pirmasis tomas *Telšių vyskupijai* išspausdintas 1980 metais — įvairioje lietuvių raštijoje spausdinta vertingų pasisakymų — recenzijų, kas neabejotinai talkino knygų įsigijimui. Viena ar kita priekabinga nuomonė negalėjo pakentėti. Paskutiniajame VII-tame (6-tame) tome autorius vardina ir dėkoja recenzentams.

Nors Bronius Kviklys jau pagerbtas kai kurių lietuviškų organizacijų, sambūrių, bet jo pilnesnis ir tikresnis pagerbimas ir įvertinimas bus metų ir šimtmečių eigoje — mokslininkams, rašto ir bažnyčios žmonėms, naudojantis jo knygomis, jas cituojant. Be Broniaus Kviklio paruoštų *Lietuvos bažnyčios* knygų negalės būti objektyvesnio studijinio rašto ar veikalų apie tos srities bažnyčias.

Taip pat reikia stebėtis nepaprastai greitai autoriaus darbu, nes visi dideli

Bronius Kviklys

Lietuvos bažnyčių tomai pradėti spausdinti 1980 m., baigti 1988 metais. M. Morkūno spaustuvė Čikagoje, pasigėrėtinai atlikusi spausdinimo užduotį, irgi padarė "virš savo jėgų", nes jie eilei knygų duoda "poilsio, pagulėjimo" varžtelius. Beveik stebuklas...

Taip pat prisimintinas kitas milžiniškas, labai kruopštus, išliekantis Broniaus Kviklio istorinis darbas: keturiuose didžiuliuose tomuose, gausiai iliustruota, *Mūsų Lietuva*. Jos I t. išspausdintas 1964 m. Bostone, 752 psl. Ketvirtas *Mūsų Lietuvos* tomas 1968 m., 816 psl. Ir vėl reikia stebėtis autoriaus nepaprastu sugebėjimu surinkti beveik neįmanomus gauti duomenis, gausybę nuotraukų, pajvairinti švariais žemėlapiams, ir nuostabiai greitai išleisti, tuo atveju Lietuvių enciklopedija Juozo Kapočiaus asmenyje. Istorikai, rašantieji apie lietuviškas vietas, gyvenvietes turės naudotis Br. Kviklio *Mūsų Lietuva*, jei norės paruošti rimtą veikalą.

Bronius Kviklys yra surinkęs, su-

kaupęs didžiulį archyvą, kuriame gausybė vertingos lituanistikos plačiąja prasme. Daugiau negu nesusipratimas Bronių Kviklį įrašyti Lietuvių Enciklopedijos tomuose (Bostone) vien kaip žurnalistą. Jei tuo laiku jis buvo vienas iš *Draugo* dienraščio redaktorių, rašė ir teberašo puikius, atidžiai paruoštus vedamuosius, tai dėl to nėra jokio reikalo atimti istoriko titulą. Manau, Br. Kviklys, paprašytas, enciklopedijos redakcijai suteikė apie save duomenis, o tituluoto redaktorai ar redaktoriai. Jis ne vien žurnalistas, bet ir istorikas, kultūrininkas, mokslinių knygų autorius.

Žinant Broniaus Kviklio nepaprastą darbštumą, tikėtina, jis dar ką nors didelio, vertingo paruoš, sugebės išspausdinti. Tokie asmenys kaip Bronius Kviklys yra istorinė amžiaus dovana lietuvių tautai. Mano nuoširdi pagarba Broniui Kvikliui.

Algirdas Gustaitis

P. LIZDEIKA

(Eilėraštis iš okupuotos Lietuvos)

Ką vėjas šiandien šnabžda rudens lapuos?

*Kokią svajonę šlama man beržai?
Ir ką man tavo akys sako?
Sapnus manus nusineša miškai...*

*Kodėl šiandien tavėje liūdesys
Surado savo būstą šventą?
Many — minčių beribis gaudesys,
Ar dar ilgai kankintis mudviem
lemta...*

*Gyvenimas — akimirka, kai
džiaugsmo per kraštus,
Kada kančia jis, begalybė metų,
Suspėk skaičiuot vis krentančius
lapus,
ant rudeninio šlapio tako...*

*Tu pasakyk, jei myli,
Tai ir kančia — saldesnė net už
medų...*

LIETUVOS PRADŽIAI 1500 METŲ

ALGIRDAS GUSTAITIS

Kada pradėtas organizuotas lietuvių tautos gyvenimas? Tiksliai į klausimą keblu atsakyti. Aišku, prieš Mindaugui apsikrikštijant Lietuvos karaliumi turėjo būti gerai veikianti tautinė, panašiai galvojančių, žmonių masė, kuri tokiam sumanymui pritarė, kitaip nebūtų pavykę. Žinome, kad ne visada lietuvių tautai turėjusias priklausyti žemes suvienijo, už jų liko prūsai, kuršiai, latviai ir kiti.

Iki atsiras pilnesnių, senesnių duomenų, dirstelkime į prūsų kraštą. Prūsai, kaip žinome yra lietuvių tautos dalis, kitų vadinama lietuvių tautos gentimi.

Martynas Anysas, Senprūsių (Pruthenorum gentes) kovos dėl laisvės su Vokiečių riterių ordinu nuo 1230 iki 1288 metų, Chicago, 1968, pradeda nuo senesnių laikų:

“Kai 6-me šimtetyje arba kiek anksčiau senprūsių giminės buvusios prispaustos savo pietinių kaimynų mazoviečių,^x jos nutarusios kraštui ginti išsirinkti vadą, kuriam turėjusios paklusti visos giminės. Tuomet ten gyvenusiu du broliu Vaidevutis (Woidewuto) ir Prutenis (Brudeno-Prutenos), kuriedu pasižymėjusiu krašto gyventojų tarpe drąsa ir išmintimi. Vienbalsiai buvęs išrinktas Prutenis jų karaliumi, bet jis atsiskęs šias pareigas priimti, nes norėjęs užsiimti tik tarnyba dievams. Jam pritariant buvęs išrinktas karaliumi jo brolis Vaidevutis, o Prutenis, kaip dievų valios skelbėjas, gavęs krivės pareigas”. (17 psl.).

Mozoviečiai (mozūrai) puolę prūsus, pagrobę daug jaunų vyrų, išsivedę gyvulių ir kitko.

“Norėdamas šį smūgį išlyginti, Vaidevutis sudaręs kariuomenę iš savo krašto gyventojų ir iš nelaisvės pabėgusių prūsų. Iš sugrįžusių belaisvių sužinojęs apie priešų apsiginklavimą ir kovos būdą. Atitinkamai pasiruošę ir dievams paaukoję, prutenai traukė į Mazoviją. Kadangi šį kartą

ginklai ir karinis apmokymas buvęs lygus priešams, mazoviečiai buvę sumušti ir kartu žuvę jų kuniškaiškis”.¹⁹

Kad Prutenis (Barutenis) ir Vaidevutis nebuvo išsigalvoti vardai, skaitome daug kur. Štai Petri de Dusburg (Petras Dusburgietis) savo raštuose, kurių vertimas bei komentarai 1985 m. išleisti Vilniuje (Chronica Terrae Prussiae — Prūsijos žemės kronika), 362 p.:

“Iki kryžiuotiškojo laikotarpio prūsų paprotinėje teisėje (Brutenio - Vaidevučio įstatyme) egzistavusi sunki bausmė — už pasikėsinimą prieš moterį žmogus buvęs deginamas gyvas; paprotinė teisė leidusi šeimos galvai sudeginti ligotus šeimos narius, taip pat pačiam susideginti, sudeginti nesergantį savo vaiką ar tarną, jei tai daroma dievų garbei. Šis iš pirmą kartą bendruomenės laikų likęs paprotys buvo žinomas ir kitoms tautoms”.

Laisvojoje Lietuvoje Nr. 9, 1968. V. 9 d. buvo išspausdintas toksai rašinėlis:

LIETUVOS PRADŽIA ŽINOMA NUO 521 METŲ

Savo įdomiose “Grynose mintyse” nepažįstamas Galvainis LL nr. 7 (1024) rašo, kad Lietuvos valstybės pradžios ieškotina 1009 metais.

Man atrodo, kad jos ieškotina 521-se metuose, kaip prūsų valdovu buvo išrinktas Vaidevutis. Apie tai rašė net svetimieji istorikai Erasmus Stella, S. Gronau, L. David, Strykowski ir kt.

Tuo reikalu reikšmingas A. Sasnos straipsnis buvo paskelbtas Europos Lietuvio Nr. 47 (89), 1967 m. Jį ištiesai persispausdino Naujienų antroji dalis.

Apie tai galima pasiskaityti Lietuvių enciklopedijos XXIV t. 170 psl. ir LE XXV t. 504 psl.

Jei bus nutarta Lietuvos pradžią laikyti nuo 521 metų (prūsai yra lietuvių tautos dalis), tai dabar jau būtų 1447-tieji Lietuvos valstybės metai ir reikėtų rimtai ruošti Lietuvos 1500 šventei.

P. Jovaiša

Ar į minėtą kvietimą—kreipimąsi buvo atsiliepta?

Rusų okupuoti lietuviai taip primena *Lietuviškos tarybinės enciklopedijos* XI t., 621 p., Vilnius, 1983:

VAIDEVUČIO IR BRUTĖNO ĮSTAATYMAI, legendinių VI a. prūsų karaliaus (karo vado) Vaidevučio (Videvučio) ir jo brolio vyriausiojo žynio (krivių krivaičio) Brutenio (Prutenio) įstatymai. Pateikiami vok. autorių Erazmo Stelos, S. Grunau ir L. Davido veikaluose. Erazmas Stela pateikė legendą, kad alanas Vaidevutis (Viduutus) Prūsijos gyventojų borusų buvęs išrinktas karaliumi ir davęs jiems įstatymus. Grunau ir Dovidas pateikė išsamesnę ir modifikuotą legendą apie Vaidevutį (Widewuto) ir Brutenį (Bruteno) ir jų įstatymus. Pasak Grunau▲ buvę duoti prūsams, susirinkusiems prie Balgos pilies. Per M. Strijkovski ir A. Kojelavičių legenda pateko į XIX a. — XX a. pr. romantinę Lietuvos istoriografiją.▲ autentiškumas neišaiškintas. Kai kurie tyrinėtojai Vaidevutį ir Brutenį laiko prūsų mitų kultūriniais herojais.

Minėtos vok. kronikos teigia kad Vaidevučio ir Brutenio valdomame krašte pagal šiuos įstatymus buvo tvarkomi visuomeniniai ir šeimos santykiai, nustatytos bausmės (dažniausiai mirties) už kai kuriuos nusikaltimus. Mirties bausmė numatyta už žmogaus nužudymą (taikoma, atsižvelgiant į nužudytojo artimųjų artimųjų valių,) už trečia vagystę, atiduodant vagį suėsti šunimis, už išžaginimą, nusikaltėlių sudeginant. Jei nusikaltėlis neveda nukentėjusios arba jau yra vedęs ir jei ji mirties

baumės jam nori; ▲ nustatė visų Prūsijos laisvųjų gyventojų teis. lygybę, uždraudė be sutarties jėga versti žmones dirbti kitų naudai, bajorystė (kilmingumas) buvo pripažįstama vikriems raiteliams ▲ draudė nevaržomą lytinį santykiavimą, vyrui leista turėti iki 3 žmonių (pirmoji turėjo būti vietinė, kitos — svetimšalės vergės). Šiais įstatymais įtvirtintas vyriausiųjų dievų Perkūno, Pikulo (Patulo) ir Patrimpo kultas pagal juos įrengta visai Prūsijai viena šventovė — Romuva.

Atrodo, toji prūsų senovė leidžiama priminti sovietinėje Lietuvoje, nes *Tarybų Lietuvos enciklopedija* III t., 461 p., Vilnius, 1987, nurodo dar neišspausdinto ketvirto tomo antraštę: *Pručenis*, prūsų kultūrinis herojus.

Zenono Ivinskio, Rinktinių raštų II t., 414 p., Roma, 1986 (red. Paulius Jatulis), skaitome:

Pručenis, legendinis prūsų krivių krivaitis, kuris ten buvęs monarchinės valdžios įkvėpėjas. Prutenis esą gyvenęs VI a. po Kr. Jis kartą sukvietęs žmones ir juos įtikinęs, kad jie turėtų liautis vaidytis ir gyventų vienybėje. O kad nuo priešų (mozūrų) galėtų apsiginti, jie turį sau išrinkti vieną valdovą — karalių. Ir bitės teturinčios tik vieną visas jas valdantį bitiną. Žmonės paklusę ir norėję valdovų išrinkti patį Prutenį, bet šis nesutikęs dėl savo aukštų pareigų tikėjimo srityje. Prūsų valdovu — karo vadu Prutenio patarimu buvęs išrinktas jo jaunesnysis brolis Vaidevutis. Pagal S. Grunau kroniką, tai įvykę 521. Pats būdamas vyriausiuoju dvasininku, Prutenis sutvarkęs dievų garbinimą ir Nadruvoje pastatęs Romuvą su garsiąja dievų trijule. Po dvejų metų (523) Prutenis įvedęs tikrą teokratiją, išleisdamas religinio pobūdžio įstatymus, kurių pirmasis skelbė: 'Mes norime, kad niekas nesikreiptų į mūsų dievus be krivių krivaičio. Niekas neturi jokio dievo gabenti iš svetimų kraštų į mūsų žemę'. Toliau nurodoma, kad vyriausiuoju krašto viešpačiu turi

būti krivių krivaitis ir jo įpėdiniai, kuriuos duos dievai ir kuriuos vaidilučiai išrinks Rokaičiuose. Daugelis įstatymų tvarko šeimos gyvenimą, leidžiantį vyrui turėti tik tris žmonas'. Pagaliau Prutenis nustatęs, kad kilminguoju turi būti laikomas tas, kuris pasirodys greitesnis ir apskresnis su savuoju žirgu. Prutenis buvęs broliui Vaidevučiui patarėju, kuris išmintingai valdęs. Jiedu abu amžiaus gale (573) žmonių akivaizdoje dievams ant laužo susideginę. Prūsai ėmę jiedu dievais laikyti. Visą tą Prutenio istoriją apie monarchinės valdžios kilmę Prūsiose yra padavęs Erasmus Stella. Ji dar labiau išpuošta pas S. Grunau, kuriuo naudojosi ir L. Daviud. Lietuvoje nuo seno Prutenį ir Vaidevutį išpopuliarino įsakmiai Stellą minėdamas, M. Strykowski. Apie Prutenį iar jo brolių tačiau nieko nežino Lietuvas Metraštis. Iš M. Strykowskio Prutenio ir Vaidevučio istorija pateko į XIX a. romantikų — Lietuvos istorikų raštus. Ją uoliai kartojo iki I pas. karo ir Lietuvos istorijos vadovėliai (Maironis — ³1906 27; Pranas — 1915 ir kiti). a Autentiški šaltiniai apie Prutenį nieko negali pasakyti. Prutenio vardas (šaltiniuose Prutenus, Brutenus) greičiausiai yra dirbtinai sudarytas lotyniškos prūsų vardo lyties P r u t e n i.

Gražiai skamba pageidavimas turėti autentiškų šaltinių. Jei per ištįsą šimtmečių eilę jų daugiau nerasta, tai ar kada nors ateityje bus pakloti neabejotini duomenys? Kaip tokius surasti, jei net vos prieš keletą dešimtųjų metų įvykiai taip nuslepiami, sumaišomi, kad gali suklaidinti ieškanečius autentiškų šaltinių. Tai žinome iš nesenos lietuvių tautos istorijos, netgi Antrojo pasaulinio karo metu ar tuojau po jo.

Kartais remiamasi vieninteliu raštu, kartais tik atpasakojimu. Dabar nebus lengva užtikti raštų iš VI a., ar pakloti Prutenio, Vaidevučio dantų fotografijas, kitokias jų asmenų charakteristikas, veiklos liudininkų aprašymus. Senąją lietuvių tautos praeitį nutylėti dėl to, kad norėtusi

daugiau "šaltinių", kažin ar verta pagirti. Tolygiai jau ne kartą patirta: nutylima, fantazijomis, legendomis, išgalvonėmis apšaukiami lietuvių tautai svarbūs svetimųjų (ne tik savųjų) pranešimai, bet iškeliamas, garsinama daugybė svetimųjų (ir savųjų) paskelbtų blogų žinių apie senuosius lietuvius, lietuviškas gentis, ar lietuvių platesne prasme.

Todėl nebus nusižengta istorinei tiesai teigiant lietuvių tautos (lietuviškos genties) pradžią išvesti nuo 521 metų. Suniekinti labai lengva. Dar lengviau lietuvių tautos gyvenimui teduoti 700 metų, kaip net knygoje (nelaimė anglų kalba!) garsinama. Juk reikia pataikauti svetimiesiems, negalima pyktis su kitų šalių mokslininkais...

^xLietuviai dažniau sako **Mozūrija**, **mozūrai**, lenk. Mazowsze, vok. Masuren. Jie gyveno pietinėje Prūsijos (Rytprūsijų) dalyje ir gerokai į rytus. Mozūrai yra lenkų tautos gentis.

(žiūrėk žemėlapy psl. 304)

P. LIZDEIKA

(Eilėraštis iš okupuotos Lietuvos)

*Aš nežinau, kas bus rytoj,
Aš nežinau, kas bus už metų.
Šiandien tave myliu gyvenimo kovoj,
Tikiu tavim, širdis tava mane
suprato...*

*Supranta ji mane ir mano kančių.
Atjaučia, kada skausmo kupina,
Ji myli, džiugina, kada pikta —
nekenčia,
Ji tyro džiaugsmo, laimės sklidina.*

*Kentėt tava širdis išmoko,
Kentėti išmintingai, kantriai ir
švelniai,
Pažvelk, sode jau obuoliai numoko,
Ir paukščiai išskrenda, splasrnais
mojuodami liūdnam.*

*Jie išskrenda, mes pasiliekam.
Vienas be kito mes negalim, argi ne?*

PILĖNŲ STOVYKLOS VASAROS SEZONO ATIDARYMAS

“Švyturio” jūrų šaulių kuopos Pilėnų stovyklos atidarymas įvyko gegužės 22 d. Atidarymas buvo sėkmingas ir sklandžiai pravestas. Diena buvo labai graži ir į atidarymą atvyko svečių iš arti ir toli. Sesės ir broliai šauliai šiam atidarymui buvo gerai pasiruošę. Moterų vadovės Onos Selenienės vadovaujamos: Grace Valiukėnienė, Salomėja Gri-gaitienė, Sofija Sirutienė, Stefanija Telyčėnienė, Liūda Macionienė ir Marija Želvienė visus atvykusius nuoširdžiai priėmė ir pavaišino. Algis Macionis ir Balys Telyčėnas turėjo užtektinai šalto gėrimo ir visi lengvai galėjo pasinaudoti jų patarnavimu. Įvykę Dievo Apvaizdos parapijoje trys renginiai — Žiburio lituanistinės mokyklos mokslo metų užbaigimas, LFCU Kasa metinis narių susirinkimas ir skautų akademikų Detroito skyriaus sueiga — šiek tiek jautėsi ir Pilėnų stovyklos atidaryme. Moterų

vadovės Onos Selenienės pasakymu, jos turėjo maisto pasigaminusios didesniai skaičiui, negu kad atvyko.

Juozas Kinčius, Vladė Šiurkienė ir Teresė Tupcinskaitė pravedė dovanų paskirstymą. Buvo išdalinta daugiau negu 20 įvairių dovanų.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas padėkojo moterų vadovei Onai Selenienei ir jos talkininkėms už maisto pagaminimą ir svečių aptarnavimą, svečiams už įteiktas dovanas ir aukas stovyklos išlaikymui, paskaitydamas aukojusiųjų pavardes ir svečiams už gausų atsilankymą.

Išdalinus dovanas, atvykusieji susėdę prie stalų vaišinosi, šnekučia-vosi ir sprendė įvairias gyvenimo proble-mas, kurių šiais metais gan daug yra. Grojo muzika: vieni klausėsi, o kai kas ir šoko. Stovykla žvairi, žydi įvairios gėlės, aukštai iškeltos plevėsuoja dvi vėliavos — Amerikos ir Lietuvos, toliau už jų ant kalniuko

stovi gražus žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklas. Visur jauku ir gražu. Čia mūsų žemė, čia mūsų maža Lietuva!

A. Gr.

(Atkelta iš psl. 307)

somą Lietuvą, kokia nurodyta Lietuvos šaulių sąjungos tremtyje ir Lietuvių istorijos draugijos 1982 metais išleistame Lietuvos žemėlapyje. To žemėlapiu aiškinimams Algirdas Gustaitis parengė knygą, kurią 1983 m. išleido LŠST pavadinimu **Tikroji Lietuva**.

“Karys” karts nuo karto spausdins labai sumažinto formato minėtą Lietuvos žemėlapi. Visus skaitytojus, geros valios lietuvius kviečiame naudotis tokiais Lietuvos žemėlapiais (didėsnio formato), juos įvesti į lituanistinės mokyklos, jais naudotis politinėje veikloje, savęs susižinojimui.

ST. PETERSBURG, FL.

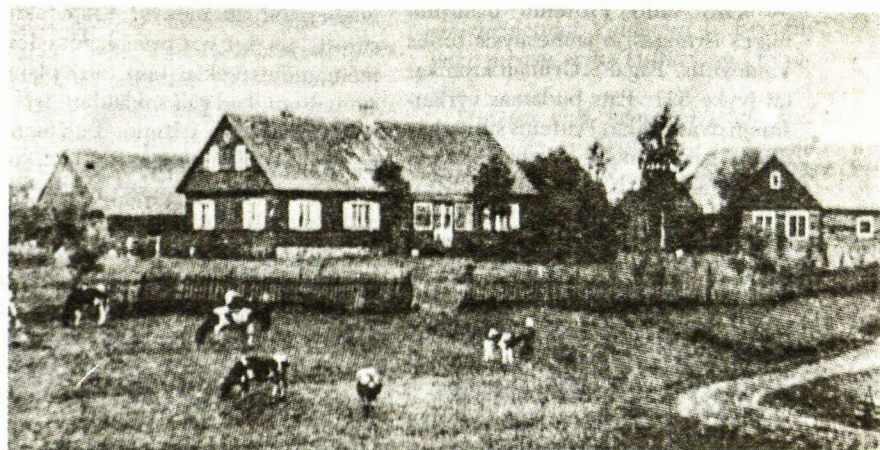
Romo Kalantos Šaulių kuopos nariai suaukojo pinigų ir nupirko 56 knygas *Soviet Genocide in Lithuania* anglų kalba. Autorius dr. Joseph Pajajus. Kuopos nariai šias knygas paaukojo įvairioms universitetų ir kitoms bibliotekoms. Tikslas — Amerikos žmones supažindinti apie Rusijos baisiuosius žiaurumus ir nekaltų žmonių žudymus okupavus Lietuvą. Stambiausi aukotojai šioms knygoms nupirkti: Gražina Jasinskienė (\$132.00), Augustinas Paulionis (\$110.00), Brigita Tamošiūnienė (\$50.00), kun. J. Gasiūnas (\$32.00) ir kiti nariai mažesnėmis sumomis. Šių knygų išplatavimo komitetą sudarė Antanas Gudonis, Augustinas Paulionis ir Kazimieras Urbšaitis. Knygos išsiuntinės Floridos, New Jersey ir

Illinois universitetų bibliotekoms ir Floridos įvairiom bibliotekoms.

Jau gaunama padėkos laišku už šias knygas. Būtų gražu, kad ir kitos įvai-

rios organizacijos pasektų Romo Kalantos Šaulių kuopos narių pavyzdžiu.

Antanas Gudonis

Lietuvos ūkininko sodyba nepriklausomybės metais

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

A. A. LIETUVOS KARIUI, SAVANORIUI KURĖJUI, PULKININKUI LTN. JUOZUI ANDRIUI

Šiomis dienomis Los Angeles lietuvių kolonija liūdi, netekusi vieno žymaus lietuvio kario veterano, Lietuvos laisvės kovų dalyvio, savanorio kūrėjo pulkininko ltn. Juozo Andriaus.

Velionis buvo aukštaitis, panevežietis, gimęs 1900 m. sausio 1 d. Panevėžyje. 1919 metais baigė Liet. karo mokyklos pirmąją karininkų laidą ir aktyviai dalyvavo kovose su Lietuvos priešais.

Laisvės kovoms apimus, 1931 m. velionis įstojo į Aukštųjų karininkų kursų topografijos skyrių, kurį sėkmingai baigęs, 1934 metais buvo paskirtas Lietuvos karo mokyklon topografijos lektoriumi. Nepriklausomoje Lietuvoje eilę metų dirbo trianuliacijos darbus ir gamino įvairios paskirties Lietuvos žemėlapius.

Lietuvos kariuomenės štabo IV skyriuje ėjo Nuotraukų dalies vedėjo pareigas. Už nuopelnus buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo IV laipsnio ordinu, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu ir Nepriklausomybės medaliu.

Naujosios ir senosios Lietuvos kartografinės klausimais daug yra rašęs *Karo Archyve*, *Lietuvos Aide*, *Karyje*, *Trimite* ir kt. Paskutiniu laiku užbaigė ir išleido didelio formato Lietuvos politinį ir mokykloms skirtą žemėlapi, kuris plačiai yra naudojamas mūsų mokyklose ir privačiame gyvenime.

Plk. J. Andrius kruopščiai ilgas va-

Plk. ltn. Juozas Andrius

landas dirbdamas prie žemėlapių, susirgo cukrine liga ir nuo stokos judesių gangrenavo abi kojas, kurias teko amputuoti. Dėl tos pačios priežasties velionis neteko ir regėjimo. Tokioje būklėje, žmonos Onutės slaugomas ir prižiūrimas, iškentėjo ištisus 10 metų.

Los Angeles lietuviai jautriai pergyveno velionies a. a. Juozo Andriaus mirtį, netekdami mokslo žmogaus, gabaus visuomenininko ir tauraus lietuvio.

Velionis visados mėgo žmones ir priklausė eilei įvairių organizacijų ir draugijų. Velionis, kaip karys-vetera-

nas, visą laiką priklausė Lietuvos karių veteranų sąjungai — Ramovė ir, gyvendams Los Angeles, ne kartą buvo vietos ramovėnų skyriaus valdybos pirmininku.

Velionis mirė š. m. liepos 7 dieną, 9 val. vakare sulaukęs 88 metų amžiaus.

Jo kūnas buvo pagarbiai pašarvotas vietos Šv. Kazimiero šventovėje ir iš ten palydėtas į Šv. Kryžiaus kapines. Ramovėnų sargyba ir gausus būrys palydovų atidavė velioniui paskutinę pagarbą. Religines apeigas bažnyčioje ir kapuose celebravo kun. prelatas Vincentas Bartuška.

Visuomenės vardu jautriais žodžiais atsisveikino ir pareiškė užuojautą velionies našlei ir giminėms Vladas Šimoliūnas, Bernardas Brazdžionis ir Aldona Audronienė.

Laidojimo apeigos buvo baigtos giesme Marija, Marija ir Lietuvos himnu.

Taip su giliu liūdėsiu širdyse palaidojom dar vieną savo tautietį — istorinę asmenybę, kuris savo darbo kraičiu liks mums brangus visada.

Tepriglaudžia Viešpats Jo sielą!

VI. Š.

GRAŽIAI PALAIDOTAS SU GIEMĖMIS KPT. JONAS JANKUS

Š. m. birželio 3-čios dienos vakare, apie 10 val., širdies priepuolio ištiktas, mirė Lietuvos kariuomenės savanoris kūrėjas ir Klaipėdos krašto atvadavimo dalyvis kapitonas Jonas Jankus. Palaidotas birželio 7 d. iš Apreiškimo parapijos šventovės Cypress Hills kapinėse, N.Y.

Velionis buvo gimęs 1899 m. gruodžio 13 d. Budriuose, Garliavos vls. Besiorganizuojant Lietuvos kariuomenei, savanoriškai ryžosi ginti Lietuvos laisvę, buvo priimtas į Karo mokyklos pirmąją laidą, kurią baigęs ilgesnį laiką kovėsi lenkų fronte. Du kartus buvo patekęs į lenkų nelaisvę, bet jam laimingai pavyko pabėgti. Jis dalyvavo ir Klaipėdos atvadavimo žygyje. Nepriklausomybės metais tarnavo kariuomenės įstaigose. Būdamas Kretingos komendantūroje, dėstė karinį parengimą Kretingos gimnazijoje. Buvo apdovanotas D. L. K. Gedimino 4-jo laipsnio ordinu, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu, Nepriklausomybės medaliu ir Latvijos nepriklausomybės medaliu.

1944 metais pasitraukęs į Vokietiją, pergyvenęs DP stovyklų vargus, atvyko į JAV ir apsigyveno Niujorke. Pastaraisiais metais gyveno Woodhavene pas šaulį K. Bačauską.

Jis nebuvo atsiskyres nuo lietuviškojo gyvenimo srovės — jungėsi į organizacinę veiklą, priklausydamas organizacijom ir ypatingai daug laiko

A. a. savanoris - kūrėjas kpt. Jonas Jankus

skirdamas dainai. Jau Vokietijoje būdamas priklausė "Dainavos" ansambliui, o čia, Niujorke, visą laiką dainavo "Perkūno" vyrų chore.

Įsisteigus ramovėnų skyriui, aktyviai dalyvavo jo veikloje: sk. valdyboje buvo sekretorius ar revizijos komisijos narys. Daug metų gelbėjo NY Balso skyriaus darbams. Dosniai rėmė lietuvišką spaudą ir lietuvių parapiją. Tai buvo visur kukli, pasiaukojanti, darbšti Lietuvos laukų bitelė. Darbuose niujorkiečiai tavęs, kuklusis Jonai, pasiges, o maldose visada prisimins.

METAI NUO J. LTN. JONO LEBEDŽIŪNO MIRTIES

Praeitų metų spalio mėn. 18 d. "Tėviškės žiburių" 42 numeryje (Toronto skiltyje) tilpo žinia:

"Dvidešimtosios Karo mokyklos laidos karininkas Jonas Lebedžiūnas, gavęs širdies priepuolį, apie metus išbuvo Fairview Nursing Home; vėliau, pasikartojus priepuoliui, buvo perkeltas į Daktarų ligoninę, kur po kelių savaičių 1987 m. liepos 24 d. mirė. Palaidotas Mount Pleasant kapinėse. K.L."

Tai ir viskas... Net ir pasiteiravus tos pačios laidos mokslo draugų, ne daug kas daugiau apie jį buvo sužinota. Ir Kanados valdžios įstaigos, nesant artimų giminių, atsisakė ką nors daugiau apie jį pasakyti, išskyrus gimimo datą.

Jonas Lebedinskas-Lebedžiūnas gimė 1914 m. vasario mėn. 2 d. Artėjus laikui atlikti karinę prievolę, jis pasirinko artileriją. Pamėgęs karinius mokslus ir jau užsitarnavęs grandinio laipsnį, jis apsisprendė toliau juos tęsti P.L.P. karo mokykloje Kaune. 1936 metų rudenį priimtas į 2-tą kadro kuopą ir pagal naująją 3 metų mokymo programą tų pačių metų spalio mėn. 20 d. (po 2 sav. atostogų) jau su kariūnais kandidatais vėl buvo išsiųstas į Kėdainiuose stovinčio 2-jo artilerijos pulko mokomąją bateriją atlikti 9 mėn. stažą.

Kariūnams kandidatams grįžus į Karo mokyklą, 2-oji kadro kuopa 1937.11.23 buvo pervesta į antrąjį kursą, o baigusieji aukštesniais pažymiais (21) buvo pakelti į grandinio laipsnį. Jų tarpe ir 4-iems, jau anksčiau tą laipsnį turėjusiems, leista jį nešioti.

Vykstant tuo metu Lietuvoje pavardžių atlietuvinimo sąjūdžiui, Jonas Lebedinskas, kaip ir daug kitų tos kuopos kariūnų, pakeitė jį į "Lebedžiūnas".

Paskutiniuosius dvejus metus jis buvo 2-tos kadro kuopos raštininku, pasirodydamas kaip kruopštus ir tvarkingas pareigūnas.

1939.9.19 pakeltas artilerijos j. leitenantu ir išsiųstas į Tauragėje greta 7-jo pėst. pulko stovinčią 4-tojo art. pulko atsk. grupės 1-ąją bateriją. Ten jam teko būti tik nepilnus metus. Rusams 1940.6.15 Lietuvą okupavus, visos Lietuvos kariuomenės dalys buvo perkeltos į Rytų Lietuvą — taip ir 7 p. p. ir artilerijos baterija tų metų vasaros pabaigoje jau buvo Vilniuje, o jų turėtas patalpas užėmė Tauragės miškuose palapinėse tūnoję rusų kariuomenės daliniai.

Toliau — jo gyvenimo keliai liko nežinomi: tie, kurie apie jį daugiau

žino, buvo išvežti 1941 metais (dar ir po karo) į Sibirą ir ten badu mirė ar sušalo, kiti — žuvo įvairiose vietose laisvės kovose, tretį — (dar gyvi ar jau mirę) liko ok. Lietuvoje...

Po karo jį jau matome Kanadoje (Toronte). Prieš porą metų, ištikus širdies priepuoliui, jis nustojo kalbos. Prasidėjus tos laidos aktyvesniam susirašinėjimui, aiškinant mokslo bei ginklo draugų likimą, jis labai domėjosi bendro likimo draugais. Ligoninėje paskutiniuoju metu jį lankė tik tos pačios laidos K. L., nes nei šeimos nei artimesnių giminių jis čia neturėjo. Taip ir K. L. nuėjusiam jį aplankyti ligoninėje, buvo pranešta, kad jis jau yra net ir palaidotas.

Išėkis, mielas ginklo drauge, sveitingame Kanados krašte, nors ir toli nuo Lietuvos, kurios laisvę buvai pasiruošęs ginti!

J. Vaičiūrgis

P. S. Žinančius ką nors daugiau apie velionį Joną Lebedžiūną, taip pat ir kitų tos pačios laidos (1939 m.) kadro karininkų likimą, prašome rašyti: J. V., 40 Elmer Rd., Dorchester, MA — 02124. Būsime už tai dėkingi. 1989 metų rudenį yra numatytas tos laidos penkiasdešimtmetis PATIKRINIMAS Čikagoje.

J. Vėj.

A. A. JUOZAS KAKLAUSKAS

Š. m. balandžio 28 d., širdies smūgio ištiktas, Euclid, OH, ligoninėje mirė Juozas Kaklauskas.

Velionis buvo gimęs 1903 m. spalio 8 d. Josvainių vals., Kėdainių aps.

Karinę prievolę atliko artilerijos 3 pulke. Baigęs mokomosios baterijos kursą, buvo pakeltas į puskarininkiu. Pasibaigus būtinos tarnybos laikui, kaip drausmingas ir gabus karys, jis pasiliko tarnauti 3-me art. pulke liktinių puskarininkiu. Vėliau buvo pakeltas viršila ir ėjo mokomosios kuopos kuopininko pareigas. Juozas Kaklauskas suprato mokslo reikšmę, todėl laisvalaikį pradėjo mokytis ir

A. a. Juozas Kaklauskas

įsigijo gimnazijos 6 klasių pažymėjimą.

Pergyvenęs Lietuvos kariuomenės įjungimą į rusų raudonąją armiją, vis dėlto laimingai su kitais lietuvių karių daliniais karo pradžioje atsipalaidavo iš raudonosios armijos dalinių ir pasiliko Lietuvoje. Tolimesnę karinę tarnybą tęsė 15-tame apsaugos batalione. Po pasitobulinimo kursų jam kaip sumaniam ir pareižingam viršilai buvo suteiktas j. ltn. laipsnis.

Vokietijos remties metais gyveno DP stovykloje, amerikiečių zonoje. Prasidėjus emigracijai, atvyko į JAV. Ilgiausiai gyveno Klivelande, OH. Dirbo įmonėje ir išsitarnavo pensiją.

Velionis buvo ramaus ir gero būdo žmogus, pavyzdingas Lietuvių Bendruomenės, ramovėnų ir Lietuvių klubo narys. Rūpestingai šelpė Lietuvoje likusią žmoną su 3 dukrom ir sūnumi, kurie visi yra sukūrę šeimas ir augina gražų būri vaikaičių. Prie Bostono gyvena velionies sesuo G. Galinauskienė su šeima ir dalyvavo laidotuviuose.

Klivelande velionis visą laiką gyveno pas Pr. ir A. Petraičius. Gyvenimu pas Petraičius velionis buvo labai patenkintas — jautėsi kaip savo šeimoje. Pr. ir A. Petraičiai ir jų sūnus Kęstutis nuoširdžiai rūpinosi jo svei-

kata. Sunegalavus, laiku jį nuveždavo pas daktarus ar į ligoninę. Jie rūpinosi ir jo laidotuviams.

Velionis buvo pašarvotas Jakubs & Son laidojimo koplyčioje. Balandžio 30 d. Dievo Motinos parapijos šventovėje kun. G. Kijauskas, SJ, atlaikė šv. mišias. Iš bažnyčios giminių, artimųjų ir draugų buvo palydėtas į Visų Sielų kapines, Palaidotas 25-je sekcijoje, Nr. 2646 Grl.

Po laidotuvių Lietuvių klubo namuose visi buvo pavaišinti pusryčiais.

J.C.

A. A. SAVANORIS KŪRĖJAS PLK. LTN. JONAS ŠVEDAS

Balandžio 10 dienos popietėj staugiai Cicerijoje gyvenančių lietuvių tarpe pasklido žinia, kad mirė a. a. plk. ltn. Jonas Švedas. Nors visi žinojome, kad jo sveikata silpnėjo, bet vis dėlto visus sujaukino šio vyro mirtis. Prieš metus mirus jo ilgo gyvenimo draugei žmonai, a. a., J. Švedą paėmė savo globon duktė Zita Deveikienė, gyvenanti Čikagoje. Pas savo jauniausią dukrą, sulaukęs 94 metų amžiaus, velionis ir baigė savo ilgą žemiškąją kelionę.

Vienų metų laikotarpyje į amžinybę iškeliauvus motinai ir tėvui, nuliūdime liko dukra Aldona ir Algirdas Čepėnai, Zita ir Mykolas Deveikiai ir Danutė Mickūnienė su šeima Australijoje. Vienuolika anūkų ir aštuoni proanūkai.

A. a. plk. ltn. Jonas Švedas buvo gimęs 1894 m. kovo 10 d. Plokščių valsč., Šakių apsk. 1911 metais Jonas Švedas kaip nepatikimas buvo rusų valdžios išstremtas į Kostromos gubern. 1918 m. grįžta į savo gimtuosius namus, bet ir čia ilgai nesėdi. Jau 1919 metų pradžioje savanoriu stoja į besikuriančią Lietuvos kariuomenę. Tais pačiais metais išlaikęs egzaminus, tampa karo valdininku. Vėliau lankė karininkų kursų ir 1924 m. pakeltas administracijos vyr. ltn. 1933 m. baigė Vytauto Didž. aukštųjų karininkų kursų pirmą laidą ir seka-

nčiais metais pakeltas plk. ltn.. Be tarnybos kariuomenėje, 1938 m. baigė VDUI teisių fakulteto ekonomijos skyrių. Ir štai matome velionį kaip karį, ekonomistą ir visuomenininką.

Buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo 4-jo laipsnio ordinu, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu ir Nepriklausomybės medaliu.

1944 metais su šeima pasitraukia į Vokietiją. Po karo gyveno Braunschweigo ir Diepholzo stovyklose. Su talkininkų pagalba Braunschweige įsteigia lietuvių gimnaziją ir apie 4 metus joje mokytojauja. Įsijungia ir į kitas organizacijas. 1949 m. iš Diepholzo stovyklos išvyksta į JAV ir pastoviai apsigyvena Cicero mieste, prie Čikagos. Čia tuoj įsijungia į visuomeninį darbą. Priklauso daugeliui organizacijų: Lietuvių B-nei, buvo Kūrėjų-savanoorių centro valdybos p-kas, LKVS Ramovė centro valdybos narys, j.š. Nemunas rinktinės p-kas, j.š. kuopos Klaipėda garbės šaulys. Velionis visur spėjo, visiems stengėsi padėti — patarti. Iki pat gilios senatės vis dar buvo pajėgus ir darbingas.

Balandžio 13 d. mirusiojo kūnas buvo pašarvotas S. Butkus šerminėje. Prie karsto pastatytos Čikagos skyriaus "Ramovė" ir "Klaipėda" j.š. vėliavos. Vėlionio karsta apdengtas tautine vėliava. Garbės sargyboje stovėjo ramovėnai ir šauliai. Klaipėda j.š. kuopos kapelionas kun. A. Rutkauskas sukalbėjo maldas., LKVS Ramovė Čikago skyriaus p-kas A. Juškevičius pravedė atsisveikinimą. Jis ir atsisveikino su velioniu ramovėnų vardu. Mjr. J. Vilutis atsisveikino kūrėjų-savanorių vardu, G. Lazauskas Altos vardu, E. Vengianskas j.š. Nemuno rinktinės, Klaipėda j.š. kuopos vardu J. Mikulis, P. Budininkas BALF'o, A. Skopas R. L. b. vardu, A. Repšienė Tautos fondo ir J. Dekeris Vasario 16 d. gimnazijos rėmėjų būrelio vardu.

Balandžio 14 d. 9 val. iš šerminės buvo atlydėtas į Cicero Šv. An-

A. a. plk. ltn. Jonas Švedas

tano parapijos bažnyčią. Gedulingas pamaldas už a.a. J. Švedo sielą aukojo kun. A. Rutkauskas. Velionio karstą nešė ramovėnai ir šauliai. Po pamaldų ilga mašinų vilkstinė nulydėjo a.a. plk. ltn. Jono Švedo kūną į Šv. Kazimiero lietuvių kapines. Kunigui sukalbėjus paskutines maldas ir karstą nuleidus žemyn, velionis vėl susijungė amžiam poilsiui su savo neseniai mirusia gyvenimo draugežmona. Tegul Aukščiausia Dvasia būna maloninga jiems.

Ilsėkis ramybėje, garbingas tautos sūnau!

Ap.Skopas

A. A. JONAS VITKAUSKAS

1987 m. liepos mėn. staigiai mirė Jonas Vitkauskas. Jo širdis sustojo plakusi savo namuose. Nuvežtas į ligoninę, neatgavęs sąmonės mirė.

A. a. Jonas buvo gimęs 1909 m. kovo 19 d. Įlakuose, Žemaitijoje. Ten ir užaugo. Dirbo stalium. Kiek vėliau persikėlė gyventi į Židikus. 1931 m. buvo pašauktas atlikti karinę prie-

volę. Tarnavo šarvuotame traukinyje Radviliškyje. Buvo komandiruotas į Ryšių bataliono mokomąją kuopą Kaune. Baigęs mokomą kuopą buvo pakeltas į pskarininkius. Liuosuojantis iš kariuomenės buvo pakeltas pusk. Grįžęs į Židikus, tęsė savo pamėgtą darbą. Židikuose susipažino su gražia žemaituke lietuvaite Juze Norvilaite, kurią ir vedė. Gyvendamas Židikuose priklausė Šaulių sąjungai. Ėjo kuopos vado pareigas. 1944 m. vasarą, palūžus vokiečių frontui ir rusų armijai veržantis į Lietuvą, Jonas su šeima vargingai pasiekė Vokietiją. 1948 m. Jonas su šeima, iškvieisti Juzės tėvelio (senos imigracijos) Norvilos, atvyko į Kanadą, ONT, į Woodstoko miestą, kur vertėsi namų statyba. Vėliau persikėlė su šeima į Delhi miestelį, Ont., kur yra Šv. Kazimiero lietuvių katalikų parapija. Pasistatęs

A. a. Jonas Vitkauskas

gražius namus, Jonas vertėsi staliaus darbu. Daug kam atnaujino senus namus, padarydamas gražias rezidencijas. A. a. Jonas buvo lėto ir malonaus būdo tautietis. Jono darbo yra Šv. Ka-

zimiero šventovės trys altoriai, o lauke prie šventovės lietuviškais ornamentais papuoštas didelis kryžius, kur per minėjimus yra padedamos gėlės, pagerbiant žuvusius už laisvę.

A. a. Jonas palaidotas Delhi katalikų kapinėse, po šv. mišių gausiai dalyvaujant tautiečiams.

Liko nuliūdusi žmona Juzė, duktė Nijolė ir sūnus Viktoras.

Išsėkis, mielas Jonai, svetingoje Kanados žemėje!

Kaimynas V.Z.

PRIEŠ 2 METUS MIRĖ ALBERTAS MALSKAITIS

1986 m. rugpjūčio 9 d. mirė Albertas Malskaitis, New Zelandijoje. Apie jo gyvenimą ir mirtį, berods, niekas nerašė spaudoje, todėl aš dviejų metų sukakties proga rašau apie velionį Albertą Malskaitį, nes buvome artimi pažįstami.

Albertas buvo santūrus, švelnaus būdo ir kiek linksmo veido. Jis visa siela ir širdimi nuo jaunystės mylėjo savo tėvynę Lietuvą.

Gimė 1908 m. rugsėjo 8 d. Pajevo nio valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje. Tėvas caro priespaudos laikais buvo žandaras.

Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, Alberto tėvas Malskaitis perėjo tarnauti į Vilkaviškio viešąją policiją. Paleistas į pensiją, nusipirko prie planto žemės sklypą Naujamiestyje ir gražiai įsikūrė su savo šeima, kurioje augo 5 sūnūs ir dvi dukros. Visi vaikai siekė mokslo. Albertas baigė gimnaziją ir 1930 m. įstojo į karo mokyklą, kurią baigęs, buvo paskirtas į 2-ą kavalerijosolonų Birutės pulką Alytuje. 1936 metais gruodžio 31 d. buvo pakeltas leitenantu. Už gerą pareigų ėjimą buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės medaliu ir DLK Gedimino ordino 3-jo laipsnio medaliu.

Apsivedęs susilaukė dviejų sūnų. Bolševikams okupavus Lietuvą, jis buvo atleistas iš kariuomenės. Slapstydamasis išvengė deportacijos.

1941 m. birželio 21 dieną kilo II

pasaulinis karas ir Vokietijos armija išvijo raudonąją armiją iš Lietuvos teritorijos. Tada Albertas įsijungė į pagelbinę kariuomenę talkininku. Vo-

A. a. Albertas Malskaitis

kietmetyje jis buvo matomas kapitano uniformoje.

1944 m. vasarą Alb. Malskaitis su šeima pasitraukė į Vakarų Vokietiją. 1945 m. gegužės 5 dieną Malskaičiai su šeima persikėlė gyventi į Uktės lietuvių stovyklą. Albertas Uktėje priėmė Rymo katalikų tikėjimą, nes žmona ir vaikai buvo katalikai. Jie ten išgyveno apie 4 metus.

1948 - 49 metais, prasidėjus emigracijai, Malskaičiai emigravo į New Zealand. Gerai įsikūrė, džiaugėsi laisvės šalimi, bet vis ilgėjosi Lietuvos...

Aš, gyvendamas Kalifornijoje, susirašinėjau retkarčiais su Alb. Malskaičiu ir pasiūliau sudaryti emigracijos dokumentus atvykti iš New Zealandijos į Kaliforniją, bet jis atsisakė, Praslinko keli metai. Jo jauniausis sūnus, sulaukęs 17 m. amžiaus, važiuodamas motociklu tragiškai žuvo. Praslinkus keleriems metams Alberto žmona staigiai mirė. Jis vi-

suomet dalyvaudavo lietuvių parenimuose ir tautos žventėse. Buvo vi-suomenininkas. Skaitė lietuvišką spaudą, domėjosi pasauliniais politiniais įvykiais ir laukė Lietuvos laisvės..

Albertas Malskaitis su sūnumi dar-bavosi toliau ir kartu gyveno. Vėliau sūnus Rimas sukūrė savo šeimą. Al-bertas dirbo tol, kol išėjo į pensiją. Bet netrukus susirgo. Tada sūnus jį apgyvendino senelių prieglaudoje. 1986 m. rugpjūčio 9 d. mirė Auckland ligininėje. Laidotuvėmis rūpinosi sūnus Rimas Malskaitis. Laidotuvių apeigas atliko katalikų kunigas. Atsi-sveikinimo žodį tarė vietos visuomenės veikėjai. Pildant velionio Al-berto prašymą, prieš mirtį ligininėje — vietoj gėlių, Aucklando lietuviai suaukojo jo atminimi ir jamžinimui Tautos fondui \$225.

Palaidotas Waikumete kapinėse, kur palaidota jo mama, tragiškai žuvęs sūnus ir jo žmona. Liko didelia-me nuliūdime sūnus Rimas Malskai-tis su šeima, sesuo Anglijoje, broliai Valdis Kanadoje ir Artūras Vokietijo-je, jų šeimos bei giminės.

Kazys Karuža

ŠALIA JŲ

ST. RADŽIŪNAS

*Gal greit nutruks gijos
Gyvenimo margo-
PLrardimą vijos
Širdis jau pavargo.*

*Pavargo, o traukia...
Ten senoliai guli...
Į kalvelę jaukią—
Šalia jų, Dievuli.*

*Ten atmintys visos,
Piliakalnis senas,
Ten Rimiečio, Dusios
Vandenys pliuškenas.*

*Ten "Lietuva brangi"
Gaudžia, srūva kraujas,
Ten kančių nevengia
Ir už laisvę kaujas.*

**A. A.
Gen. št. plk. Itn.
JONAS ŠEPETYS**

mirė 1988 m. liepos 9 d., sulaukęs 86 metų amžiaus. Gimęs Biržų apsk., Papilio vals., Kučgalio k. Gyveno Farmington Hills, Michigan. Amerikoje išgyveno 39 metus.

Priėmęs Šv. Komuniją, jo valia sudegintas be šermeninių apeigų.

Nuliūdime pasiliko žmona Mėta, sūnus Jurgis ir duktė Rūta su šeimomis.

Praneša žmona ir vaikai

Inž. KĘSTUČIUI URBUČIUI

staiga mirus, jo tėvams Antaninai ir Pranui Urbučiams reiškiamo gilią ir nuoširdžią užuojautą.

MIAMI "AUŠROS" ŠAULIŲ KUOPA

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI AUKOJO:

\$300.00

E. Jonušienė, NE atminti karinės muzikos puoselėtoją a.a. muz. Bronių Jonušą.

\$260.00

PLP Karo mokyklos XIX laidos dalyviai, suvažiavę paminėti 50 m. sukaktį, per Mečį Bužėną

255.00

A. a. sav. — kūr. kpt. Jono Jankaus artimieji (vyrų choras PERKŪNAS — 30 dol.; po 25 dol. Br. ir V. Sutkai, Al. ir Ir. Vakseliai, Živilė Jurienė; po 10 dol. V. Alksninis, K. Bačiauskas, Z. Dičpinigaitis, V. A. Jankauskai, A. Daukša, St. Če-

pas, St. Karmazinas, J. Matiu-
kas, G. Rajeckas, St. Rasimas,
V. Savukynas, J. Zabelskis, Do-
natas Uzas; 20 dol. — A. D.
Samušiai.)

\$110.00

Lietuvos atstovybė, DC, per C. Sur-
doką paremti Kario leidinius

\$100.00

J. Rejeris, Il ir Vl. Šimoliūnas, CA
PLP Karo mokyklos XIX laidos
50-čio paminėjimo proga

\$70.00

A. a. Petro Katino atminimui aukojo
Alg. S. Daukšos 50 dol.; P. D.
Mackus ir W. r. Dirma po 10
dol.

\$50.00

J. Abraitis, IL. atminti PLP Karo mo-
kyklos XIX laidos žuvusius
fronte draugus
Vl. Tervydis, IL XIX laidos suvažiavi-
mo proga Čikagoje

33.00

P. Girnys, Anglija

\$25.00

LKVS Ramovė Melbourno skyrius
Australijoje

\$23.00

J. Rimkūnas, MI

\$20.00

V. Bieliauskas, Australija

\$15.00

V. Vaičeliūnas, Ont.

\$13.00

L. Jurkūnas, NY
P. Nekrošius, WI

\$10.00

J. Šalčiūnas, IL

\$8.00

J. Ališauskas, IL
Vl. Bagdonavičius, PA
M. Būda, IL
J. Černius, CA
A. Česnakavičius, IL
K. Kiliškaitis, CA
J. Lekys, IL
A. Mažeika, CA
J. Pipiras, Ma

\$6.98

K. Cieminis, Australija

\$6.00

St. Vyšniauskas, Que.

\$5.00

V. Bartuška, Australija
J. Gylys, Australija
Pr. Karpas, Australija
J. Kirša, Australija
V. Tauras, IL

\$3.00

A. Kairaitis, MI
Ad. Maslauskas, CT
L. F. Jakaitis, Ont.
A. Kizis, CA
A. Paškonis, IL

\$1.00

A. Medziausis, Australija

LKVS RAMOVĖ Clevelando sky-
rius surinktos aukos 1988.VII.31
per sekretorių Igną Stankų —
\$301.00.

\$20.00

Ona Jokubaitienė

\$10.00

St. Astrauskas
Vincas Apanius
Povilas Banionis
V. N. Čeičiai
J. Kijauskas
P. Karosienė
Vyt. Januškis
Vyt. Stuogis
Aleks. Spirikaitis
Kęst. Šukys

\$6.00

Juozas Naujokaitis
Ignas Stankus
Juozas Šlapelis

\$5.00

Mečys Aukštuolis
Ant. Balasevičius
Alvydas Balas
Ed. Bliumentalis
Br. Bernotas
Jonas Čitulis
Vladas Čyvas
Kazys Bruožis
Zenonas Dučmanas
Kazys Gaižutis
Feliksas Juras
Petras Kaunas
A. Liutkus

Stasys Mačys
Petras Milašius
Jonas Naujokaitis
Vl. Plečkaitis
Aleksas Petrauskis
Pranas Puškorius
Jonas Raškauskas
Jonas Rastenis
V. Stimburienė
Vincas Skirpstas
Edvardas Stepas
Antanas Jonaitis
Kaze Vaičeliūnas
Dominikas Vaičiūnas

\$3.00

Vladas Bačiulis
Vincas Balanda
Jonas Skavičius

\$2.00

D. Čipkienė
Kazys Gaižutis
Ben. Garlauskas
Jonas Narušis
Feliksas Navickas
V. Nikštėnas
Ant. Rukšėnas
Genovaitė Karsokienė
Jonas Šarkauskas

\$1.00

Stasys Lazdinis

Visiems nuoširdus a č i ū!**“KARIO” PLATINTOJAI****AUSTRALIJOJE**

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St.,
North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BOSTON, MA. —
S. J. Minkus

CHICAGO, IL —

“Gifts International”, “Parama”, “Patri-
a” Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

“Spauda”

WOODHAVEN, NY —

“Romuva”

BROCKTON, MA —

A. Šeduikis, 990 N. Main St.

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

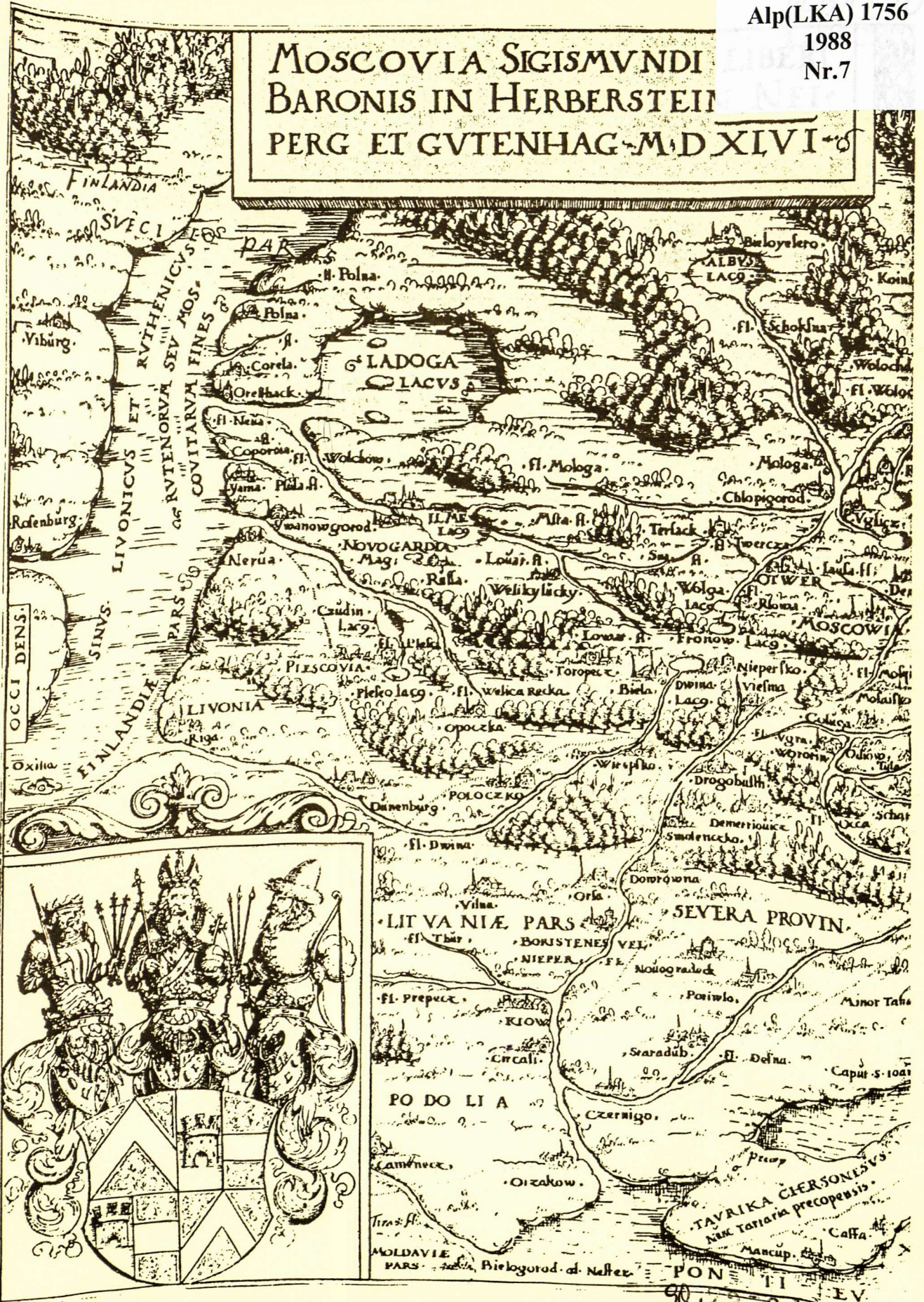
ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Ro-
man Road, London E 2. ORF, England

Spausdina:

FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207

MOSCOVIA SIGISMVNDI BARONIS IN HERBERSTEIN PERG ET GVTENHAG M.D.XLVI

9043271